

Katolsk studiebibel

Bibel 2000 med
katolska kommentarer

Veritas Förlag

VERITAS FÖRLAG
BOX 2150 (BRUNNSGRÄND 4)
103 14 STOCKHOLM
E-POST: VERITAS@KATOLSKAKYRKAN.SE
HEMSIDA: WWW.VERITASFORLAG.SE

DISTRIBUTION:
KATOLSK BOKHANDEL
TEL. 08-611 34 35
E-POST: KBH@KATOLSKBOKHANDEL.COM
HEMSIDA: WWW.KATOLSKBOKHANDEL.COM

BIBELKOMMISSIONENS ÖVERSÄTTNING MED NOTER OCH PARALLELLHÄNVISNINGAR
© SVENSKA BIBELSÄLLSKAPET 2000

KATOLSK STUDIEBIBEL. BIBEL 2000 MED KATOLSKA KOMMENTARER
REDAKTÖR: TORD FORNBERG
MARGINALKOMMENTARER AV EMANUEL SENNERSTRAND
EXEGETISK OCH TEOLOGISK FACKGRANSKNING AV TORD FORNBERG & GÖSTA HALLONSTEN

TRYCKT MED BIDRAG FRÅN STUDIEFÖRBUNDET BILDA

© STOCKHOLMS KATOLSKA STIFT & VERITAS FÖRLAG 2022

GRAFISK FORM: HÅKAN BOSTRÖM
KARTBILAGA © TYPOFORM (NR 1–7) © LENA SVALFORS HEDIN (NR 8–20)

TRYCK: ST. MICHEL PRINT OY, S:T MICHEL, FINLAND 2022
ISBN 978-91-89506-05-3

INTRODUKTION TILL FÖRSTA MOSEBOKEN

(GENESIS)

📖 FÖRFATTARE OCH DATERING

Mose betraktas i judisk och kristen tradition som författare, vilket stöder sig på flera bibelställen (5 Mos 31:9–26; Joh 5:46–47; Apg 3:22 m.fl.). I dag menar de flesta forskare dock att de fem Moseböckerna är ett verk av flera författare, och att de olika källorna har satts samman till en helhet först långt efter Moses död. Bredast anslutning har uppfattningen att Första Moseboken består av tre källor, medan andra tänker sig en enda huvudkälla och att texten utökats vid flera olika redigeringar. Vi vet inte, när kompositionen av Första Moseboken kan ha börjat, men den bör ha avslutats ca 500 f.Kr. efter judarnas återvändande från exilen i Babylonien. Berättelserna i boken är många gånger betydligt äldre än deras skrivna form. Deras ursprung är utom räckhåll för vårt vetande. Jämförelser med andra källor från Främre Orienten (skapelseberättelser, sumeriska kungalistor, Gilgamesheposet m.fl.) antyder att stora delar av kap. 1–11 kan gå tillbaka till det andra årtusendet f.Kr..

📖 TITEL

På hebreiska heter Första Moseboken *Bereshit* efter bokens första ord »I begynnelsen«. Septuaginta och Vulgata kallar boken *Genesis* vilket betyder »början« eller »födelse«.

📖 STRUKTUR

Boken delas lämpligen in i två huvuddelar: Urhistorien (kap. 1–11) och patriarkhistorien (kap. 12–50). Första Moseboken har en egen inneboende struktur som markeras genom det hebreiska ordet *toledoth* (ung. »fortsättningshistoria«). Ordet, som kan översättas »släkttavla« men också med ordet »berättelse«, förekommer elva gånger i boken och pekar alltid fram mot en ny fas i berättelsens utveckling, oftast genom hänvisning till en särskild förfader.

1. Gud skapar världen (1:1–2:3).
2. Människan i Edens trädgård och syndafallet (2:4–4:26).

3. Adams släkttavla och människornas ondska (5:1–6:8).
4. Floden och förbundet med Noa (6:9–9:28).
5. Noas söners släkttavla och språkförbistringen (10:1–11:9).
6. Sems släkttavla (11:10–26).
7. Terachs släkt, Abraham och Isak (11:27–25:11).
8. Ismaels släkttavla (25:12–25:18).
9. Esau och Jakob (25:19–35:29; 37:1).
10. Esaus släkt (kap. 36).
11. Josef och hans bröder (37:2–50:26).

📖 TEMA

Första Moseboken handlar om alltings början och Guds ursprungliga plan med skapelsen. Boken står som en introduktion till Bibeln och är grundläggande för den bibliska uppenbarelsen. Texterna beskriver världens skapelse (kap. 1), människans skapelse (kap. 2), syndens och lidandets uppkomst (kap. 3), folkens uppkomst (kap. 10), språkens uppkomst (kap. 11) samt Israels folks uppkomst och dess härstamning från Abraham, Isak och Jakob (kap. 12–50). »Bland alla Skriftens utsagor om skapelsen har de tre första kapitlen i Första Moseboken en särställning ... De inspirerade författarna har satt dem i början av Skriften för att de på sitt högtidliga språk skulle ge uttryck för sanningen om skapelsen, om dess ursprung och dess mål i Gud, om dess ordning och dess skönhet, om människans kallelse och slutligen om syndens drama och hoppet om frälsningen« (KKK 289).

Katolska kyrkan lär att världens skapelse tillsammans med dess ursprungliga helighet och de första människornas fall är verkliga urhändelser, vilka Skriften beskriver på ett symboliskt och bildligt sätt (KKK 337, 338, 362, 375, 390, 396). Den bibliska världsbilden vilar på dessa händelser, som utgör förutsättningen för den kristna förkunnelsen om frälsning genom Kristus. De första elva kapitlen hör hemma i en operis forntid och utgör en egen textkategori. De har en unik ställning mitt emellan historia och myt.

Även om kap. 1–3 har »en särställning« finns i både GT och NT många skapelse- och syndafallsberättelser. Skriften lovprisar ständigt Skaparens godhet. NT lär att världen skapades genom Ordet, dvs. Sonen, Kristus (Joh 1:3, Kol 1:16; Heb 1:2). I Bibelns sista bok prisas Gud som »allhärskare« och skapare (Upp 4:11; 11:17). Både ursprunget och målet ingår i skapelsetron (KKK 282). Skapelseberättelsen i kap. 1 är en lovprisning av Skaparen och hans verk, formulerad utifrån den tidens världsbild. Att tolka de sex skapelsedagarna »bokstavligt« i motsättning till modern naturvetenskap är både exegetiskt och teologiskt felaktigt.

Katolska kyrkans generella hållning angående naturvetenskapliga framsteg uttrycks i katekesen: »Dessa upptäckter uppmanar oss att desto mer beundra Skaparens storhet, att tacka honom för alla hans verk och för det förstånd och den vishet han ger åt ... forskarna« (KKK 283). Se vidare Ratzinger, »In the Beginning ...« *A Catholic Understanding of the Story of the Creation and the Fall* (1995). Kyrkan vill främja en bred diskussion om alltings ursprung, men betonar att följande sanningar ska fasthållas:

- En inledande skapelse ur intet (*ex nihilo*) (KKK 327). Jfr 1:1.
- Ingjutandet av den andliga själen i de första människorna vilket skiljer dem från djuren (KKK 355–356, 362–366).
- Männslighetens gemensamma ursprung i enda människa, Apg 17:26 (KKK 360).
- Ett tillstånd av ursprunglig rättfärdighet som inkluderade harmoni mellan det första människoparet och skapelsen, och att människan inte led eller smakade döden (KKK 376).
- De första människornas fall pga. urföräldrarnas beslut att avvisa Gud (KKK 389–390).
- Överförandet av de första människornas synd till hela mänskligheten i och med att fortplantningen för den fallna naturen vidare till kommande släkten (KKK 404).

»Undervisningen om skapelsen har synnerligen stor betydelse ... ty den uttrycker den kristna trons svar på den ursprungliga och grundläggande fråga som människor i alla tider har ställt sig: 'Varifrån kommer

vi?' ... 'Vilket är vårt mål?'« (KKK 282). Människan lever i en fallen värld. Hennes inneboende längtan efter det förlorade paradiset är en längtan efter det ursprungliga hemmet i Gud: att bli den hon var ämnad att vara. Den återställelsen har Gud gjort möjlig genom den nya skapelsen i Kristus (jfr Rom 8:18–23; 2 Kor 5:17; KKK 280).

Teologin i Första Moseboken är i hög grad centrerad kring begreppet »förbund«. Gud själv ingår förbundsförpliktelser med världen och människan och försäkrar henne sin kärlek och trofasthet. Förbundet ingås med skapelsen (1:1–2:4), med Adam (2:15–17), med Noa och världen (9:8–17), med Abraham och hans efterkommande (15:18–21; 17:1–21; 22:16–18). Förbundet med Adam bryts i och med syndafallet (3:6). Förbundet med Abraham är Guds lösning på det brutna förbundet. Genom Abraham och hans ättlingar ska välsignelse räckas till hela världen. Förbannelsen som kommit genom Adam byts mot välsignelsen över Abraham. Den världsvida frälsningsplanen uppfylls genom Jesus (Apg 3:25–26; Gal 3:10–29). Han är den nye Adam som utplånar den gamle Adams synd (Rom 5:12–21).

ANVÄNDNING I KYRKAN

I kyrkans liturgi förekommer läsningar ur Första Moseboken många gånger under kyrkoåret, exempelvis under påskvakant: Skapelsen (1:1–2:2) och bindandet av Isak (22:1–18) som en påminnelse om sambandet mellan Isak och Kristi uppståndelse. På Jungfru Marias utkorelse och fullkomliga renhet läses ur protoevangeliet och löftet om seger över ormen genom kvinnans avkomma (3:9–15, 20). Det efterföljande evangeliet handlar om budskapet till Maria om Jesu födelse (Luk 1:28–38). Pingstdagens vigilia uppmärksammar sambandet mellan språkförbistringen vid Babels torn (9:1–9) och hur mänskligheten under pingstdagen återförenas genom Andens språk (Apg 2:1–11). På Kristi kropps och blods högtid hämtas mässans första läsning från avsnittet om hur prästen Melkisedek bär fram bröd och vin till Abram (14:18–20, årg. C). Melkisedeks offer är en av GT:s viktigaste texter som förebådar eukaristin. När äktenskapets sakrament firas läser man ofta om skapelsen av Eva och det första äktenskapet (2:18–24).

FÖRSTA MOSEBOKEN

GENESIS

Gud skapar världen

I¹ I BEGYNNELSEN SKAPADE GUD himmel och jord.
²Jorden var öde och tom, djupet täcktes av mörker och en gudsvind svepte fram över vattnet. ³Gud sade: »Ljus, bli till!« Och ljuset blev till. ⁴Gud såg att ljuset var gott, och han skilde ljuset från mörkret. ⁵Gud kallade ljuset dag, och mörkret kallade han natt. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den första dagen.

⁶Gud sade: »I vattnet skall ett valv bli till, och det skall skilja vatten från vatten.« Och det blev så. ⁷Gud gjorde valvet och skilde vattnet under valvet från vattnet ovanför valvet. ⁸Gud kallade valvet himmel. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den andra dagen.

1:1 *I begynnelsen skapade Gud* Första Mosebokens första del, kap. 1–11, skildrar världens skapelse och mänsklighetens urhistoria. I den senare delen återges ►patriarkernas, Abraham, Isak och Jakob, historia, kap. 12–36, och berättelsen om hur Jakobs son Josef når en hög ställning i Egypten, där israeliterna bosätter sig, kap. 37–50. Bokens undertitel Genesis betyder »ursprunget»; ►Moseböcker.

1:1–3 *I begynnelsen ... Gud sade* Eller »När Gud började skapa himmel och jord — jorden var öde och tom, djupet täcktes av mörker och en gudsvind svepte fram över vattnet — sade Gud»; jfr 2:4–24 med not. — Se även not till Ps 89:10 ff.

1:2 *en gudsvind* Annan tolkning »en våldsamt vind«. Den traditionella översättningen »Guds ande« är också språkligt möjlig (hebreiskan har samma ord för »vind« och »ande«) men är här mindre sannolik; v. 2 är en grammatiskt sammanhållen skildring av kaostillståndet före Guds skapelsehandling (v. 3). ►Ande.

1:2 *svepte fram* Det hebreiska ordets betydelse osäker.

1:1 Joh 1:1 ff.
1:2 Jer 4:23

1:3 2 Kor 4:6
1:6 f. 1 Mos 7:11

1:1 *I begynnelsen skapade Gud himmel och jord* Bibelns öppningsfras förutsätter att Gud är evig, hans existens går bortom tiden. Gud är allsmäktig, allt som finns har utgått från honom. Kyrkan lär att Gud genom sitt ord har skapat »ur intet« (lat. *ex nihilo*), utan att vara beroende av preexistent materia (se även not till 2 Mack 7:22–29). Skaparordet identifieras i Joh 1:1–3 med Kristus. (KKK 268, 279–280, 290, 296–297.)

1:2 *en gudsvind* (hebr. *ruach elohim*). Översättningen är styrd av tanken på en ursprunglig kaosstorm över urhavet i enlighet med orientalisk mytologi. Katolska kyrkan föredrar översättningen »Guds Ande« (jfr 41:38; 2 Mos 31:3; 4 Mos 24:2). Hela Treenigheten är verksam i skapelsen, eftersom »Gud har skapat allt genom sitt eviga Ord, sin älskade Son« (KKK 291) (jfr Joh 1:1–3; Kol 1:16 med not). I kyrkans liturgi förkunnas den helige Andes skapargärning bl.a. i hymnen *Veni, Creator Spiritus* »Kom, Skaparande« (Cecilia 74–75). (KKK 291–292, 703.)

1:5 *dag* (hebr. *jom*). Ordet avser i GT vanligen en veckodag men kan också syfta på betydligt längre tidsintervall (jfr Ps 90:4). Skapelsens sju dagar ska uppfattas symboliskt (KKK 337; jfr not till Syr 18:1 och Augustinus symboliska tolkning). Uppräkningen av dagar, med vilodagen som höjdpunkt, syftar till att främja iakttagandet av sabbaten. I kristen tradition övertar söndagen sabbatens funktion. Vi avstår från onödigt arbete och ärar och tillber Gud. Skapelseberättelsen var i fornkyrkan föremål för ett stort antal utläggningar, kända under namnet *Hexaemeron*, grekiska för »sex dagar«. Se t.ex. Basileios den store, *Hexaemeron: Nio homilier om skapelsen*. (KKK 314, 345–348, 2184–2186.)

⁹Gud sade: »Vattnet under himlen skall samlas till en enda plats, så att land blir synligt.« Och det blev så. ¹⁰Gud kallade det torra landet jord, och vattenmassan kallade han hav. Och Gud såg att det var gott. ¹¹Gud sade: »Jorden skall ge grönska: fröbärande örter och olika arter av fruktträd med frö i sin frukt skall växa på jorden.« Och det blev så. ¹²Jorden frambringade grönska: olika arter av fröbärande örter och olika arter av träd med frö i sin frukt. Och Gud såg att det var gott. ¹³Det blev kväll och det blev morgon. Det var den tredje dagen.

¹⁴Gud sade: »På himlavalvet skall ljus bli till, och de skall skilja dagen från natten och utmärka högtider, dagar och år. ¹⁵De skall vara ljus på himlavalvet och lysa över jorden.« Och det blev så. ¹⁶Gud gjorde de två stora ljusen, det större ljuset till att härska över dagen och det mindre till att härska över natten, och han gjorde stjärnorna. ¹⁷Han satte ljusen på himlavalvet att lysa över jorden, ¹⁸att härska över dag och natt och att skilja ljus från mörker. Och Gud såg att det var gott. ¹⁹Det blev kväll och det blev morgon. Det var den fjärde dagen.

²⁰Gud sade: »Vattnet skall vimla av levande varelser, och fåglar skall flyga över jorden, under himlavalvet.« ²¹Gud skapade de stora havsdjuren och alla olika arter av levande varelser som vattnet myllrar och vimlar av och alla olika arter av fåglar. Och Gud såg att det var gott. ²²Gud välsignade dem och sade: »Var fruktsamma och föröka er och uppfyll sjöar och hav. Och på jorden skall fåglarna föröka sig.« ²³Det blev kväll och det blev morgon. Det var den femte dagen.

²⁴Gud sade: »Jorden skall frambringa olika arter av levande varelser: boskap, kräldjur och vilda djur av olika arter.« Och det blev så. ²⁵Gud gjorde de olika arterna av vilda djur, boskap och markens kräldjur. Och Gud såg att det var gott.

1:21 *olika arter* GT:s artindelningar motsvarar inte alltid nutidens. Det ord som återgetts med »kräldjur« (v. 24) innefattar också smådjur och insekter.

1:14–18 5 Mos 4:19; Ps 136:7 ff.; Vish 13:1 ff.

²⁶Gud sade: »Vi skall göra människor som är vår avbild, lika oss. De skall härska över havets fiskar, himlens fåglar, boskapen, alla vilda djur och alla kräldjur som finns på jorden.«²⁷Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne. Som man och kvinna skapade han dem.²⁸Gud välsignade dem och sade till dem: »Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er. Härska över havets fiskar och himlens fåglar och över alla djur som myllrar på jorden.«

²⁹Gud sade: »Jag ger er alla fröbärande örter på hela jorden och alla träd med frö i sin frukt; detta skall ni ha att äta.³⁰Åt markens djur, åt himlens fåglar och åt dem som krälar på jorden, allt som har liv i sig, ger jag alla gröna örter att äta.« Och det blev så.³¹Gud såg att allt som han hade gjort var mycket gott. Det blev kväll och det blev morgon. Det var den sjätte dagen.

1:26 *Vi skall ... vår avbild* I kristen tradition har pluralformen uppfattats som en anspelning på Treenighetens gemenskap (se t.ex. Augustinus, *De Trinitate* 7.6.12). Endast människan skapas till Guds avbild, vilket utgör själva fundamentet för hennes okränkbara värdighet. Detta innebär att hon till skillnad från den övriga skapelsen har »rang och värdighet som *person*« (KKK 357), moralisk medvetenhet och en unik förmåga till personlig relation med Gud. Avbilden »betyder att människan är kallad att finnas till för andra och att bli en gåva« (*Mulieris dignitatem* 7). Den mänskliga kroppen är personens sakrament och därför kapabel att uppenbara Gud. Bara kroppen har förmågan att utgöra det synliga tecknet för Guds mysterium: mannen och kvinnan skapade till hans avbild. Påve Johannes Paulus II kallar detta för kroppens teologi. (KKK 36, 225, 343, 355–358.)

1:27 *man och kvinna* Skillnaden mellan man och kvinna är framsprungen ur Guds vilja. Kropparnas olikhet syftar till den ömsesidiga självutgivelsen i kärlek. Den sexuella skillnaden nämns enbart i samband med människans skapelse, inte djurens. Människan, »som är den enda varelse på jorden som Gud har skapat för hennes egen skull, [kan inte] finna sig själv helt och fullt utan att uppriktigt ge sig själv« (*Gaudium et spes* 24). (KKK 1604, 2331.)

1:28 *Var fruktsamma* Mannen och kvinnan skapades för att komplettera varandra i en ömsesidig kommunion. Den sexuella skillnaden syftar till fruktsamhet och förening i kärlek. »Evangeliet om familjen går genom världshistorien från människans skapelse till Guds avbild och likhet ... och fram till att mysteriet med förbundet i Kristus fullbordas vid tidens slut med Lammets bröllop (Upp 19:9)« (påve Franciskus, *Amoris laetitia* 63). (KKK 371–373, 1601–1605, 1652, 2331.)

1:28 *Härska* Uttrycket får inte uppfattas som en uppmaning att våldföra sig på Guds skapelse. Människan är förvaltare av skapelsen, inte dess ägare (jfr 2:15). Ohämmad exploatering av jordens resurser är en synd mot sjunde budet (se not till 2 Mos 20:15). (KKK 373, 378, 2402, 2415–2418.)

1:26 Vi ►Gudsnamn.

1:29 f. Här beskrivs ett paradiskt tillstånd där människor och djur lever i fred med varandra och livnär sig av växter. I 9:2 f. införs en ny ordning; människan ges rätt att döda och äta djur.

1:26–28 1 Mos 5:1 f.; 9:6; Ps 8:6 ff.; Vish 2:23; 1:27 1 Mos 5:2; Matt 19:4
9:2; Syr 17:3; 1 Kor 11:7; 2 Kor 4:4+; 1:28 1 Mos 8:17; 9:1, 7
Ef 4:24; Kol 3:10; Jak 3:9 1:29 f. 1 Mos 9:3; Jes 11:6 f.

2:2–3 *vilade på den sjunde dagen* Skapelsen fullbordades genom vilan från arbete och instiftandet av sabbaten. De sex första dagarna har alla ett slut: »Det blev kväll och det blev morgon«. Den sjunde dagen däremot saknar slut och antyder att sabbaten är en försmak av evigheten. Hela skapelsen är inriktad mot sabbaten som en helig dag då vi får tillbe Gud, vår Fader och skapare. Skapandet av ljuset på den första dagen (söndagen) har sedan kyrkans äldsta tid förknippats med Kristi uppståndelse på söndagen. Då inleddes en ny skapelse med ett nytt ljus (jfr Joh 20:1 med not), en åttonde dag »som är gryningen till en ny värld« (Barnabas 15.8). (KKK 345–349, 2172–2173, 2184–2186.)

2:7 *bläste in liv* Gud ingjuter sin ande i människan och skapar i henne ett tillstånd av »helighet och ursprunglig rättfärdighet« (KKK 375). Människan är en del av den jordiska skapelsen vilket skiljer henne från änglarna. Bara i människans skapade kropp förenas den jordiska materian med det liv Gud inblåser i henne. Hon blir en odelbar enhet av kropp och själ. (KKK 362–368, 374–376, 382, 703.)

2:9 *livets träd* Symbolen för odödlighet (jfr 3:22). Se Joh 6:58; Upp 22:1–5 med noter.

2 ¹Så fullbordades himlen och jorden och allt vad där finns. ²Den sjunde dagen hade Gud fullbordat sitt verk, och han vilade på den sjunde dagen efter allt han hade gjort. ³Gud välsignade den sjunde dagen och gjorde den till en helig dag, ty på den dagen vilade Gud sedan han utfört sitt skapelseverk.

⁴Detta är berättelsen om hur himmel och jord skapades.

Människan i Edens trädgård

När Herren Gud gjorde jord och himmel, ⁵när ingen buske fanns på marken och ingen ört hade spirat, eftersom Herren Gud inte hade låtit något regn falla på jorden och ingen människa fanns som kunde odla den — ⁶men ett flöde välldde fram ur jorden och vattnade marken — ⁷då formade Herren Gud människan av jord från marken och blåste in liv genom hennes näsborrar, så att hon blev en levande varelse. ⁸Och Herren Gud planterade en trädgård österut, i Eden, och satte där människan som han hade format. ⁹Herren Gud lät alla slags träd växa upp ur marken, sådana som var ljuvliga att se på och goda att äta av. Mitt i trädgården stod livets träd och trädet som ger kunskap om gott och ont.

2:4–24 *När Herren Gud ...* Medan den föregående skapelseberättelsen, 1:1–2:4, skildrar världens uppkomst handlar denna framför allt om hur människan blir till. Den börjar med att ge exempel på vad som inte fanns före skapelsen, något som också kännetecknar skapelseberättelser i Israels omvärld. Även 1:1–3 kan tolkas på det sättet (se not). ► Moseböcker.

2:6 *flöde* Det hebreiska ordets betydelse osäker; jfr Job 36:27 med not.

2:7 *människan* Det hebreiska *adam*, »människa«, som är ett kollektivt ord med betydelsen »mänsklighet«, »människosläkte«, förknippas här med *adamá*, »mark«. Längre fram (från 4:25) används ordet också som egennamn på den första människan, Adam.

2:8–14 *Eden* I hebreiskan anspelning på ett ord för »ljuvlighet«. Eden brukar lokaliseras till området mellan Eufrat och Tigris eftersom dessa floder nämns i berättelsen och Eden anges ligga »österut« (v. 8). Övriga namn är svåra att identifiera. De kan beteckna floder och länder i samma område eller på andra håll i den då kända världen. Några namn har förbundits med Arabien och Egypten—Nubien. ► Kush.

2:2 2 Mos 20:11; 31:17; Heb 4:4

2:8 Jes 51:3; Hes 31:9

2:7 1 Mos 3:19; Job 10:9; 34:14 f.; Ps 103:14; 104:29; Pred 12:7; Vish 7:1; 15:8, 11; Syr 17:1; 33:10; 1 Kor 15:45, 47

2:9 1 Mos 3:22; Upp 2:7; 22:2, 14

¹⁰En flod rinner upp i Eden och bevattnar trädgården. Sedan delar den sig i fyra armar. ¹¹Den första heter Pishon, den flyter kring Havila, ett land där det finns guld. ¹²Guldet i det landet är fint, och där finns också bdelliumharts och onyxsten. ¹³Den andra floden heter Gichon, den flyter kring Kush. ¹⁴Den tredje floden heter Tigris, den rinner öster om Assyrien. Den fjärde floden är Eufkrat.

¹⁵Herren Gud tog människan och satte henne i Edens trädgård att bruka och vårda den. ¹⁶Herren Gud gav detta bud: »Du får äta av alla träd i trädgården ¹⁷utom av trädet som ger kunskap om gott och ont. Den dag du äter av det trädet skall du dö.«

¹⁸Herren Gud sade: »Det är inte bra att mannen är ensam. Jag skall ge honom någon som kan vara honom till hjälp.« ¹⁹Så formade Herren Gud av jord alla markens djur och alla himlens fåglar och förde fram dem till mannen för att se vad han skulle kalla dem. Varje levande varelse fick det namn som mannen gav den. ²⁰Mannen gav namn åt all boskap, alla himlens fåglar och alla vilda djur. Men han fann inte någon som kunde

2:15 bruka och vårda (hebr. *avad* och *shamar*, bokstavligen »arbeta« och »vakta«). Adam ska vårda och utvidga Eden och skydda trädgården från hot. Kombinationen av de båda verben används i Moseböckerna annars bara för att beskriva de levitiska prästernas tjänstgöring i tabernaklet (4 Mos 3:7–8; 8:26; 18:7). Adam framställs därmed som ett slags präst med uppdraget att göra tjänst i Eden, den ursprungliga helgedomen. Både tabernaklet och senare templet i Jerusalem var tydligt utformade som påminnelser om Eden (se noter till 2 Mos 25–31, 35–40 och 1 Kung 6:23–35).

2:17 Gud är Adams fader och Herre, inte hans jämlike. Därför upprättas ett förbund med Adam (jfr not till Syr 17:12) som innefattar en gräns. Trädet innebär att människans tro, kärlek och lydnad sätts på prov. Gud skapar människan med möjligheten att göra ett fritt val. Följden av brottet mot Guds förbund med Adam är separation från Gud. Det hebreiska ordet för förbund (*berith*) saknas dock i kap. 1–3. Att texten ändå antyder ett ursprungligt förbund med Adam hävdas av Irenaeus, *Mot heresierna* 3.11.8 och t.ex. påve Johannes Paulus II, *Redemptor hominis* 9. Se även Hos 6:7 med not. (KKK 374–379, 396, 400, 1006, 1008.)

2:18 hjälp (hebr. *ezer*). Uttrycket innebär ett jämlikt partnerskap och inte att kvinnan i något avseende skulle vara underordnad i förhållande till mannen. Påve Johannes Paulus II: »När mannen tar emot kvinnan som en gåva och ger sig till henne, för hennes egen skull, finner han sig själv« (audiens 6 februari 1980, kroppens teologi). Människan är den som existerar för den andre. Bara genom att leva i ömsesidighet blir hon sig själv och förverkligar gudsavbild. Så är kvinnan en hjälpare för mannen och mannen för kvinnan. Det hebreiska ordet används i Bibeln för övrigt enbart om Gud (se t.ex. Ps 27:9; 30:11; 54:6; 121:2). (KKK 371, 1605.)

2:18–24 *mannen* I skildringen av kvinnans skapelse förutsätts att »människan« är av manligt kön, och ordet *adam* översätts här med »man«. I slutet av v. 23 och i v. 24 återger »man« ett annat hebreiskt ord, *ish*.

2:17 Rom 5:12

2:18 Tob 8:6; 1 Kor 11:9

vara honom till hjälp. ²¹Då försänkte Herren Gud mannen i dvala, och när han sov tog Gud ett av hans revben och fyllde igen hålet med kött. ²²Av revbenet som han hade tagit från mannen byggde Herren Gud en kvinna och förde fram henne till mannen. ²³Då sade mannen:

»Den här gången är det ben av mina ben,
kött av mitt kött.
Kvinna skall hon heta,
av man är hon tagen.«

²⁴Det är därför en man lämnar sin far och mor för att leva med sin hustru, och de blir ett.

Människans olydnad och straff

²⁵Både mannen och kvinnan var nakna, och de kände ingen blygsel inför varandra.

3 ¹Ormen var listigast av alla vilda djur som Herren Gud hade gjort. Den frågade kvinnan: »Har Gud verkligen sagt att ni inte får äta av något träd i trädgården?« ²Kvinnan svarade: »Vi får äta frukt från träden, ³men om frukten från trädet mitt i trädgården har Gud sagt: Ät den inte och rör den inte! Gör ni det kommer ni att dö.« ⁴Ormen sade: »Ni kommer visst inte att dö. ⁵Men Gud vet att den dag ni äter av frukten öppnas era ögon, och ni blir som gudar med kunskap om gott och ont.« ⁶Kvinnan såg att trädet var gott att äta av: det var en fröjd för ögat och ett härligt träd, eftersom det skänkte vishet. Och hon tog av frukten och åt. Hon gav också till sin man, som var med henne, och han åt. ⁷Då öppnades deras ögon, och de såg att de var nakna. Och de fäste ihop fikonlöv och band dem kring höfterna.

2:23 *Kvinna ... av man* Det hebreiska *ishā*, »kvinna«, liknar ordet för »man«, *ish*.
3:5 *som gudar* Eller »som Gud«.

2:21–23 1 Kor 11:7 f.; 1 Tim 2:13
2:24 Matt 19:5+

3:1–7 2 Kor 11:3; 1 Tim 2:14; Upp 12:9; 20:2

2:21–24 Man och kvinna skapades med lika värdighet, för att tillsammans vara Guds avbild. Att kvinnan är jämlik i förhållande till mannen uttrycks genom att Gud skapar henne av levande materia från mannens sida. De båda är genom kropparnas olikhet skapade för varandra, för den ömsesidiga självutgivelsen. Detta är kroppens äktenskapliga betydelse. Jesu undervisning om äktenskapet utgår från denna text (se Matt 19:3–9 med noter). Jesus kallar människan tillbaka dit (KKK 369–372). Flera kyrkolärare (Ambrosius, Hieronymus, Thomas av Aquino m.fl.) ser i skapelsen av Eva från Adams sida ett förbådande om hur kyrkan, Kristi brud, föds ur Kristi sida (se Joh 19:34 med not, KKK 766).

2:23 *ben av mina ben, kött av mitt kött* Uttrycken har tydliga drag av förbundsspråk och återkommer när David sluter förbund med Israels stammar (jfr 2 Sam 5:1–3).

2:24 *de blir ett* (annan översättning: »de två ska bli ett kött«, jfr 1917). Äktenskapets förbund bekräftas genom den sexuella föreningen. Påve Johannes Paulus II kallar denna förening för ett »ursprungligt sakrament« (audiens 20 februari 1980, kroppens teologi). Påven betonar att paret genom den personliga intimiteten har del av Guds intimitet i Treenighetens mysterium (*Mulieris dignitatem* 7). Detta är enligt påve Johannes Paulus II den djupaste teologiska aspekten av allt som kan sägas om människan. Kärleken har en inneboende förmåga att expandera i en ny mänsklig varelse. »Föreningen mellan man och kvinna är ett sätt att i sin kropp efterlikna Skaparens fruktsamhet och frikostighet« (KKK 2335). Sexualiteten är en källa till glädje och njutning och har genom själva sin natur som mål att alstra och fostra barn. Detta är dess höjdpunkt och dess fulländning. Genom nåden i äktenskapets sakrament får makarna hjälp att växa i kärlek, vänskap och trohet mot varandra. (KKK 1605–1608, 1643–1645, 1652, 2332–2336, 2360–2379.)

2:25 *var nakna* Mannen och kvinnan lever i total inre harmoni med Gud, varandra och hela skapelsen. Nakenheten symboliserar längtan efter varandra och den absoluta frånvaron av skam och begär (lat. *concupiscentia*). Påve Johannes Paulus II: »Nakenhet betyder den ursprungliga gudomliga visionen av kroppen, som ett uttryck för hela personen, en person som alltid måste älskas för sin egen skull« (audiens 2 januari 1980, kroppens teologi). (KKK 375–376.)

3:1–24 Med bildspråk berättas den urhändelse som inträffade i början av människans historia. Ondskan fördes inte in i världen av Gud utan var ett resultat av att människan missbrukade sin frihet och bröt förbundet med Skaparen. Hon föredrog sig själv framför Gud i högmodig självupphöjelse (jfr Jes 14:12–14 med not). Människans ursprungliga tillstånd av helighet och rättfärdighet skadades. Hela den mänskliga historien är präglad av våra urföräldrars första synd, och vår längtan efter det förlorade paradiset. Gud utlovade omedelbart en framtida befrielse och seger över ondskan (3:15). (KKK 29, 388, 390, 396–412, 1850, 2515.)

3:1 *Ormen* Symbol för ondskan och i Bibeln identifierad som Satan (Upp 12:9). (KKK 391.)

3:4 *Ni kommer visst inte att dö* Djävulens avund är roten till upproret mot Gud och orsak till att döden kom in i världen (se Vish 2:24 med not). (KKK 413, 2538.)

3:5 *ni blir som gudar* Synden är »olydnad, uppror mot Gud, genom viljan att bli 'som Gud' i det att man får insikt i och bestämmer vad som är gott och vad som är ont« (KKK 1850). Augustinus definierar synden som »kärlek till sig själv som går så långt att den föraktar Gud« (*De civitate Dei* 14.28).

3:15 *de skall trampa på ditt huvud* Versen är svåröversatt. Annan översättning: »han ska trampa på ditt huvud och du ska hugga honom i hälen«. Vulgata har *ipsa*, »hon« och ger utsagan en mariologisk tolkning. Septuaginta har *autos*, »han« och syftar på kvinnans son. Nova Vulgata har i stället ordet *ipsum* och syftar mer allmänt på kvinnans avkomma. I kristen tradition tolkas texten som en profetia om Jesus och kallas därför »det första evangeliet« (lat. *proto-evangelium*). Kristus är den person som genom sitt korsoffer ska lyfta upp människan ur fallet och krossa djävulens huvud (jfr Heb 2:14; 1 Joh 3:8; Irenaeus, *Mot heresierna* 5.21.1). Den utlovade kvinnan är Maria, »Återlösarens moder« som bär fram Kristus till världen (*Lumen gentium* 55). Jesus är den »nye Adam« (Rom 5:12–21) och Maria den »nya Eva« (jfr Judit 13:1–20; Joh 2:4; 19:26 med noter; Irenaeus, *Mot heresierna* 5.19.1). Kyrkans lära om Marias obefläckade avlelse stöder sig bl.a. på den typologiska tolkningen om Maria som den nya Eva (KKK 411). Kvinnan (jungfru Maria) trampar/krossar ormens huvud med hjälp av sin avkomma (Jesus). (KKK 55, 407–412, 489.)

⁸De hörde Herren Gud vandra i trädgården i den svala kvällsvinden. Då gömde sig mannen och kvinnan bland träden för Herren Gud. ⁹Men Herren Gud ropade på mannen: »Var är du?« ¹⁰Han svarade: »Jag hörde dig komma i trädgården och blev rädd, eftersom jag är naken, och så gömde jag mig.« ¹¹Herren Gud sade: »Vem har talat om för dig att du är naken? Har du ätit av trädet som jag förbjöd dig att äta av?« ¹²Mannen svarade: »Kvinnan som du har ställt vid min sida, hon gav mig av trädet, och jag åt.« ¹³Då sade Herren Gud till kvinnan: »Vad är det du har gjort?« Hon svarade: »Ormen lurade mig, och jag åt.«

¹⁴Då sade Herren Gud till ormen:

»Du som gjorde detta,
förbannad skall du vara,
utstött från boskapen och de vilda djuren.
På din buk skall du kräla
och jord skall du äta så länge du lever.

¹⁵ Jag skall väcka fiendskap mellan dig och kvinnan,
mellan din avkomma och hennes:
de skall trampa på ditt huvud
och du skall hugga dem i hälen.«

3:15 I senare, kristen tradition har versen lästs som en profetisk utsaga om Maria (kvinnan) och Kristus (kvinnans avkomma).

3:14 Jes 65:25

3:15 Rom 16:20

¹⁶Till kvinnan sade han:

»Stor skall jag göra din möda
när du är havande,
med smärta skall du föda dina barn.
Din man skall du åtrå,
och han skall råda över dig.«

¹⁷Till mannen sade han:

»Du som lyssnade till din hustru
och åt av trädet som jag förbjöd dig att äta av,
förbannad skall marken vara för din skull.
Med möda skall du hämta din näring från den
så länge du lever,

¹⁸törne och tistel skall den ge dig.

Du skall äta av växterna på marken,

¹⁹du skall slita för ditt bröd i ditt anletes svett
tills du vänder åter till jorden.

Ty av den är du tagen,
jord är du och jord skall du åter bli.«

3:16–24 Guds avbild i människan fördunklas och förminkas efter syndafallet (*Gaudium et spes* 13). Fallet belastar det ömsesidiga förhållandet mellan mannen och kvinnan (om skildringen av en återupprättad paradisk kärlek, se inledning till Höga visan). Smärta, lidande, skam, död, rädsla och separation från Herren blir konsekvenserna av människans olydnad. Begäret (lat. *concupiscentia*), dvs. drifter som spårat ur och förslavar, har fått fäste i människans hjärta. Hela Kristi försoningsverk syftar till att återupprätta den fallna människan och på nytt göra henne delaktig av gudomlig natur (se 2 Pet 1:4 med not). (KKK 390, 394–412, 1006–1009, 1608, 2809.)

3:16 *Din man skall du åtrå, och han skall råda över dig* Kroppens äktenskapliga betydelse fördunklas efter fallet. Den grundläggande jämlikheten rubbas av dominansen som särskilt blir till kvinnans nackdel och reducerar både mannens och kvinnans värdighet. Påve Johannes Paulus II betonar: »Kvinnan kan inte bli föremålet för härskande eller manligt ägande« (*Mulieris dignitatem* 10). Ursyndens följdverkningar i äktenskapet kan bara övervinnas genom att makarna på nytt, genom Kristi nåd, söker återspegla Guds avbild med de rikedomar människan fick i begynnelsen (jfr Matt 19:3–9). Genom äktenskapets sakrament får makarna del i en ny nåd: Kristi egen självutgivelse, och hans kärlek till kyrkan (jfr Ef 5:31–32). Detta är en bestående källa till deras kärlek. »Familjen och äktenskapet har blivit återlösta av Kristus (jfr Ef 5:21–32) och återupprättade till den heliga Treenighetens avbild, mysteriet från vilket all kärlek flödar ut« (påve Franciskus, *Amoris laetitia* 63). Om begreppet »åtrå« i GT, se Höga v 7:10 med not.

3:16 Ef 5:22*; 1 Tim 2:11 f.; 1 Pet 3:1
3:17 1 Mos 5:29

3:19 1 Mos 2:7*; Job 34:14 f.; Ps 90:3;
Pred 3:20; Vish 2:23 f.; Rom 5:12

3:21 Gud gjorde kläder av skinn Handlingen, som uttrycker beskydd och omsorg om människan i hennes fallna tillstånd, förutsätter ett dödat djur. För första gången utgjuts blod på jorden, ett förebådande av de många djuroffer som följer. Herrens omsorg kommer före domen och förvisningen från Eden (v. 23). Adam och Eva förvisas och paradiset är förlorat, men de är inte helt oförberedda för livet i en fallen värld.

4:1–26 Den mänskliga familjen växer. Kain och hans ättlingar blir allt ondare, och en vedergällningskultur breder ut sig (4:23–24). Set och hans ättlingar utvecklar däremot en nära relation till Herren (4:26; 5:24; 6:9).

4:1 *låg med sin hustru* (hebr. *jada*, »känna«). Uttrycket är grundläggande i påve Johannes Paulus II, kroppens teologi. Intimiteten handlar om att känna och bli känd, att komma nära det allra djupaste hos personen. Förmågan finns kvar även efter syndafallet. Ordvalet utesluter allt utnyttjande av den andre. Bibeltexten problematiserar aldrig frågan varifrån Kains hustru kom.

4:1 *gett liv ... med Herrens hjälp* I den ömsesidiga föreningen till »ett kött« (jfr. 2:23–24) samarbetar människan med Gud i en skaparakt som ger upphov till nytt liv (jfr Ps 139:13). Paret bekräftar och förnyar människans fortsatta existens som Guds avbild (påve Johannes Paulus II, audienser 5–26 mars 1980, kroppens teologi).

²⁰Mannen gav sin hustru namnet Eva, ty hon blev moder till alla som lever. ²¹Herren Gud gjorde kläder av skinn åt mannen och kvinnan och klädde dem.

²²Herren Gud sade: »Människan har blivit som en av oss, med kunskap om gott och ont. Nu får hon inte plocka och äta också av livets träd, så att hon lever för alltid.« ²³Och Herren Gud förvisade människan från Edens trädgård och lät henne bruka jorden varav hon var tagen. ²⁴Han drev ut människan, och öster om Edens trädgård satte han keruberna och det ljungande svärdet att vakta vägen till livets träd.

Kain och Abel

4 ¹Mannen låg med sin hustru Eva, och hon blev havande och födde Kain. »Jag har gett liv åt en man, med Herrens hjälp«, sade hon. ²Därefter födde hon Abel, Kains bror.

3:20 Eva Det hebreiska *Chawwá* anspelar på *chaj*, »levande«.
3:22 en av oss Jfr 1:26; ►Gudsnamn.

3:24 ►Kerub.

4:1 *Jag har gett liv åt* I hebreiskan anspelning på namnet Kain.

3:22 1 Mos 2:9•

Abel var herde och Kain brukade jorden.³ En gång frambar Kain en offergåva till Herren av markens gröda.⁴ Abel frambar också en gåva och offrade de fetaste delarna av de förstfödda djuren i sin hjord. Herren såg med välvilja på Abel och hans gåva⁵ men inte på Kain och hans gåva. Då blev Kain vred, och han sänkte blicken.⁶ Herren sade till Kain: »Varför är du vred, och varför sänker du blicken?⁷ Om du handlar rätt vågar du ju lyfta blicken, men om du inte handlar rätt ligger synden vid dörren. Dig skall den åtrå, men du skall råda över den.«

⁸Kain sade till sin bror Abel: »Kom med ut på fälten.« Där överföll han sin bror Abel och dödade honom.

⁹Herren sade till Kain: »Var är din bror Abel?« Han svarade: »Det vet jag inte. Skall jag ta hand om min bror?«¹⁰ Herren sade: »Vad har du gjort? Din brors blod ropar till mig från marken.¹¹ Förbannad skall du vara, bannlyst från marken som öppnat sin mun för att ta emot din brors blod, som du har utgjutit.¹² Om du odlar marken skall den inte längre ge dig sin gröda. Rastlös och rotlös skall du vara på jorden.«¹³ Kain sade till Herren: »Mitt straff är för tungt att bära.¹⁴ Du driver mig bort från marken, bort ur din åsyn. Rastlös och rotlös kommer jag att vara på jorden. Vem som helst som möter mig kan döda mig.«¹⁵ Herren svarade honom: »Jag lovar att Kain skall bli hämnad sju gånger om, om någon dödar honom.« Och Herren satte ett tecken på Kain, för att han inte skulle bli dräpt av vem som helst som mötte honom.¹⁶ Och Kain drog bort, undan Herren, och slog sig ner i landet Nod, öster om Eden.

4:4 *Abel och hans gåva* Abels offergåva tillsammans med hans våldsamma död förerbådar Kristi offerdöd. Första eukaristiska bönen åberopar »din rättfärdige tjänare Abels gåvor«. (KKK 2569.)

4:7 *ligger synden vid dörren* MT troligen skadad; översättningen osäker.

4:8 *»Kom med ut på fälten.«* Med den ►samaritanska texten, ►Septuaginta och ►Peshitta; orden saknas i MT.

4:16 *Nod* I hebreiskan anspelning på ordet för »rotlös« i v. 14.

4:4 f. Heb 11:4

4:7 Rom 6:12, 14

4:8 Vish 10:3; Matt 23:35; 1 Joh 3:12

4:10 Job 16:18; Heb 12:24

4:14 Job 15:20 ff.

4:15 Upp 7:3*

Kains ättlingar

4:19 två hustrur Polygami förbjuds inte uttryckligen i GT. Kritiken mot sådana arrangemang antyds dock i 1 Mos och på andra ställen i GT. Polygami beskrivs aldrig som något gynnsamt, och följderna av sådana äktenskap är ofta negativa. Äktenskapets utgångspunkt är relationen mellan en enda man och en enda kvinna, som tillsammans ska bli ett kött (se 2:24 med not). (KKK 1610, 1645, 2387.)

¹⁷Kain låg med sin hustru, och hon blev havande och födde Henok. Han byggde då en stad och kallade den Henok efter sin son.

¹⁸Henok fick en son, Irad, och Irad blev far till Mechujael, Mechujael blev far till Metushael och Metushael blev far till Lemek. ¹⁹Lemek tog sig två hustrur, den ena hette Ada, den andra hette Silla.

²⁰Ada födde Javal, och han blev stamfar till dem som bor i tält och håller boskap. ²¹Hans bror hette Juval, och han blev stamfar till alla som spelar lyra och flöjt. ²²Också Silla födde en son, Tuval Kain, stamfar till alla kopparsmeder och järnsmeder. Tuval Kain hade en syster, Naama.

²³Lemek sade till sina hustrur:

»Ada och Silla, lyssna till mig,
Lemeks hustrur, hör mina ord.
Jag dödar en man för ett sår,
en yngling för en skråma.

²⁴Kain blir hämnad sju gånger om,
Lemek sjuttiosju.«

Set

²⁵Åter låg Adam med sin hustru, och hon födde en son. Hon gav honom namnet Set, »ty«, sade hon, »Gud har skänkt mig ett nytt barn i stället för Abel, som Kain dödade«. ²⁶Också Set fick en son, och han gav honom namnet Enosh.

Det var vid denna tid man började åkalla Herren.

4:25 *Adam* Se not till 2:7.

4:25 *har skänkt* I hebreiskan anspelning på namnet Set.

4:23 f. 2 Mos 21:23 ff.♦

Adams släkttavla

5 ¹Detta är Adams släkttavla. Då Gud skapade människan gjorde han henne lik Gud. ²Som man och kvinna skapade han dem. Han välsignade dem och gav dem namnet människa när de skapades.

³När Adam var 130 år fick han en son som liknade honom och var hans avbild; han gav honom namnet Set. ⁴Efter Sets födelse levde Adam 800 år och fick söner och döttrar. ⁵Adams hela livstid blev 930 år; sedan dog han.

⁶När Set var 105 år blev han far till Enosh. ⁷Efter Enoshs födelse levde Set 807 år och fick söner och döttrar. ⁸Sets hela livstid blev 912 år; sedan dog han.

⁹När Enosh var 90 år blev han far till Kenan. ¹⁰Efter Kenans födelse levde Enosh 815 år och fick söner och döttrar. ¹¹Enoshs hela livstid blev 905 år; sedan dog han.

¹²När Kenan var 70 år blev han far till Mahalalel. ¹³Efter Mahalalels födelse levde Kenan 840 år och fick söner och döttrar. ¹⁴Kenans hela livstid blev 910 år; sedan dog han.

¹⁵När Mahalalel var 65 år blev han far till Jered. ¹⁶Efter Jereds födelse levde Mahalalel 830 år och fick söner och döttrar. ¹⁷Mahalalels hela livstid blev 895 år; sedan dog han.

¹⁸När Jered var 162 år blev han far till Henok. ¹⁹Efter Henoks födelse levde Jered 800 år och fick söner och döttrar. ²⁰Jereds hela livstid blev 962 år; sedan dog han.

²¹När Henok var 65 år blev han far till Metushelach. ²²Efter Metushelachs födelse levde Henok 300 år och fick söner och döttrar. ²³Henoks hela livstid blev 365 år. ²⁴Henok levde i gemenskap med Gud. Sedan fanns han inte mer, ty Gud tog honom härifrån.

5:24 levde i gemenskap med Gud Henok var en rättfärdig och helig man som upptogs med kropp och själ till himlen utan att smaka döden (jfr Heb 11:5; Syr 49:14). Henok räknas i senare traditioner som förebild för ett liv i omvändelse (Syr 44:16) och en profet (Jud v. 14–15). Om *1 Henok* och dess roll i urkyrkan, se not till Jud v. 14–15). (KKK 2569.)

5:3 ff. Adams ättlingar i tiden mellan skapelsen och floden blev enligt denna släkttavla långt äldre än människorna efter floden (jfr 6:3). Den höga levnadsåldern har en motsvarighet i mesopotamiska traditioner om kungar som härskat före floden.

5:1 f. I Mos 1:26–28.

5:24 I Mos 6:9 / 2 Kung 2:11; Vish 4:10 f.; Luk 24:50 f.; Heb 11:5

6:2 *gudaväsendena* En tolkning med rötter i judendomen (1 *Henok, Jubileerboken*) uppfattar gudaväsendena som fallna änglar som ingick relationer med människors döttrar (se Jud v. 7 med not). Tolkningen återfinns hos bl.a. Justinus Martyren och Klemens av Alexandria. En annan uppfattning betonar att Sets rättfärdiga ättlingar (Guds söner el. gudaväsendena) gifter sig med Kains orättfärdiga ättlingar (människornas döttrar). Tolkningen återfinns hos flera rabbiner samt hos Augustinus, Johannes Chrysostomos, Efraim Syriern och Thomas av Aquino.

6:5–9:19 Floden är en straffdom för människornas ondska och en rening (jfr 2 Mos 32:10) av jorden från all ondska och våldsamhet (jfr 4:10). Floden möjliggör en ny skapelse och en omstart för mänskligheten. Arken kan uppfattas som ett flytande nytt Eden och Noa som en ny Adam. I NT uppfattas räddningen undan flodens vatten som en förebild till räddningen genom dopets vatten, som renar den troende från synden och ger del i Kristi frälsande nåd (1 Pet 3:20–21). Under påskvakans välsignelse av dopvattnet säger prästen: »Vid syndafloden räddade du Noa genom vattnet, som samtidigt betydde syndens undergång och helgensels begynnelse« (*Cecilia*, s. 1185). Arken har av flera kyrkofäder tolkats som en bild av kyrkan som ensam ger räddning från synden. (KKK 701, 845, 1094, 1219.)

²⁵När Metushelach var 187 år blev han far till Lemek. ²⁶Efter Lemeks födelse levde Metushelach 782 år och fick söner och döttrar. ²⁷Metushelachs hela livstid blev 969 år; sedan dog han.

²⁸När Lemek var 182 år fick han en son. ²⁹Han gav honom namnet Noa, »ty«, sade han, »denne skall ge oss lättnad i vårt arbete och vår möda när vi brukar jorden som Herren har förbannat«. ³⁰Efter Noas födelse levde Lemek 595 år och fick söner och döttrar. ³¹Lemeks hela livstid blev 777 år; sedan dog han.

³²När Noa hade levt i 500 år blev han far till Sem, Ham och Jafet.

Jättarna

6 ¹När människorna nu började bli talrika på jorden och döttrar föddes åt dem, ²såg gudaväsendena att människornas döttrar var vackra, och dem de tyckte bäst om tog de till hustrur. ³Då sade Herren: »Min livsande skall inte bli kvar i människan för alltid — hon är dock av kött. Hennes livstid skall vara 120 år.«

⁴På den tiden — och även senare — när gudaväsendena låg med människornas döttrar och fick barn med dem, fanns det jättar på jorden. Detta var urtidens hjältar, och deras rykte var stort.

Noa och floden

⁵Herren såg att ondskan på jorden var stor; människornas uppsåt och tankar var alltid och alltigenom onda. ⁶Då ångrade Herren bittert att han hade gjort människor på jorden. ⁷Herren sade: »Människorna som jag har skapat skall jag utplåna från jordens yta, och med dem alla fyrfotadjur, kräldjur och himlens fåglar. Jag ångrar att jag gjorde dem.« ⁸Men Noa hade vunnit Herrens välvilja.

⁹Detta är berättelsen om Noa och hans släkt. Noa, som levde i denna tid, var en oförvitlig och rättfärdig man; han levde i gemenskap med Gud. ¹⁰Noa fick tre söner, Sem, Ham och Jafet. ¹¹Men inför Guds ögon blev jorden alltmer fördärvad och full av våld.

5:29 *skall ge oss lättnad* I hebreiskan anspelning på namnet Noa.

6:2 *gudaväsendena* ► Söner.

6:3 *skall inte bli kvar* Grundtextens innebörd osäker.

6:5 ff. Matt 24:37 ff.; Heb 11:7+

¹²Gud såg att jorden var fördärvad, eftersom allt vad människorna gjorde på jorden var fördärvligt. ¹³Han sade till Noa: »Jag har bestämt att jag skall göra slut på alla människor, ty de har fyllt jorden med våld. Jag skall förgöra både dem och jorden. ¹⁴Bygg dig en ark av goferträ och inred den med olika rum. Bestryk den både invändigt och utvändigt med jordbeck. ¹⁵Så skall du göra arken: den skall vara 150 meter lång, 25 meter bred och 15 meter hög, ¹⁶och du skall göra ett tak på den med en halv meters resning. Ingången till arken skall du göra på ena sidan, och du skall bygga den i tre våningar. ¹⁷Jag skall nu låta floden översvämma jorden och förgöra alla levande varelser under himlen. Allting på jorden skall gå under. ¹⁸Men med dig vill jag upprätta ett förbund. Du skall gå in i arken tillsammans med dina söner, din hustru och dina sonhustrur, ¹⁹och av allt som lever, av alla varelser, skall du föra in i arken ett par, hane och hona, av varje art, så att de kan överleva tillsammans med dig. ²⁰Av de olika arterna av fåglar, fyrfotadjur och markens kräldjur skall ett par av varje komma till dig, så att de kan överleva. ²¹Du skall lägga upp förråd av all slags föda, så att ni har att äta, du själv och alla de andra.« ²²Noa gjorde i allt så som Gud hade befallt honom att göra.

7 ¹Herren sade till Noa: »Gå in i arken, du och hela din familj. Ty jag har funnit att du ensam är rättfärdig inför mig i denna tid. ²Av alla rena fyrfotadjur skall du ta med dig sju par av varje art, hanar och honor, och av alla djur som inte är rena skall du ta ett par, hane och hona — ³också av himlens fåglar sju par av varje art, hanar och honor — så att de kan överleva på jorden. ⁴Om sju dagar skall jag låta det regna på jorden i fyrtio dagar och fyrtio

6:14 ► Ark.

6:14 *gofertträ* Vilket träslag som avses med »gofert« är osäkert.

6:14 *inred den med olika rum* Grundtextens innebörd osäker.

6:16 *ett tak på den med en halv meters resning* Grundtextens innebörd osäker.

6:17 *floden* Det hebreiska ordet betecknar egentligen »himmelshavet« (»vattnet ovanför valvet«); se 1:7; 7:11 och jfr Ps 29:10.

7:2 f. Skillnaden mellan anvisningarna här (sju par av alla rena djur) och i 6:19 f. (ett par av varje art) kan, liksom andra spänningar i berättelsen, förklaras med att olika traditioner har sammanfogats till en enda berättelse; ► Moseböcker.

nätter, och jag skall utplåna från jordens yta allt som finns till, allt som jag har gjort.«⁵Noa gjorde i allt så som Herren hade befallt honom.

⁶Noa var 600 år när floden översvämmande jorden.⁷Då gick Noa in i arken tillsammans med sina söner, sin hustru och sina sonhustrur för att rädda sig undan flodens vatten.⁸Av de rena fyrfotadjuret och av de fyrfotadjur som inte är rena, av fåglarna och av allt det som krälar på marken⁹kom ett par av varje art in till Noa i arken, hane och hona, så som Gud hade befallt Noa.¹⁰Efter sju dagar kom flodens vatten över jorden.

¹¹Det år då Noa blev 600 år, den sjuttonde dagen i andra månaden, den dagen bröt alla det stora djupets källor fram och himlens dammluckor öppnades,¹²och regnet strömmade ner över jorden i fyrtio dagar och fyrtio nätter.¹³Just den dagen gick Noa och hans söner Sem, Ham och Jafet in i arken, och med dem Noas hustru och hans tre sonhustrur,¹⁴vidare alla de olika arterna av vilda djur och boskap, de olika arterna av det som krälar på jorden och av det som flyger, både fåglar och alla andra djur med vingar.¹⁵Alla kom de in till Noa i arken, ett par av alla levande varelser.¹⁶De kom, hanar och honor av alla slags djur, så som Gud hade befallt Noa. Och Herren stängde igen om honom.

¹⁷Då kom floden över jorden. Den varade i fyrtio dagar, och det kom så mycket vatten att arken lyftes och flöt över jorden.¹⁸Vattnet steg högt över jorden, och arken drev på vattnet.¹⁹Allt högre steg vattnet över jorden, tills det täckte även de högsta bergen under himlen.²⁰Vattnet steg mer än sju meter över bergen.²¹Hela myllret av varelser på jorden gick under: fåglar, boskap och vilda djur, allt liv som jorden vimlade av, och alla människor.²²Allt som levde och andades dog, alla varelser som levde på land.²³Herren utplånade allt som fanns till på jorden, människor och fyrfotadjur, kräldjur och himlens fåglar: allt utplånades från jorden. Kvar blev bara Noa och de som var med honom i arken.

8²⁴Vattnet fortsatte att stiga över jorden i 150 dagar. ¹Då tänkte Gud på Noa och alla de vilda och tama djur som var med honom i arken. Han lät en vind blåsa över jorden och vattnet började sjunka undan. ²Djupets källor och himlens dammluckor stängdes till, regnet hejdades ³och vattnet drog sig efter hand bort från jorden. Efter de 150 dagarna började vattnet minska. ⁴På sjuttonde dagen i sjunde månaden blev arken stående på Araratbergen. ⁵Vattnet fortsatte hela tiden att minska, och när den tionde månaden kom, på första dagen i månaden, blev bergens toppar synliga.

⁶Efter fyrtio dagar öppnade Noa ett fönster som han hade gjort på arken ⁷och släppte ut en korp. Den flög fram och åter till dess vattnet torkat upp på jorden. ⁸Sedan släppte han ut en duva för att se om vattnet hade sjunkit undan från marken. ⁹Men duvan fann ingen plats där den kunde vila utan återvände till honom i arken, eftersom det stod vatten över hela jorden. Då sträckte Noa ut handen och tog in duvan till sig i arken. ¹⁰Han väntade sju dagar till, sedan släppte han ut duvan ur arken ännu en gång. ¹¹Om kvällen kom den tillbaka till honom, och då hade den ett friskt blad från ett olivträd i näbben. Då förstod Noa att vattnet hade sjunkit undan från jorden. ¹²Han väntade sju dagar till, sedan släppte han ut duvan igen, och nu kom den inte mer tillbaka till honom.

¹³I Noas sexhundraförsta år, på första dagen i första månaden, hade vattnet torkat bort på jorden, och när Noa lyfte undan taket på arken fick han se att marken hade torkat upp. ¹⁴På tjugosjunde dagen i andra månaden var jorden torr. ¹⁵Då sade Gud till Noa: ¹⁶»Gå ut ur arken tillsammans med din hustru, dina söner och sonhustrur. ¹⁷Alla de djur av alla slag som du har hos dig, fåglar, fyrfotad djur och alla kräldjur som finns på jorden, skall du ta med dig ut, och det skall bli ett myller av dem på jorden; de skall vara frukt-

samma och föröka sig.«¹⁸Och Noa gick ut ur arken tillsammans med sina söner och sin hustru och sina sonhustrur.¹⁹Alla fyrfotadjur och kräldjur och fåglar, allt som myllrar på jorden, gick ut ur arken, den ena arten efter den andra.

²⁰Noa byggde ett altare åt Herren. Han tog fyrfotadjur och fåglar av alla rena arter och offrade dem som brännoffer på altaret.²¹Och Herren kände den blidkande lukten, och han sade till sig själv: »Aldrig mer skall min förbannelse drabba marken för människans skull, för att hon alltifrån ungdomen har ett ont uppsåt. Jag skall aldrig mer förgöra allt levande, så som jag nu har gjort.

²²Så länge jorden består
skall sådd och skörd, köld och värme,
sommars och vinters, dag och natt
aldrig upphöra att skifta.«

Guds förbund med Noa

9¹Gud välsignade Noa och hans söner och sade till dem: »Var fruktsamma och föröka er och uppfyll jorden.²Alla markens djur och alla himlens fåglar skall känna skräck och fruktan för er. Över dem och över allt som krälar på jorden och över alla fiskar i havet ger jag er makt.³Allt som lever och rör sig skall vara er föda; allt detta ger jag er så som jag gav er de gröna örterna.⁴Men kött som har liv, det vill säga blod, i sig får ni inte äta.⁵Och för ert eget blod skall jag kräva vedergällning. Jag skall utkräva den av varje djur, och av varje människa skall jag kräva vedergällning, om hon dödar en annan människa.

8:21 1 Mos 6:5; Jes 54:9
8:22 Jer 33:20, 25
9:3 1 Mos 1:29 f.+

9:4 3 Mos 7:26 f.; 17:10 ff.; 19:26; 5 Mos 12:16,
23 ff.; 15:23; 1 Sam 14:33; Apg 15:20, 29

⁶Den som utgjuter människoblod,
hans blod skall utgjas av människor,
ty Gud gjorde människan till sin avbild.

⁷Var fruktsamma och föröka er,
bli en myllrande mängd på jorden
och härska över den.«

⁸Gud sade till Noa och hans söner: ⁹»Jag upprättar nu ett förbund med er och era efterkommande ¹⁰och med alla levande varelser som finns hos er, fåglar, boskap och alla vilda djur, alla som gick ut ur arken. ¹¹Jag skall upprätthålla mitt förbund med er: aldrig mer skall det hända att alla varelser utplånas av flodens vatten, aldrig mer skall en flod ödelägga jorden.«

¹²Gud sade: »Detta är tecknet för det förbund jag instiftar mellan mig och er och alla levande varelser ni har med er, för alla kommande släktled: ¹³min båge ställer jag bland molnen. Den skall vara tecknet för förbundet mellan mig och jorden. ¹⁴När jag hopar moln över jorden och bågen blir synlig bland molnen, ¹⁵då skall jag tänka på mitt förbund, förbundet mellan mig och er och alla levande varelser av alla slag, och aldrig mer skall vattnet bli till en flod som utplånar alla varelser. ¹⁶När bågen står bland molnen skall jag se den och tänka på det eviga förbundet mellan Gud och alla levande varelser av alla slag på jorden.« ¹⁷Och Gud sade till Noa: »Detta är tecknet för det förbund som jag upprättar mellan mig och alla varelser på jorden.«

¹⁸Noas söner, de som gick ut ur arken, var Sem, Ham och Jafet. Ham var far till Kanaan. ¹⁹Dessa tre var Noas söner, och från dem härstammar alla människor på hela jorden.

9:12 förbund Förbundet markerar en ny början, då Gud tar initiativ till att på nytt förena mänskligheten med sig själv. (KKK 56–58, 71, 2569.)

9:9 ►Förbund.

9:6 f. 1 Mos 1:27 f.+

9:11 1 Mos 8:21+

9:20–27 Noas familj splittras. Hams släkt, som var upphov till kanaaneerna, står genom sin synd under förbannelse. Sems släkt står genom Noa i kontinuitet med de rättfärdiga i Sets släkt (5:1–32).

Förbannelse över Kanaan

²⁰Noa var åkerbrukare, han var den förste som anlade en vingård.

²¹När han drack av vinet blev han berusad och låg naken i sitt tält.

²²Och Ham, Kanaans far, såg sin far ligga där blottad och gick ut och berättade det för sina bröder. ²³Då tog Sem och Jafet en mantel, lade den på sina axlar och gick baklänges in och höljde över sin far; de vände bort ansiktet, så att de inte skulle se sin far blottad. ²⁴När Noa sedan vaknade upp ur ruset och fick veta vad hans yngste son hade gjort honom ²⁵sade han:

»Förbannad skall Kanaan vara
och den uslaste slav åt sina bröder.«

²⁶Och han sade:

»Lovad vare Herren, Sems Gud!
Kanaan skall vara deras slav.

²⁷Må Gud låta Jafet växa
och bo tillsammans med Sem.
Kanaan skall vara deras slav.«

²⁸Efter floden levde Noa 350 år. ²⁹Noas hela livstid blev 950 år; sedan dog han.

9:27 *växa* Det hebreiska ordets betydelse osäker; anspelning på namnet Jafet.

Släkttavlan för Noas söner

10 ¹Detta är släkttavlan för Noas söner, Sem, Ham och Jafet. De fick söner efter floden. ²Jafets söner var Gomer, Magog, Madaj, Javan, Tuval, Meshek och Tiras. ³Gomers söner var Ashkenas, Rifat och Togarma. ⁴Javans söner var Elisha och Tarshish, kitteerna och rodaneerna. ⁵Från dem kom folken som spred sig till öarna och kustlandet, vart och ett i sitt land och med sitt språk, i olika stammar och folk.

⁶Hams söner var Kush, Misrajim, Put och Kanaan. ⁷Kushs söner var Seba, Havila, Savta, Ragma och Savteka. Ragmas söner var Saba och Dedan.

⁸Kush blev far till Nimrod, som var den förste härskaren på jorden. ⁹Han var en väldig jägare inför Herren; det är därför man säger »som Nimrod, en väldig jägare inför Herren«. ¹⁰Hans rike omfattade från början Babel, Erech, Ackad och Kalne i Shinar. ¹¹Från

- 10 Kapitler ger en släkttavla för alla folk på jorden. Indelningsgrunderna är inte bara genealogiska utan också geografiska, språkliga och historiska (jfr v. 5, 20 och 31). Jafets söner är huvudsakligen folken i norr och väster, i Mindre Asien och på Medelhavets öar och kuster, medan Hams söner bor söderut, på arabiska halvön och i Egypten. Till Hams söner räknas också ►Kanaan, eftersom Kanaan (= Palestina) under 1000-talet f.Kr. stod under egyptisk överhöghet. Till Sems söner («semiterna») hör hebreerna (= »Evers ättlingar«, v. 21), ►arameerna, assyrierna m.fl. Många av namnen i listan kan inte identifieras. Följande namn är någorlunda säkra till sin syftning: Gomer = kimmererna (vid Svarta havet); Madaj = mederna (sydväst om Kaspiska havet); Javan = grekerna (jonierna); Tuval, Meshek och Togarma = folk i östra Mindre Asien; Ashkenas = skyterna? (vid Svarta havet); Elisha och kitteerna = folk på Cypern; ►Tarshish = ett fenikiskt folk i medelhavsområdet; rodaneerna = invånarna på Rhodos; ►Kush = nubierna; Misrajim = egypterna; Put = ett folk i Libyen; Kanaan = kanaaneerna; Seba, Havila, Savta, Ragma, Savteka, ►Saba och Dedan = folk i Arabien; lehaveerna = ett folk i Libyen; patruseerna = ett folk i övre Egypten; kaftoreerna = invånare på Kreta eller på Cypern (►Filisteer); ►Sidon = ett fenikiskt folk; Het = ►hettiterna (i Mindre Asien); ►jevuseerna = invånarna i Jerusalem; ►amoreerna, girgasheerna och hiveerna = folk i Palestina; arkeerna, sineerna, arvadeerna, semareerna och hamateerna = fenikiska folk; Elam = elamiterna (öster om Tigris); Assur = assyrierna; Ar-pakshad = babylonierna?; Aram = arameerna (i Syrien); Hasarmavet = ett folk i Sydarabien.
- 10:8 ff. *Nimrod* Det går inte att avgöra om Nimrod är en historisk eller en mytologisk gestalt. Bedrifter som riksgrundande, jakt och stadsbyggande brukar framhållas på minnesmärken över babyloniska kungar.
- 10:10 ff. *Babel* I texter som skildrar historisk tid är namnet översatt med Babylon eller Babylonien. *Shinar* Ålderdomlig beteckning för Babylonien, som användes av grannfolken. *Kelach* Assyrisk stad, 40 km söder om Nineve. Båda städerna kunde göra anspråk på att kallas »den stora staden« (jfr Jon 4:11), men beteckningen syftar här närmast på Kelach.

10:32 *Från dem har folken spritts ut över jorden* Sammanlagt räknas sjuttio personer upp i släkttavlan. I judisk tradition utgör talet en symbol för alla världens folk (jfr not till Joh 19:34).

detta land kom han till Assyrien och byggde Nineve, Rehovot Ir, Kelach ¹²och Resen mellan Nineve och Kelach; det är den stora staden.

¹³Misrajim blev far till ludeerna, anameerna, lehaveerna, naftucheerna, ¹⁴patruseerna, kasluचेerna, från vilka filisteerna härstammar, och kaftoreerna.

¹⁵Kanaan blev far till Sidon, den förstfödde, och till Het, ¹⁶till jevuseerna, amoreerna, girgasheerna, ¹⁷hiveerna, arkeerna, sineerna, ¹⁸arvadeerna, semareerna och hamateerna. Sedan utbredde sig de kanaaneiska stammarna, ¹⁹så att deras område sträckte sig från Sidon fram till Gerar och ända bort till Gaza, vidare fram till Sodom och Gomorra, Adma och Sevojim, ända bort till Lasha. ²⁰Detta var Hams söner, stam för stam och språk för språk, land efter land och folk efter folk.

²¹Också Sem, Jafets äldste bror, fick söner. Han blev stamfar till alla Evers ättlingar. ²²Sems söner var Elam, Assur, Arpakshad, Lud och Aram. ²³Arams söner var Us, Hul, Geter och Mash. ²⁴Arpakshad blev far till Shelach och Shelach till Ever. ²⁵Ever fick två söner. Den ene hette Peleg, ty på hans tid delades jorden upp. Hans bror hette Joktan. ²⁶Joktan blev far till Almodad, Shelef, Hasarmavet, Jerach, ²⁷Hadoram, Usal, Dikla, ²⁸Oval, Avimael, Saba, ²⁹Ofir, Havila och Jovav. Alla dessa var Joktans söner. ³⁰De hade sina boplatser från Mesha fram till Sefar, bergsområdet i öster. ³¹Detta var Sems söner, stam för stam och språk för språk, land efter land och folk efter folk.

³²Detta var Noas söners stammar efter deras härkomst, folk för folk. Från dem har folken spritts ut över jorden, efter floden.

10:14 *från vilka filisteerna härstammar* Se not till I Krön 1:12.

10:19 *fram till Gerar ... Lasha* Grundtexten oklar; översättningen osäker. — Gerar ligger mellan Beer Sheva och Gaza. Lashas läge är okänt.

10:19 *Sodom och Gomorra, Adma och Sevojim* Städer som enligt traditionen låg i området söder om Döda havet. ► Sodom.

10:25 *delades* I hebreiskan anspelning på namnet Peleg.

Babels torn och språkförbistringen

II ¹Hela jorden hade samma språk och samma ord. ²När människorna flyttade österut fann de en dal i Shinar där de bosatte sig. ³»Nu skall vi slå tegel och bränna det«, sade de till varandra. De använde tegel som byggsten, och som murbruk använde de beck. ⁴De sade: »Låt oss bygga en stad, med ett torn som når ända upp i himlen. Vårt namn blir känt, och vi slipper vara skingrade över hela jorden.«

⁵Då steg Herren ner för att se staden och tornet som människorna byggde. ⁶Herren sade: »De är ett enda folk och har alla samma språk. Detta är bara början. Nu är ingenting omöjligt för dem, vad de än föresätter sig. ⁷Låt oss stiga ner och skapa förvirring i deras språk, så att den ene inte förstår vad den andre säger.« ⁸Och Herren skingrade dem från denna plats ut över hela jorden, och de slutade att bygga på staden. ⁹Därför kallas den Babel, ty där skapade Herren språkförbistringen på jorden, och därifrån skingrade han människorna ut över hela jorden.

Sems släkttavla

¹⁰Detta är Sems släkttavla. Sem hade levt i 100 år när han blev far till Arpakshad, två år efter floden. ¹¹Efter Arpakshads födelse levde Sem 500 år och fick söner och döttrar.

¹²Arpakshad var 35 år när han blev far till Shelach. ¹³Efter Shelachs födelse levde Arpakshad 403 år och fick söner och döttrar.

¹⁴Shelach var 30 år när han blev far till Ever. ¹⁵Efter Evers födelse levde Shelach 403 år och fick söner och döttrar.

¹⁶När Ever var 34 år blev han far till Peleg. ¹⁷Efter Pelegs födelse levde Ever 430 år och fick söner och döttrar.

¹⁸När Peleg var 30 år blev han far till Regu. ¹⁹Efter Regus födelse levde Peleg 209 år och fick söner och döttrar.

11:2 österut Eller »från öster«.

11:2 Shinar Se not till 10:10 ff.

11:4 ett torn som når ända upp i himlen En bakgrund till berättelsen kan vara det väldiga tempeltornet (zikkurat) i Babylon; jfr not till 28:12.

11:7 oss ►Gudsnamn.

11:9 språkförbistringen I hebreiskan anspelning på namnet Babel.

11:1–9 Babels torn har en trolig bakgrund i tempeltornet (en s.k. ziggurat) i Babylon. Det fungerar här som en symbol för mänsklighetens högmod och försök att skapa en enda mänsklighet utanför Guds frälsningsplan. Språkförbistringens motpol är den helige Andes utgjutande på pingstdagen (se Apg 2:11 med not). Därför läses texten vid pingstdagens vigiliemässa. Genom Andens gemensamma språk kallar Gud människor tillbaka till den enhet som fanns före Babels torn. Folken dras, med början i Apostlagärningarna, in i kyrkans enhet och gemenskap. (KKK 57, 775.)

11:4 Vårt namn blir känt Annan översättning: »Vi ska göra oss ett stort namn«. Högmodet uttrycks genom den egna viljan att bli stor. När Abram välsignas görs hans namn stort, eftersom Herren vill det (12:2). Abram (Abraham) är ättling till Sem (hebr. »namn«, 11:10–26) vars släkt bar på välsignelsen från Gud (se även 2 Sam 7:9 med not).

12:1–25:11 Abraham är Israels stamfader. I den bibliska historien framställs han som en förebild i trofasthet, rättfärdighet och lydnad (jfr Heb 11:8–19). Gud utväljer Abraham och ingår förbund med honom med ett vidare syfte. Gud lovar Abraham och hans efterkommande ett land, ett folk och en världsvid välsignelse till alla folk. Löftet upprepas för sonen Isak och sonsonen Jakob. Paulus hänvisar till Abraham som en far till alla troende (Rom 4:11, 18). (KKK 59–61, 144–147, 762, 2570.)

12:3 *önska sig den välsignelse* Annan översättning: »ska bli välsignade genom dig«. Den världsvidavälsignelsen kommer att föras ut genom Abrahamsättlingen Jesus (jfr Matt 1:1; Gal 3:6–19). Räddningen från synden är tillsammans med det eviga livet den största av alla välsignelser. (KKK 59, 706.)

²⁰När Regu var 32 år blev han far till Serug. ²¹Efter Serugs födelse levde Regu 207 år och fick söner och döttrar.

²²När Serug var 30 år blev han far till Nachor. ²³Efter Nachors födelse levde Serug 200 år och fick söner och döttrar.

²⁴När Nachor var 29 år blev han far till Terach. ²⁵Efter Terachs födelse levde Nachor 119 år och fick söner och döttrar.

²⁶När Terach var 70 år blev han far till Abram, Nachor och Haran.

Terachs släkt

²⁷Detta är berättelsen om Terachs släkt. Terach blev far till Abram, Nachor och Haran, och Haran blev far till Lot. ²⁸Haran dog medan hans far Terach ännu levde i sitt hemland, i Ur i Kaldeen. ²⁹Abram och Nachor tog sig hustrur: Abrams hustru hette Saraj, Nachors hustru hette Milka, dotter till Haran, som var far till Milka och Jiska. ³⁰Saraj var ofruktsam; hon hade inga barn.

³¹Terach tog med sig sin son Abram, sin sonson Lot, Harans son, och sin svärdotter Saraj, hustrun till hans son Abram, och lämnade tillsammans med dessa Ur i Kaldeen för att utvandra till Kanaan. Men när de kom till Harran slog de sig ner där. ³²Terachs livstid blev 205 år; Terach dog i Harran.

Herren kallar och välsignar Abram

12 ¹Herren sade till Abram: »Lämna ditt land, din släkt och ditt hem, och gå till det land som jag skall visa dig. ²Jag skall göra dig till ett stort folk, jag skall välsigna dig och göra ditt namn så stort att det skall brukas när man välsignar. ³Jag skall välsigna dem som välsignar dig, och den som smädar dig skall jag förbanna. Och alla folk på jorden skall önska sig den välsignelse som du har fått.«

11:26 ff. *Abram, Saraj* Först i kap. 17 får de av Herren namnen Abraham och Sara, som anger att många folk skall utgå från dem; se noter till 17:5, 15.

11:28 *Ur* Viktig sumerisk handelsstad 25 mil sydost om Babylon. Den hade sin storhetstid på 2000-talet f.Kr. ► Kaldeen.

11:31 *Harran* Stad strax norr om den nutida gränsen mellan Syrien och Turkiet.

12:3 *välsignelse* Ryktet om att Abram blivit rikt välsignad av Herren skall nå så långt att alla folk kommer att nämna Abrams namn och önska sig lika stor välsignelse som han fått. Utsagan upprepas i 18:18; 22:18; 26:4; 28:14. En annan tolkning, »alla folk på jorden skall bli välsignade genom dig«, finns i ► Septuaginta och har övertagits av NT (Apg 3:25; Gal 3:8).

12–50 Apg 7:2–16
12:1 Heb 11:8

12:2 f. 1 Mos 18:18; 22:17 f.; 26:4; 28:3 f., 14;
Jes 65:16; Sak 8:13; Apg 3:23; Gal 3:8

⁴Abram bröt upp, som Herren hade befallt, och Lot följde med honom. Abram var 75 år när han lämnade Harran. ⁵Han tog med sig sin hustru Saraj och sin brorson Lot, all egendom och alla slavar som de hade förvärvat i Harran. Så började de sin vandring mot Kanaan.

När de kom fram till Kanaan ⁶fortsatte de in i landet, ända till den heliga platsen vid Shekem, till Orakelterebinten. På den tiden bodde kanaaneerna i landet. ⁷Herren uppenbarade sig för Abram och sade: »Åt dina ättlingar skall jag ge detta land.« Abram byggde där ett altare åt Herren, som hade uppenbarat sig för honom. ⁸Därifrån fortsatte han till bergen öster om Betel och slog läger så att han hade Betel i väster och Aj i öster. Där byggde han ett altare åt Herren och åkallade honom. ⁹Sedan flyttade Abram längre och längre ner mot Negev.

Abram och Saraj i Egypten

¹⁰Det blev hungersnöd i landet. Den blev så svår att Abram måste bege sig till Egypten för att bo där en tid. ¹¹När han var nästan framme sade han till sin hustru Saraj: »Du är ju en vacker kvinna. ¹²När egypterna får se dig och förstår att du är min hustru dödar de mig och låter dig leva. ¹³Säg därför att du är min syster, så kommer allt att gå mig väl tack vare dig, och jag får leva.«

¹⁴När Abram kom till Egypten såg egypterna att Saraj var en mycket vacker kvinna. ¹⁵Också faraos hovmän såg henne och prisade hennes skönhet inför sin herre, och så blev hon förd till faraos hov. ¹⁶Abram behandlades väl tack vare henne: han fick får och kor, slavar och slavinnor, åsnor och kameler.

¹⁷Men Herren lät svåra plågor drabba farao och hans hov för Sarajs, Abrams hustrus, skull. ¹⁸Då kallade farao till sig Abram och sade: »Vad är det du har gjort mot mig? Varför talade du inte om för mig att hon var din hustru? ¹⁹Varför sade du att hon var din

12:6 Orakelterebinten Jfr »Teckentydarterebinten« i Dom 9:37. Namnen anger troligen att en siare under trädet förmedlade gudomliga budskap i form av orakel.

12:8 Aj Se not till Jos 7:2.

12:7 1 Mos 13:15; 15:18; 17:8; 26:3; 28:13; 35:12; 12:10–20 1 Mos 20; 26:1–11
2 Mos 33:1; 5 Mos 34:4; Gal 3:16

syster, så att jag tog henne till hustru? Här har du din hustru. Ta henne och gå!»²⁰Och farao befallde sina män att föra Abram ut ur landet med hans hustru och allt han ägde.

Abram och Lot skiljs åt

13¹Abram bröt upp från Egypten med sin hustru och allt han ägde och begav sig till Negev. Lot följde med honom.²Abram var nu mycket rik, han ägde boskap och silver och guld.³Han flyttade från lägerplats till lägerplats och kom från Negev till Betel, till det ställe mellan Betel och Aj där han förut haft sitt läger⁴och där han den gången hade rest ett altare. Där åkallade han Herren.

⁵Också Lot, som vandrade tillsammans med Abram, hade får och kor och tält.⁶Landet räckte inte till för dem båda; de hade så mycket boskap att de inte kunde bo på samma plats,⁷och det uppstod stridigheter mellan Abrams herdar och Lots. (På den tiden bodde kanaaneerna och perisseerna i landet.)⁸Då sade Abram till Lot: »Inte skall det råda osämja mellan mig och dig eller mellan mina herdar och dina. Vi är ju av samma släkt.⁹Ligger inte hela landet öppet för dig? Gå du din egen väg. Går du åt vänster så går jag åt höger, och går du åt höger så går jag åt vänster.«¹⁰Lot såg ut över Jordanslätten, han såg hur vattenrik hela trakten var. Ända fram mot Soar var den som Herrens trädgård, som Egyptens land. Detta var innan Herren ödelade Sodom och Gomorra.¹¹Och Lot valde Jordanslätten och flyttade österut. Så skildes de från varandra.¹²Sedan bodde Abram i Kanaan och Lot i städerna på Jordanslätten. Lot hade sina tältplatser ända bort mot Sodom.¹³Människorna i Sodom var onda och syndade svårt mot Herren.

13:7 *perisseerna* Ett okänt folk, som ofta förekommer i listor på de folkslag som bodde i Palestina före israeliterna.

13:10 *Soar* Moabitisk stad strax söder om Döda havet.

13:10 ►Sodom.

13:3 1 Mos 12:8

13:13 1 Mos 18:20 ff.; 19

Herrens löfte till Abram

¹⁴När Abram och Lot hade skilts åt sade Herren till Abram: »Se dig omkring från den plats där du står, åt norr och söder, öster och väster. ¹⁵Hela det land som du ser skall jag ge åt dig och dina ättlingar för all framtid. ¹⁶Jag skall låta dina ättlingar bli som stoftkornen på jorden: kan någon räkna dem, skall också dina ättlingar kunna räknas. ¹⁷Vandra genom landet i hela dess längd och bredd, ty åt dig skall jag ge det.«

¹⁸Och Abram flyttade sina tält och kom till Mamres lund vid Hebron. Där slog han sig ner, och där byggde han ett altare åt Herren.

Abram besegrar fyra kungar

14 ¹På den tid då Amrafel var kung av Shinar, Arjok kung av Ellasar, Kedorlaomer kung av Elam och Tidal kung av Gojim, ²började dessa kungar krig mot Bera, kungen i Sodom, Birsha, kungen i Gomorra, Shinav, kungen i Adma, Shemever, kungen i Sevojim, och mot kungen i Bela, det nuvarande Soar. ³Då förenade dessa sina styrkor i Siddimdalen, där nu Döda havet ligger. ⁴I tolv år hade de lytt under Kedorlaomer, men under det trettonde hade de gjort uppror. ⁵Under det fjortonde året kom Kedorlaomer och de kungar som var i förbund med honom och besegrade refaerna i Ashterot Karnajim, suseerna i Ham och emeerna i Shave Kirjajim. ⁶Horeerna slog de i deras bergland Seir och fördrev dem ända

13:18 *Mamres lund* Det hebreiska ordet för »lund« antyder att det är fråga om en helig plats.

14 Ingen av kungarna i detta kapitel har kunnat identifieras med säkerhet. Av de nio rikerna som nämns i v. 1 f. är Ellasar och Gojim okända. För de övriga se noter till 10; 10:10 ff., 19; 13:10.

14:5 De folk och orter som nämns här fanns öster om Jordan. Suseerna är sannolikt identiska med de i 5 Mos 2:20 nämnda samsumeerna. Beträffande refaerna och emeerna jfr 5 Mos 2:20 f.

14:6 *Horeerna* Ett folk som enligt GT bodde i Edom (= Seir) före edomeerna (5 Mos 2:12, 22). Namnet har troligen samband med de från utombibliska källor kända hurritererna.

14:6 *deras bergland Seir* Söder om Döda havet.

14:6 *El Paran* Okänd ort.

13:15 1 Mos 12:7*

13:16 1 Mos 15:5; 22:17; 26:4; 28:14; 4 Mos 23:10; 5 Mos 1:10; 10:22; 1 Kung 3:8; 4:20

till El Paran som ligger vid öknen. ⁷På återvägen kom de till En Mishpat, det nuvarande Kadesh, och erövrade hela amalekiternas område. De slog också amoreerna som bodde i Haseson Tamar.

⁸Då drog kungen i Sodom ut tillsammans med kungen i Gomorra, kungen i Adma, kungen i Sevojim och kungen i Bela, det nuvarande Soar, och de ordnade sina styrkor till strid i Siddimdalen, ⁹mot Kedorlaomer, kungen av Elam, Tidal, kungen av Gojim, Amrafel, kungen av Shinar, och Arjok, kungen av Ellasar: fem kungar mot fyra. ¹⁰Men Siddimdalen var full av asfaltgropar, och när kungen i Sodom och kungen i Gomorra tvangs att fly föll de ner i dem. De övriga flydde upp i bergen. ¹¹Segrarna tog all egendom och alla livsmedelsförråd i Sodom och Gomorra och drog bort.

¹²När de drog bort tog de med sig Lot, Abrams brorson, och allt han ägde. Lot bodde då i Sodom. ¹³Men en av dem som hade sluppit undan kom och berättade vad som hänt för hebrén Abram, som bodde vid amorén Mamres lund. Mamre och hans bröder Eshkol och Aner var i förbund med Abram. ¹⁴När Abram hörde att hans brorson var tillfångatagen mönstrade han sina vapenföra män, de slavar som var födda hos honom, 318 man, och förföljde kungarna ända till Dan. ¹⁵Där delade han och hans män upp sig och överföll dem under natten, de slog dem och förföljde dem ända till Hova norr om Damaskus. ¹⁶Så tog Abram tillbaka allt byte; också sin brorson Lot och hans egendom tog han tillbaka, likaså kvinnorna och de andra fångarna.

14:7 *En Mishpat, amalekiterna* Ort resp. folk i ►Negev.

14:7 ►Amoreer.

14:7 *Haseson Tamar* Identifieras i 2 Krön med oasen En-Gedi vid Döda havets västra strand men är troligen identiskt med Tamar (1 Kung 9:18; Hes 47:18), en stad med okänt läge ett par mil söder om Döda havet.

14:10 *asfaltgropar* Från trakten av Döda havet hämtades asfalt, som var avsedd för byggnadsändamål och framför allt exporterades till Egypten.

14:13 *Mamres lund* Se not till 13:18.

Melkisedek välsignar Abram

¹⁷När Abram hade slagit Kedorlaomer och de kungar som var i förbund med honom kom han på återvägen till Shavedalen, den nuvarande Kungadalen. Där kom kungen av Sodom honom till mötes.

¹⁸Melkisedek, kungen i Salem, kom ut med bröd och vin; han var präst åt Gud den Högste, ¹⁹och han välsignade Abram:

»Välsignad vare Abram av Gud den Högste,
himlens och jordens skapare.

²⁰Välsignad vare Gud den Högste
som gav dina fiender i ditt våld.«

Och Abram lämnade honom tionde av allt.

²¹Kungen av Sodom sade till Abram: »Ge mig folket och behåll själv bytet.« ²²Abram svarade honom: »Jag lyfter min hand och svär vid Herren, Gud den Högste, himlens och jordens skapare:

²³Aldrig skall jag ta så mycket som en tråd eller en skorem av det som är ditt. Aldrig skall du kunna säga att du har gjort Abram rik.

²⁴Jag själv skall ingenting ha. Det räcker med det som mina män har förbrukat och den del som tillkommer mina följeslagare. Aner, Eshkol och Mamre skall ha sin del.«

Herrens förbund med Abram

15 ¹En tid därefter kom Herrens ord till Abram i en syn: »Var inte rädd, Abram! Jag är din sköld. Du skall bli rikt belönad.« ²Abram sade: »Herre, min Gud, vad är det du vill ge mig? Jag går ju bort barnlös [---].« ³Och han sade: »Du har inte låtit mig få några barn, och därför blir det min tjänare som ärver mig.« ⁴Men Herrens ord till honom löd: »Det blir inte han som ärver dig utan

14:17 *Shavedalen, Kungadalen* Troligen ►Kidrondalen mellan Jerusalem och Olivberget.

14:18 *Salem* Jerusalem.

14:18 *präst åt Gud den Högste* Melkisedek var kanaaneisk präst. I v. 22 identifieras Gud den ►Högste (*El Eljön*) med Herren, Israels Gud.

14:20 *tionde av allt* Avser det krigsbyte som Abram överlämnar som vängåva. I senare tid är ►tionde en beskattningsform (se t.ex. 4 Mos 18:21–24).

15:2 ff. [---] ►Text. I det avsnitt som inte kan översättas förekommer namnet på en man, Elieser, som orden *min tjänare* i v. 3 och *han* i v. 4 kan syfta tillbaka på.

14:18 ff. Heb 7:1–10

14:18 Ps 110:4

14:17–20 Melkisedek är den första personen i Bibeln som uttryckligen kallas präst (om Adam som präst, se not till 2:15). Hans identitet är höljd i dunkel, men han identifieras i både judisk och kristen tradition (t.ex. Efraim Syriern) med Noas son Sem. Melkisedek är då Sems kungliga namn och den välsignelse Sem fick av Noa (9:26) förs här vidare till Abram. I NT ses Melkisedek som en förebild för Kristus, den evige översteprästen i det nya förbundet (Heb 5:10; 6:20; 7:1–17). Melkisedeks offer nämns i första eukaristiska bönen. Kyrkan ser i Melkisedeks fram-bärande av bröd och vin en föraning om sin egen offergåva i eukaristin. Texten läses i mässan på Kristi kropps och blods högtid (årg. C). (KKK 58, 1333, 1544.)

15:6 *trodde Herren* Här betonas Abrahams djupa trosförhållande till Gud. I NT är Abraham trons fader framför alla andra (se Rom 4:1–25; Gal 3:6–9; Heb 11:8–19 med noter). (KKK 59–61, 146, 762, 1819.)

15:18 *Herren slöt då detta förbund* Ordet »sluta« (hebr. *karat*) betyder egentligen »skära«. Den ituskurna kroppen (v.17) symboliserar att densom bryter förbundet ska drabbas av samma öde.

en av ditt eget blod.«⁵Och Herren förde honom ut och sade: »Se upp mot himlen och räkna stjärnorna, om du kan! Så talrika skall dina ättlingar bli.«⁶Abram trodde Herren, och därför räknade Herren honom som rättfärdig.

⁷Herren sade till Abram: »Jag är Herren, som har fört dig från Ur i Kaldeen för att ge dig detta land som egendom.«⁸Abram sade: »Herre, min Gud, hur skall jag veta att det blir min egendom?«⁹Han svarade: »Hämta en treårig kviga, en treårig get och en treårig bagge, en turturduva och en ungduva!«¹⁰Abram hämtade djuren, styckade dem i två delar och lade delarna mitt emot varandra, men fåglarna styckade han inte.¹¹Rovfåglar dök ner mot kropparna, men Abram jagade bort dem.¹²Vid solnedgången föll Abram i dvala, och skräck överväldigade honom, ett stort mörker.

¹³Herren sade till Abram: »Du skall veta att dina ättlingar kommer att bo i ett land som inte är deras och vara slavar och förtryckas i fyrahundra år.¹⁴Men det folk vars slavar de blir skall jag döma, och därefter skall de dra ut med stora rikedomar.¹⁵Du själv skall leva länge innan du går till dina fäder i frid och blir begravd.¹⁶Efter tre generationer skall dina ättlingar återvända hit, först då har amoreerna fyllt sina synders mått.«

¹⁷Solen gick ner och det blev mörkt. Då syntes ett rykande fyrfat och en flammande fackla som gick fram mellan köttstyckena.¹⁸Herren slöt då detta förbund med Abram: »Åt dina ättlingar ger jag detta land, ända från Egyptens flod till den stora floden, Eufrat,¹⁹keniternas, kenisseernas, kadmoneernas,²⁰hettiternas, perisseernas, refaeernas,²¹amoreernas, kanaaneernas, girgasheernas och jevuseernas land.«

15:6 Eller »Abram trodde Herren och litade på att hans löfte var sant«.

15:9 ff. Bakgrunden är en gammal rit; jfr Jer 34:18. Djur styckades i två delar som lades mitt emot varandra. Genom att gå mellan styckena ingick två parter ett ►förbund. Det förbund som ingås här innebär att Herren åtar sig förpliktelser (löftet om landet), och han ensam går mellan köttstyckena som en eld, v. 17.

15:18 *Egyptens flod* Troligen den flod som annars brukar kallas »Egyptens gränsflod« (se t.ex. 4 Mos 34:5 med not) eller möjligen Nilen.

15:19 ff. Detta är den mest omfattande av listorna på folk som bodde i Palestina före israeliterna. De tre folken i v. 19 bodde i ökentrakterna i söder (keniterna och kenisseerna) och öster (kadmoneerna = »de östliga«). Beträffande perisseerna och refaeerna, se noter till 13:7 och 14:5. ►Hettiter. ►Amoreer. ►Kanaan. Girgasheerna var ett folk i Palestina. ►Jevuseer. Jfr också not till kap. 10.

15:6 1 Mos 13:16•

15:6 Rom 4:3•

15:9 ff. Jer 34:18 ff.

15:13 f. 2 Mos 12:40/12:35 f.

15:18 1 Mos 12:7•

Hagar och Ismael

16¹Abrams hustru Saraj hade inte fött honom några barn. Hon hade en egyptisk slavflicka som hette Hagar,² och en dag sade Saraj till Abram: »Herren har gjort mig ofruktsam. Gå till min slavflicka, kanske kan jag få barn genom henne.« Abram samtyckte,³ och så tog Saraj, Abrams hustru, sin egyptiska slavflicka Hagar och gav henne åt sin man. Abram hade då bott tio år i Kanaan.⁴ Abram låg med Hagar, och hon blev havande. Men när hon märkte att hon väntade barn började hon se ner på sin matmor.⁵ Då sade Saraj till Abram: »Denna skymf är ditt fel! Jag lade själv min slavflicka i din famn, men när hon märkte att hon väntade barn började hon se ner på mig. Herren må döma mellan mig och dig!«⁶ Abram svarade Saraj: »Du bestämmer själv över din slavflicka — gör vad du vill med henne!« Saraj bestraffade henne, men då rymde hon.

⁷Herrens ängel fann henne vid en källa i öknen, källan på vägen till Shur.⁸ »Hagar«, sade han, »Sarajs slavflicka, varifrån kommer du och vart är du på väg?« Hon svarade: »Jag har rymt från min matmor Saraj.«⁹ Då sade han till henne: »Vänd tillbaka till din matmor och underkasta dig henne.«¹⁰ Och Herrens ängel sade: »Jag skall göra dina ättlingar mycket talrika, så talrika att ingen kan räkna dem.«¹¹ Herrens ängel sade till henne:

»Du är havande och skall föda en son,
och du skall ge honom namnet Ismael,
ty Herren har hört din klagan.

¹²Mer vildåsnä än människa skall han vara,
han skall slåss mot alla och alla mot honom.
Öster om alla sina bröder skall han bo.«

16:7 *Herrens ängel* Ängeln talar på Herrens vägnar, vilket framgår av v. 10. I v. 13 jämför ängeln med Herren själv. ► Ängel.

16:7 *Shur* Ort i ► Negev.

16:11 *ty Herren har hört* I hebreiskan anspelning på namnet Ismael; jfr 21:17.

16:12 *Öster om alla sina bröder skall han bo* Eller »En plåga för alla sina bröder skall han vara, där han slår sig ner«.

16:6 ff. 1 Mos 21:14 ff.

16:12 1 Mos 25:18

16:1 *hade inte fött honom några barn* Par som i sina äktenskap har svårigheter att få barn lider ofta av detta. Kyrkan uppmuntrar makarna att förena sitt lidande med Kristi kors, som är en källa till andlig fruktsamhet. Den fysiska fruktsamheten hör enbart hemma inom den äktenskapliga akten. (KKK 2374–2379.)

17:1 var oförvitlig (hebr. *tamim*, »hel, fullkomlig«). Abram ska helhjärtat hålla sig till Gud. Förbundet ingås av nåd, på Guds initiativ (v. 2). Gud förväntar sig Abrams gensvar i trofast lydnad. Se även Luk 1:6; Fil 3:6 med noter. (KKK 2570–2571.)

17:5 ditt namn skall vara Abraham Anspelar på Guds löfte att göra Abrahams namn stort (12:2). När Gud ändrar någons namn i Skriften visar det vem personen är i Guds ögon och vilken roll han eller hon ska spela i frälsningshistorien (jfr 35:10 med not). Om parallellerna mellan Abraham och Petrus, se not till Matt 16:17–18.

17:6 kungar skall utgå från dig Den davidiska kungaätten börjar med kung David, ättling till Abrahams barnbarnsbarn Juda. Profetian uppfylls slutgiltigt i Jesu messianska kungarrike. Löftet om ett »stort namn« tolkas i kristen tradition som en profetia om kung David (se 2 Sam 7:9 med not).

¹³Hagar gav Herren, som hade talat till henne, ett namn: »Du är Seendets Gud.« Ty hon tänkte: »Har jag verkligen sett Gud och förblivit vid liv?« ¹⁴Därför kallar man brunnen Beer Lachaj Roi; den ligger mellan Kadesh och Bered.

¹⁵Så födde Hagar en son åt Abram, och Abram gav denne son som Hagar fött honom namnet Ismael. ¹⁶Abram var 86 år när Hagar födde Ismael åt honom.

Omskärnelsen som förbundstecken

17 ¹När Abram var 99 år uppenbarade sig Herren för honom och sade: »Jag är Gud den Våldige. Håll dig alltid till mig och var oförvitlig. ²Jag skall instifta ett förbund mellan mig och dig och göra din ätt övermåttan talrik.« ³Då föll Abram ner på sitt ansikte, och Gud sade till honom: ⁴»Detta är mitt förbund med dig: du skall bli fader till många folk. ⁵Därför skall du inte längre heta Abram: ditt namn skall vara Abraham, ty jag skall låta dig bli fader till många folk. ⁶Jag skall göra dig övermåttan fruktsam, och folk och kungar skall utgå från dig. ⁷Jag skall upprätthålla mitt förbund, förbundet mellan mig och dig och dina ättlingar i släktled efter släktled, ett evigt förbund: jag skall vara din Gud och dina ättlingars Gud. ⁸Jag skall ge dig och dina ättlingar det land där du nu bor som främling, hela Kanaan, som egendom för all framtid. Och jag skall vara deras Gud.«

⁹Vidare sade Gud till Abraham: »Du å din sida skall hålla mitt förbund, du och dina ättlingar i släktled efter släktled. ¹⁰Förbundet mellan mig och er och dina ättlingar skall ni hålla på detta sätt: ni skall låta omskära alla av manligt kön. ¹¹Ni skall skära bort förhu-

16:13 *Har jag verkligen sett Gud och förblivit vid liv?* Rättelse; MT oklar. — Enligt gammaltestamentlig tro måste den som ser Gud dö.

16:14 *Beer Lachaj Roi* Namnet betyder »Brunnen som tillhör den Levande som ser mig«.

16:14 ►Kadesh. Bered Ort i ►Negev.

17:1 ►Våldig.

17:5 *Abraham* Namnet Abraham anspelar på de hebreiska orden för »fader till många«.

16:13 2 Mos 33:20

17:10 3 Mos 12:3

17:4 f. Rom 4:17

den, och detta skall vara tecknet på förbundet mellan mig och er.
¹²Alla av manligt kön bland er skall omskäras när de är åtta dagar gamla, i släktled efter släktled, också slavar som är födda hos dig och slavar som du har köpt av någon utlänning, sådana som inte är av din släkt. ¹³De skall omskäras, både slavar som är födda hos dig och slavar som du har köpt. Så skall ni ha mitt förbund på er kropp som ett evigt förbund. ¹⁴Men en oomskuren, en av manligt kön som inte har fått förhuden bortskuren, han skall utstötas ur sitt folk: han har brutit mitt förbund.«

¹⁵Gud sade till Abraham: »Din hustru Saraj skall du inte mer kalla Saraj: hon skall heta Sara. ¹⁶Jag skall välsigna henne, jag skall låta henne skänka dig en son. Jag skall välsigna henne, så att folk och kungar skall härstamma från henne.« ¹⁷Då föll Abraham ner på sitt ansikte, men han log och tänkte: »Inte kan man bli far när man är hundra år gammal! Och inte kan Sara föda barn, hon som är nittio år!« ¹⁸Och Abraham sade till Gud: »Måtte Ismael få leva i ditt hägn!« ¹⁹Men Gud sade: »Din hustru Sara skall verkligen föda dig en son, och du skall ge honom namnet Isak. Med honom skall jag upprätta mitt förbund, ett evigt förbund: jag skall vara hans Gud och hans ättlingars Gud. ²⁰Vad Ismael angår har jag hört din bön: jag skall välsigna honom så att han blir fruktsam och förökar sig övermåttan. Han skall bli far till tolv hövdingar, och jag skall göra honom till ett stort folk. ²¹Men mitt förbund skall jag upprätta med Isak, som Sara skall föda åt dig vid denna tid nästa år.« ²²När Gud hade talat med Abraham lämnade han honom och steg upp igen.

²³Abraham tog sin son Ismael och alla slavar av manligt kön som fanns hos honom, både dem som var födda hos honom och dem som han hade köpt, och skar redan samma dag bort deras förhud, så som Gud hade befallt honom. ²⁴Abraham var 99 år då hans förhud skars bort, ²⁵och hans son Ismael var 13 år då han blev om-

17:11 tecknet på förbundet

Den yttre omskärelsen är en Herrens adoptionsakt. Genom denna blir man inlemmad i Israels folk och dess liturgiska liv (2 Mos 12:48; 3 Mos 12:3). Omskärelsen pekar också inåt, mot hjärtat, och uppmanar till att i lydnad och överlåtelse följa Herrens väg. I Nya testamentet är dopet omskärelsens motsvarighet och den typiskt kristna initiationsriten (jfr Gal 3:27; Kol 2:11 med noter). Genom dopets sakrament blir personen inlemmad i kyrkan. (KKK 527, 1213.)

17:15 Sara Namnet betyder »furstinna»; Sara skall bli stammoder till kungar (v. 16).

17:17 han log I hebreiskan anspelning på namnet Isak, som betyder »han (troligen = Gud) ler»; jfr 18:12 ff. och 21:6.

17:17 Rom 4:19

17:20 1 Mos 16:10; 21:13*

18:1–15 I kristen tradition har man noterat att Abraham möter Herren men ser tre män. Änglarna talar omväxlande i singularis och pluralis. Kyrkan har uppfattat de tre som en bild av Treenigheten, gestaltad i Andrej Rubljevs ikon *Den gammaltestamentliga Treenigheten*. (KKK 332, 2571.)

18:14 omöjligt för Herren Sara, liksom senare Maria, får besök av en ängel som förbereder henne på Herrens övernaturliga ingripande. Marias reaktion är dock helt annorlunda (jfr Luk 1:38 med not). (KKK 148, 332, 489.)

skuren. ²⁶På samma dag blev Abraham och hans son Ismael omskurna. ²⁷Alla män som fanns hos Abraham blev omskurna tillsammans med honom, slavar som var födda hos honom och slavar som han hade köpt av utlänningar.

De tre männen gästar Abraham

18 ¹Herren visade sig för Abraham i Mamres lund. Abraham satt i tältöppningen under den hetaste tiden på dagen. ²Han såg upp och fick se tre män stå där framför honom. Då reste han sig från sin plats i tältöppningen och skyndade emot dem och kastade sig till marken. ³»Herre«, sade han, »visa mig den hedern att du inte går förbi din tjänare. ⁴Låt mig hämta lite vatten så att ni får tvätta av era fötter. Sedan kan ni lägga er och vila under ett träd, ⁵så tar jag fram lite mat som ni kan styrka er med innan ni fortsätter — nu när ni ändå har kommit vägen förbi.« De svarade: »Ja, gör det!« ⁶Abraham skyndade sig in i tältet till Sara och sade: »Fort, tag tre mått av det bästa mjölet och baka bröd.« ⁷Sedan sprang Abraham bort till boskapen, tog en fin spädkalv och gav den till en tjänare, som skyndade sig att anrätta den. ⁸Han tog tjockmjölk och sötmjölk och kalven som han låtit anrätta och satte fram åt dem. Själv stod han bredvid dem under trädet medan de åt.

⁹Sedan frågade de honom: »Var är Sara, din hustru?« Abraham svarade: »Inne i tältet.« ¹⁰Då sade han: »Jag kommer tillbaka till dig nästa år vid den här tiden, och då skall din hustru Sara ha en son.« Detta hörde Sara, där hon stod i tältöppningen bakom honom. ¹¹Nu var både Abraham och Sara mycket gamla och Sara var inte längre i fruktsam ålder. ¹²Därför log Sara för sig själv och tänkte: »Skulle jag upptändas av lusta nu när jag är vissnad och min man är gammal?« ¹³Då sade Herren till Abraham: »Varför log Sara och tänkte: Skulle jag föda barn, jag som är så gammal? — ¹⁴Finns det någonting som är omöjligt för Herren? Jag kommer tillbaka till

18:1 *Herren visade sig* Se not till 16:7.

18:1 *Mamres lund* Se not till 13:18.

18:3 *Herre* Abraham använder här inte gudsnamnet utan det allmänna hövliga tilltalet »herre».

18:6 *tre mått* Tre seamått är ca 36 liter; ►Mått.

18:12 ff. *log* Se not till 17:17.

18:2 ff. Heb 13:2+

18:10 Rom 9:9

18:11 Heb 11:11 f.

dig nästa år vid den här tiden, och då har Sara en son.«¹⁵Sara blev rädd och sade: »Jag log inte.« Men Herren sade: »Jo, visst log du.«

Abraham ber för Sodom

¹⁶Männen bröt upp och såg nu ner över Sodom. Abraham följde dem ett stycke på väg. ¹⁷Herren tänkte: »Varför skulle jag dölja för Abraham vad jag ämnar göra? ¹⁸Abraham skall ju bli ett stort och mäktigt folk, och alla folk på jorden skall önska sig den välsignelse som han har fått. ¹⁹Ja, jag har utvalt honom för att hans barn och efterkommande skall lyda hans befallning att hålla sig till Herrens vägar och göra vad som är rätt och rättfärdigt. Då skall det gå i uppfyllelse som Herren har lovat Abraham.«²⁰Och Herren sade: »Klagoropet från Sodom och Gomorra är starkt, och deras synd är mycket svår. ²¹Jag går ner och ser efter om de verkligen har handlat så illa som det verkar av klagoropet från staden, det rop som har trängt fram till mig. Om det inte är så, måste jag få veta det.«

²²Männen gick vidare mot Sodom. Men Abraham stod kvar inför Herren. ²³Och Abraham vände sig till Herren och sade: »Skall du verkligen förinta den rättfärdige tillsammans med den orättfärdige? ²⁴Kanske finns det femtio rättfärdiga i staden. Skall du då verkligen förinta den i stället för att skona den för de femtio rättfärdigas skull som bor där? ²⁵Så kan du inte göra, döda den rättfärdige tillsammans med den orättfärdige, så att det går den rättfärdige på samma sätt som den orättfärdige. Så kan du inte göra! Skall inte den som är hela jordens domare göra vad som är rätt?«²⁶Herren sade: »Om jag finner femtio rättfärdiga i Sodom, skall jag för deras skull skona hela staden.«²⁷Abraham fortsatte: »Jag dristar mig att tala till dig, Herre, jag som är jord och stoft. ²⁸Kanske fattas det fem för att det skall bli femtio rättfärdiga? Skall du då förgöra hela staden för dessa fem människors skull?« Herren svarade: »Om jag finner fyrtiofem, skall jag inte förgöra

18:16 ► Sodom.

18:18 *wälsignelse* Se not till 12:3.

18:18 1 Mos 12:2 f.♦

18:20 ff. 1 Mos 13:13

19:5 *vi skall ligga med dem* Sodomiternas synd räknas i den kateketiska traditionen som en synd »som ropar mot himlen« (KKK 1867). Hotet är en allvarlig kränkning av gästfriheten. Homosexuella handlingar är i sig själva felaktiga och strider mot den naturliga lagen (se Rom 1:26–27 med not). (KKK 2357–2359.)

den.«²⁹ Ännu en gång tog Abraham till orda: »Kanske finns där fyrtio!« Herren sade: »Då skall jag inte göra det, för de fyrtios skull.«³⁰ Abraham sade: »Bli inte vred, Herre, om jag talar, men kanske finns där trettio!« Herren svarade: »Om jag finner trettio, skall jag inte göra det.«³¹ Då sade Abraham: »Jag dristar mig att tala till dig, Herre. Kanske finns där tjugo!« Herren svarade: »Då skall jag inte förgöra staden, för de tjugos skull.«³² Abraham fortsatte: »Bli inte vred, Herre, om jag talar en sista gång, men kanske finns där tio!« Herren svarade: »Då skall jag inte förgöra staden, för de tios skull.«³³ När Herren hade talat med Abraham gick han därifrån, och Abraham återvände hem.

Herren förstör Sodom och Gomorra

19¹ På kvällen kom de två änglarna fram till Sodom. Lot satt vid stadsporten, och när han såg dem reste han sig och gick fram till dem och föll ner och hälsade med ansiktet mot marken.² »Jag är er tjänare«, sade han. »Ta in hos mig över natten, så får ni tvätta av era fötter, sedan kan ni fortsätta er färd i morgon bitti.« De svarade: »Nej, vi övernattar här ute.«³ Men han bad dem så enträget att de till sist följde med honom hem. Där lagade han en festmåltid åt dem och bakade osyrat bröd, och de åt.⁴ Men innan de hade gått till sängs kom männen i staden, männen i Sodom, och omringade huset, både unga och gamla, alla utan undantag.⁵ De ropade till Lot: »Var är männen som kom till dig i kväll? Skicka ut dem till oss, vi skall ligga med dem.«⁶ Lot gick ut i porten och stängde dörren bakom sig.⁷ »Bröder«, sade han, »jag ber er, gör inte något så ont.⁸ Jag har två döttrar som ännu är orörda. Låt mig skicka ut dem till er, så kan ni göra med dem vad ni vill, bara ni inte gör något mot dessa män som har fått en tillflykt under mitt tak.«

19:4 ff. Dom 19:22 ff.

⁹Men de ropade: »Ur vägen med dig! Här kommer en främling och bor hos oss, och så gör han sig till domare över oss! Nu skall vi hantera dig värre än dem.« Och de trängde sig inpå Lot och rusade fram för att slå in dörren. ¹⁰Då sträckte gästerna ut sina händer och drog in Lot i huset och stängde dörren. ¹¹Dem som stod utanför porten slog de med blindhet, unga som gamla, så att de förgäves famlade efter dörren.

¹²Männen sade till Lot: »Har du fler anhöriga här, någon svärson, söner eller döttrar eller annars någon i staden, så för dem bort härifrån. ¹³Ty vi skall ödelägga denna ort, eftersom Herren har hört ett starkt klagorop från folket här, och han har sänt oss att ödelägga staden.« ¹⁴Då gick Lot bort och talade med sina blivande svärsöner. »Skynda er bort från denna ort«, sade han. »Herren skall ödelägga staden.« Men svärsönerna trodde att han skämtade.

¹⁵I gryningen drev änglarna på Lot och sade: »Skynda dig i väg och ta med dig din hustru och de båda döttrar du har här, så att du inte förintas när staden straffas.« ¹⁶Lot dröjde, men eftersom Herren ville skona honom, tog männen honom och hans hustru och de båda döttrarna och ledde dem ut ur staden och lämnade dem där.

¹⁷När de förde ut dem sade han: »Fly nu för livet, se dig inte tillbaka och stanna inte förrän du har kommit över slätten. Räd dig upp i bergen, annars kommer du att förintas.« — ¹⁸»Nej, Herre«, sade Lot till dem. ¹⁹»Du har visat din tjänare ynnest och har varit barmhärtig mot mig genom att skona mitt liv, men jag kan inte fly ända upp i bergen. Jag skulle aldrig hinna undan olyckan, jag skulle dö. ²⁰Men staden här framme ligger så nära att jag kan fly dit. Det är bara en liten stad, låt mig få söka min tillflykt där och rädda mitt liv — den är ju så liten!« ²¹Han svarade: »Ja, det skall bli som du vill, också den här gången. Jag skall inte förstöra den stad du talar om. ²²Men fly dit så fort du kan, jag kan ingenting göra förrän du är där.« Så fick staden namnet Soar.

19:17 f. *de, han, Herre, dem* Se not till 16:7.

19:22 *Soar* Namnet anspelar på ett hebreiskt ord för »liten« (se v. 20); jfr not till 13:10.

19:30–38 Några uttolkare betonar att Lot straffas för att han erbjöd sina döttrar till sodomiterna (19:8). Incest är en särskilt svår synd (jfr 3 Mos 18:6–18; 1 Kor 5:1–5). (KKK 2388.)

²³När solen gick upp över jorden var Lot framme i Soar. ²⁴Då lät Herren ett regn falla över Sodom och Gomorra, ett regn av svavel och eld från Herren, från himlen, ²⁵och han förstörde dessa städer och hela slätten och förintade dem som bodde i städerna och det som växte på marken. ²⁶Men Lots hustru som gick efter honom såg sig tillbaka. Då förvandlades hon till en saltstod.

²⁷Tidigt på morgonen begav sig Abraham till den plats där han stått inför Herren. ²⁸När han såg ner över Sodom och Gomorra och över hela slättlandet fick han se röken stiga som från en smältugn.

²⁹När Gud ödelade städerna på slätten tänkte han alltså på Abraham och lät Lot komma undan den förstörelse som drabbade städerna där Lot hade bott.

Lots döttrar

³⁰Lot lämnade Soar och slog sig ner i bergsbygden tillsammans med sina båda döttrar. Han vågade inte stanna i Soar, och nu bodde han och hans båda döttrar i en grotta. ³¹Då sade en dag den äldre dottern till den yngre: »Vår far är gammal, och det finns inga män här i landet som kan göra oss med barn på vanligt vis. ³²Vi ger vår far vin att dricka och sedan ligger vi med honom. Så skaffar vi barn genom vår far.« ³³När det blev kväll gav de sin far vin att dricka, och sedan gick den äldre systemen in till honom och låg med honom, och han märkte varken när hon lade sig eller när hon steg upp. ³⁴Nästa dag sade den äldre systemen till den yngre: »I natt låg jag med vår far. Vi ger honom vin att dricka i kväll också, sedan kan du gå in och ligga med honom. Så skaffar vi barn genom vår far.« ³⁵De gav sin far vin att dricka den kvällen också, och den yngre systemen låg med honom, och han märkte varken när hon lade sig eller när hon steg upp. ³⁶Så blev Lots båda döttrar havande genom sin far. ³⁷Den äldre födde en son, som hon gav namnet Moab, och

19:37 *Moab* I hebreiskan anspelning på »genom sin far« (v. 36); ►Moab.

19:24 ff. Luk 17:29 ff.

han blev stamfar till våra dagars moabiter.³⁸Också den yngre systern födde en son; hon gav honom namnet Ben-Ammi, och han blev stamfar till våra dagars ammoniter.

Abraham och Sara i Gerar

20¹Abraham flyttade ner mot Negev, till trakten mellan Kadesh och Shur, och en tid bodde han i Gerar.²Där sade han om sin hustru Sara att hon var hans syster. Avimelek, kungen i Gerar, lät då hämta henne till sig.³Men Gud kom till Avimelek i en dröm om natten och sade till honom: »Du skall dö därför att du har tagit denna kvinna till dig: hon är en annan mans hustru.«⁴Avimelek hade inte rört henne, och han svarade: »Herre, vill du verkligen döda en oskyldig? ⁵Han sade ju att hon var hans syster. Och hon själv sade att han var hennes bror. Detta har jag gjort i god tro, jag är utan skuld.«⁶Gud svarade honom i drömmen: »Jag vet att du har gjort detta i god tro, och därför hindrade jag dig också från att synda mot mig och tillät dig inte att röra henne. ⁷Låt nu mannen få tillbaka sin hustru. Han är en profet och kan be för dig så att du får leva. Men du skall veta att om du inte lämnar tillbaka henne skall du straffas med döden, du och alla de dina.«

⁸Tidigt nästa morgon kallade Avimelek till sig sina män och berättade alltsammans för dem, och de blev förskräckta.⁹Sedan kallade han till sig Abraham och sade till honom: »Vad är det du har gjort mot oss? Och vad har jag gjort dig för ont, eftersom du har dragit så stor skuld över mig och mitt rike? Det är otillständigt, det du har gjort mot mig!«¹⁰Och Avimelek frågade Abraham: »Vad har kommit dig att handla så?«¹¹Abraham svarade: »Jag tänkte att här på orten fruktade man inte Gud, utan man skulle döda mig för min hustrus skull.¹²Dessutom är hon verkligen min syster. Hon är min fars dotter, men vi har inte samma mor, och därför kunde hon bli min hustru.¹³När sedan Gud befallde mig att lämna mitt

19:38 ► Ammon.

20:1 *Gerar* Se not till 10:19. Gerar låg i ► Negev, norr om ► Kadesh och Shur (16:7, 14).

20:12 Äktenskap mellan halvsyster var tydligen möjliga i äldre tid; jfr 2 Sam 13:13. Senare förbjöds de; se t.ex. 3 Mos 18:9, 11; 20:17.

20:1–18 1 Mos 12:10–20*

hem och sände mig ut på vandring sade jag till henne: Om du vill visa mig din kärlek, så säg överallt dit vi kommer att jag är din bror.«

¹⁴Avimelek tog får och kor, slavar och slavinnor och gav åt Abraham, samtidigt som han återlämnade hans hustru Sara. ¹⁵Och Avimelek sade: »Mitt land ligger öppet för dig, slå dig ner var du vill.« ¹⁶Till Sara sade han: »Jag lämnar här din bror tusen siklar silver som gottgörelse åt dig inför dina närmaste. Därmed är du fullständigt rentvådd.«

¹⁷Abraham bad till Gud, och Gud botade Avimelek och hans hustru och slavinnor, så att de kunde få barn igen. ¹⁸Herren hade nämligen gjort alla kvinnor i Avimeleks hus ofruktsamma för Saras, Abrahams hustrus, skull.

Isaks födelse

21 ¹Herren glömde inte sitt löfte till Sara utan gjorde med henne så som han hade sagt. ²Hon blev havande och födde en son åt Abraham på hans ålderdom, vid den tid som Gud hade förutsagt. ³Abraham gav sin nyfödde son, den som Sara fött honom, namnet Isak. ⁴När Isak var åtta dagar omskar Abraham honom, så som Gud hade befallt. ⁵Abraham var 100 år när hans son Isak föddes. ⁶Och Sara sade: »Det Gud har gjort får mig att le, och alla som hör det måste le med mig.« ⁷Hon sade: »Vem hade kunnat säga Abraham att Sara skulle ha barn att amma? Men nu har jag fött honom en son på hans ålderdom.«

Hagar och Ismael drivs bort

⁸Isak växte och blev avvand, och för att fira detta ställde Abraham till med en stor fest. ⁹När Sara såg hur den son som egyptiskan Hagar hade fött åt Abraham lekte med Isak, ¹⁰sade hon till Ab-

20:16 *Därmed är du fullständigt rentvådd* Grundtextens innebörd osäker.
21:6 *le* Se not till 17:17.

21:1–21
21:1 ff. Gal 4:21–31
1 Mos 17:19

21:4 1 Mos 17:10 ff.

raham: »Driv bort den där slavinnan och hennes son! Slavinnans son skall inte ärva tillsammans med min son Isak.«¹¹ Abraham blev mycket illa till mods, det gällde ju hans son. ¹²Men Gud sade till honom: »Var inte illa till mods för pojakens och slavinnans skull. Gör som Sara säger, ty det är Isaks ättlingar som skall föra ditt namn vidare. ¹³Men också slavinnans son skall jag göra till ett folk, eftersom han är ditt barn.«

¹⁴Tidigt nästa morgon tog Abraham bröd och en vattensäck och gav åt Hagar. Barnet lyfte han upp på hennes axlar, och så lät han henne gå. Hon irrade sedan omkring i Beer Shevas öken. ¹⁵När vattnet i säcken tog slut lade hon barnet under en buske ¹⁶och gick och satte sig ett stycke bort, på ett pilskotts avstånd. »Jag kan inte se på när han dör«, tänkte hon. Hon satt ett stycke därifrån, och barnet grät högljutt. ¹⁷Men Gud hörde pojakens gråt, och Guds ängel ropade från himlen och sade till Hagar: »Hur är det fatt, Hagar? Var inte rädd, Gud har hört hur pojken gråter där borta. ¹⁸Gå och lyft upp honom och ta väl hand om honom, jag skall göra honom till ett stort folk.« ¹⁹Och Gud öppnade hennes ögon, och hon fick syn på en brunn. Hon gick dit och fyllde säcken med vatten och gav pojken att dricka.

²⁰Gud var med pojken, och han växte upp och blev stor. Han bodde i öknen och blev en god bågskytt. ²¹Han bodde i Paranöknen, och hans mor skaffade honom en hustru från Egypten.

Abraham och Avimelek sluter förbund

²²En gång kom Avimelek med sin befälhavare Pikol till Abraham. Han sade: »Gud är med dig i allt du gör. ²³Svär vid Gud att du inte skall handla svekfullt vare sig mot mig eller mot mina barn och efterkommande, utan att du skall visa mig och det land där du nu bor samma vänskap som jag har visat dig.« ²⁴Abraham svarade: »Ja, jag skall svära den eden.« ²⁵Men han förebrädde Avimelek för

21:14 *Barnet* Enligt berättelsens egen tidsföljd skulle Ismael här vara omkring 18 år; jfr 16:16; 17:25; 21:5, 8. Uppenbarligen har olika traditioner sammanfogats.

21:17 *Gud börde, Gud har hört* I hebreiskan anspelning på namnet Ismael; jfr 16:11.

21:21 *Paranöknen* Troligen ett område i norra delen av Sinaihalvön.

21:10 Gal 4:30
21:12 Rom 9:7*
21:13 1 Mos 25:12 ff.

21:14 ff. 1 Mos 16:6 ff.
21:22–32 1 Mos 26:26–31

22:1–18 Berättelsen om Isaks bindande (hebr. *aqedat Jitschaq*) har stor betydelse för såväl judar som kristna. Den äldsta kristologin är tydligt utformad utifrån bindandet av Isak, som har kallats för Gamla testamentets Golgota (se t.ex. Matt 3:17; 17:5; Joh 1:29; 3:16; Rom 8:32; 12:1; 1 Kor 5:7; Fil 2:8, 17; 1 Pet 1:19). Abrahams trofasthet prövas genom uppmaningen att offra löftessonen, dvs. hela sin framtid. I den judiska traditionen utgör handlingen grund för folket Israels existens och sammankopplas med både uttaget ur Egypten (se 22:16–18 med not) och tempelliturgin med dess offer (jfr 2 Krön 3:1 med not). Välsignelse ska komma över världen genom en ättling till Abraham. Jesus är enligt NT uppfyllelsen av löftet (se Gal 3:6–19 med noter). Flera kyrkofäder (Klemens av Alexandria, Johannes Chrysostomos, Augustinus m.fl.) såg i berättelsen flera paralleller till Jesu korsoffer: Isak bar veden (22:6) och Jesus bar korset (Joh 19:17), Isaks befrielse från döden på den tredje dagen (22:4) kopplas till Jesu uppståndelse på den tredje dagen (Matt 16:21), och baggen som fastnat i snåren (22:13) blir en skildring av den törnekrönte Jesus (Joh 19:2). Texten läses under påskvakan. (KKK 706, 1819, 2572.)

22:2 *din ende son* Joh 3:16 ger det kanske tydligaste exemplet på hur bindandet av Isak associeras med Jesu offer i NT (jfr Rom 8:32). Septuaginta översätter »din älskade son«. Uttrycket återkommer i skildringen av Jesu dop (Matt 3:17) och förklaring (Matt 17:5). (KKK 706.)

22:3–5 Det hebreiska ordet *naar* (»ung man«) används i verserna både om tjänarna och om Isak, vilket indikerar att Isak inte är en liten pojke. Ett barn kan för övrigt inte förväntas bära den mängd ved som krävs till ett brännoffer (22:6).

att dennes män hade lagt beslag på en brunn. ²⁶Avimelek sade: »Jag vet inte vem som har gjort detta. Du har aldrig tidigare nämnt det för mig, och jag har inte heller hört talas om det förrän i dag.«

²⁷Abraham tog får och kor och gav Avimelek, och de slöt förbund med varandra. ²⁸Men sju lamm i hjorden tog Abraham undan. ²⁹Då frågade Avimelek honom: »Vad är meningen med de här sju lammen som du har tagit undan?« ³⁰Abraham svarade: »De sju lammen skall du ta emot av mig och därmed bekräfta att det är jag som har grävt denna brunn.« ³¹Därför fick den platsen namnet Beer Sheva, eftersom det var där de svor varandra en ed. ³²Så slöt de förbund i Beer Sheva, och Avimelek och hans befälhavare Pikol återvände till filisteernas land.

³³Abraham planterade en tamarisk i Beer Sheva och åkallade där Herren, den evige Guden. ³⁴Och Abraham uppehöll sig under lång tid i filisteernas land.

Gud sätter Abraham på prov

22 ¹En tid därefter satte Gud Abraham på prov. Gud kallade på honom: »Abraham!« — »Här är jag«, svarade han. ²Gud sade: »Ta din ende son, honom som du älskar, Isak, och gå till landet Moria och offra honom där som brännoffer på ett berg som jag skall visa dig.«

³Tidigt nästa morgon sadlade Abraham sin åsna. Han tog med sig två tjänare och sin son Isak, högg veden till brännoffret och gav sig i väg mot den plats som Gud hade talat om. ⁴Den tredje dagen fick Abraham se platsen på avstånd. ⁵Då sade han till tjänarna: »Stan-

21:31 ► Beer Sheva.

21:33 *den evige Guden* Detta kan ursprungligen ha varit ett namn på en gud som dyrkades i Beer Sheva och som nu identifieras med Herren, Israels Gud; jfr not till 14:18.

22:2 *Moria* Något land med detta namn är annars inte känt. Moria förekommer i 2 Krön 3:1 som namn på tempelberget i Jerusalem.

na här med åsnan, medan jag och pojken går dit bort för att tillbe. Sedan kommer vi tillbaka till er.«⁶ Abraham tog veden till brännoffret och lät sin son Isak bära den. Själv tog han elden och kniven, och så gick de båda tillsammans.⁷ »Far«, sade Isak. »Ja, min son«, svarade Abraham. Isak sade: »Här är eld och ved, men var är fåret som skall offras?« —⁸ »Min son«, sade Abraham, »Gud utser åt sig det får som skall offras.« Så gick de båda tillsammans.

⁹När de kom fram till platsen som Gud hade talat om byggde Abraham ett altare. Han lade upp veden och band sedan sin son Isak och lade honom på altaret, ovanpå veden.¹⁰ Och Abraham sträckte ut handen och tog kniven för att slakta sin son.¹¹ Då ropade Herrens ängel till honom från himlen: »Abraham! Abraham!« — »Ja«, svarade Abraham, »här är jag.«¹² Ängeln sade: »Lyft inte din hand mot pojken, och gör honom inget ont. Nu vet jag att du fruktar Gud, nu när du inte har vägrat mig din ende son.«¹³ När Abraham såg upp fick han se en bagge, som hade fastnat med hornen i ett snår. Då gick han bort och tog baggen och offrade den som brännoffer i stället för sin son.¹⁴ Abraham gav denna plats namnet »Herren utser«. I dag säger man »på berget där Herren blir sedd«.

¹⁵Ännu en gång ropade Herrens ängel från himlen och sade till Abraham: ¹⁶»Jag svär vid mig själv, säger Herren, att eftersom du gjorde detta och inte vägrade mig din ende son, ¹⁷skall jag välsigna dig och göra dina ättlingar talrika som stjärnorna på himlen och som sanden på havets strand, och dina ättlingar skall inta fiendens

22:8 *det får som skall offras* Fåret eller lammet som Abraham ser visar sig vara en bagge (22:13). Abrahams ord antyder en förväntan om ett kommande offerlamm, vilket enligt NT uppfylls i Kristus (jfr Joh 1:29; 8:56 med noter). (KKK 2572.)

22:9 *band sedan sin son Isak* I rabbinisk litteratur framställs Isak genomgående som en vuxen man, oftast 37 år (jfr 23:1 i kombination med 17:17). Därav följer slutsatsen att Isak frivilligt lät sig bindas och läggas på altaret. Dramats djupaste innebörd blir därmed martyriet där Isak är beredd att ge sitt liv för sin övertygelse (jfr not till 2 Mack 7:1–42). Isaks bindande står i judisk tradition som modell för frälsningen. I kristen tradition förebådar handlingen hur Jesus frivilligt lät sig bindas före korsfästelsen (jfr Mark 15:1; Joh 18:12; 24, 1 Klemens 31.3).

22:12 *Nu vet jag att du fruktar Gud* Se 31:53 med not.

22:13 *en bagge* Offret av baggen är det enda av GT:s offer som är direkt utsett av Gud (jfr 3:21).

22:14 *Herren utser* (hebr. *jireh*). Annan möjlig översättning: »Herren ska utse«. Ordet står i förbindelse med namnet Moria, dvs. tempelplatsen i Jerusalem (jfr 2 Krön 3:1). Utsagan anspelar på lammet i 22:8. Johannes döparens vittnesbörd om Jesus: »Där är Guds lamm som tar bort världens synd« hör samman med profetian (se Joh 1:29 med not). Jesus är lammet som blev slaktat (Upp 5:12; 22:1), utsett av Fadern före världens begynnelse (jfr 1 Pet 1:19–20).

22:16–18 Abrahams lydnad står i kontrast till Adams olydnad (3:17). Tanken att Gud ska minnas Isaks bindande, som därmed utgör grunden för Israels förlåtelse och räddning, är utbredd i rabbinisk tradition. Betoningen ligger oftast på Isaks villighet att låta sig offras. Man förutsätter då att Isaks blod har utgjutits innan ängeln grep in. Flera judiska kommentarer tillskriver därför Isaks blod en sonande verkan genom att förbinda det med påsklammets blod. Isak dog inte, men hans gärning räknas som om han hade dött (jfr Heb 11:17–19). Detta offer kan senare generationer tillräkna sig. Paulus betonar, i enlighet med andra samtida judiska tolkningar, Abrahams förtröstan och lydnad som medför välsignelse för världen. Genom Jesus Kristus får icke-judarna del av den välsignelse som utlovades Abraham (Gal 3:6–18; Rom 8:32). (KKK 706.)

22:14 *utser, blir sedd* I hebreiskan anspelning på namnet Moria. — I slutet av versen är grundtextens innebörd osäker.

22:16 f. Heb 6:13 f.

22:17 f. 1 Mos 12:2 f.; 13:16*

städer. ¹⁸Och alla folk på jorden skall önska sig den välsignelse som dina ättlingar har fått. Detta skall ske därför att du lydde mig.«

¹⁹Abraham gick tillbaka till sina tjänare, och alla återvände tillsammans till Beer Sheva. Abraham stannade sedan där.

²⁰En tid därefter fick Abraham veta att också Milka hade blivit mor och fött söner åt hans bror Nachor: ²¹Us, den förstfödde, Bus, hans bror, Kemuel, Arams far, ²²Kesed, Haso, Pildash, Jidlaf och Betuel. ²³Betuel blev far till Rebecka. Dessa åtta söner födde Milka åt Abrahams bror Nachor. ²⁴Hans bihustru, som hette Reuma, fick också barn: Tevach, Gacham, Tachash och Maaka.

Saras död. Abraham köper gravplats

23 ¹Sara blev 127 år gammal. ²Hon dog i Kirjat Arba, det nuvarande Hebron, i Kanaan, och Abraham kom och höll dödsklagan och begrät henne. ³Sedan lämnade Abraham den döda och gick för att tala med hettiterna. ⁴»Jag bor här som främling bland er«, sade han. »Låt mig förvärva ett stycke av er mark till en grav, så att jag kan begrava min döda hustru där.« ⁵Hettiterna svarade: ⁶»Hör på oss, herre. En Guds utvalde är du i vår krets, välj den förnämsta av våra gravplatser och begrav din hustru där. Ingen av oss skall förvägra dig sin gravplats. Då kan du begrava din hustru.«

⁷Abraham reste sig och bugade sig för hettiterna, landets folk, ⁸och tog så till orda: »Om ni vill tillåta att jag begraver min hustru här, så hör på mig och lägg ett gott ord för mig hos Efron, Sochars son, ⁹så att han låter mig få Makpelagrottan som tillhör honom och som ligger i utkanten av hans marker. Jag skall ge honom full betalning, så att jag får en egen gravplats bland er.« ¹⁰Hettiten Efron satt där bland de andra hettiterna och svarade själv Abraham inför sina landsmän, alla som satt i stadsporten. ¹¹»Hör på mig, herre«, sade han. »Fältet ger jag dig, grottan där ger jag dig också, med mina landsmän som vittnen ger jag den åt dig. Begrav du din hustru.«

22:18 välsignelse Se not till 12:3.

23:3 ►Hettiter.

23:10 satt i stadsporten ►Port.

22:20 1 Mos 11:29

23:4 Heb 11:13

¹²Abraham bugade sig för landets folk ¹³och talade inför dem till Efron. »Om jag får säga några ord, herre: jag betalar vad marken är värd, ta emot betalningen och låt mig begrava min hustru där.«

¹⁴Efron svarade: ¹⁵»Hör på mig, herre. Ett jordstycke för 400 siklar silver — vad är det oss emellan? Begrav din hustru.« ¹⁶Abraham tog fasta på vad Efron sagt och vägde upp åt honom den mängd silver han nämnt inför hettiterna, 400 siklar, efter den vikt som brukas bland köpmän.

¹⁷Så kom fältet i Makpela utanför Mamre, det som tillhörde Efron, fältet och grottan som fanns där och alla träd som växte på fältet, över hela området, ¹⁸att förvärfvas av Abraham och blev hans egendom. Det skedde inför hettiterna, alla som satt i stadsporten.

¹⁹Sedan begravde Abraham sin hustru Sara i grottan på fältet i Makpela utanför Mamre, det nuvarande Hebron, i Kanaan. ²⁰Fältet och grottan som fanns där kom sålunda i Abrahams ägo som gravplats, genom köp från hettiterna.

Isak får Rebecka till hustru

24 ¹Abraham var nu en mycket gammal man, och Herren hade välsignat honom på alla sätt. ²En dag sade Abraham till den äldste bland sina tjänare, den som förvaltade allt han ägde: »Lägg din hand mellan mina låar, ³jag vill ta en ed av dig vid Herren, himlens och jordens Gud, att du inte tar en hustru åt min son bland kanaaneerna, där jag nu bor, ⁴utan att du går till mitt land och min släkt och tar en hustru åt min son Isak.« ⁵Tjänaren sade: »Men om hon inte är villig att följa med mig till det här landet? Skall jag då föra din son tillbaka till det land som du har lämnat?« — ⁶»Nej«, svarade Abraham, »du får absolut inte föra honom tillbaka dit. ⁷Herren, himlens Gud, som förde mig bort från mitt hem och mina fäders land och som lovade mig med ed: 'Åt dina ättling-

23:18 *hans egendom* Det första synliga tecknet på uppfyllelsen av löftet om landet (jfr 15:18).

24:2 *Lägg din hand mellan mina låar* Eden bekräftades genom beröring av den andra partens kön. Sedvänjan var uråldrig och fanns i många kulturer. Dess ursprungliga innebörd är okänd. Här, liksom i 47:29, förbinds den med släktens fortbestånd.

24:2 1 Mos 47:29
24:3 Tob 4:12

24:7 1 Mos 12:7*

ar skall jag ge detta land', han skall sända sin ängel framför dig, så att du kan ta en hustru åt min son därifrån. ⁸Om hon inte är villig att följa med dig är du löst från din ed till mig. Men för inte min son tillbaka dit.« ⁹Då lade tjänaren sin hand mellan sin husbonde Abrahams lår och lovade honom detta med ed.

¹⁰Tjänaren tog tio av sin husbondes kameler, och med de finaste dyrbarheter hans husbonde ägde gav han sig i väg till Nachors stad i Aram Naharajim. ¹¹Där lät han kamelerna lägga sig ner vid brunnen utanför staden. Det var framåt kvällen, vid den tid då kvinnorna går ut och hämtar vatten. ¹²Och tjänaren bad: »Herre, min husbonde Abrahams Gud, låt mig i dag få se hur du visar din godhet mot min husbonde Abraham. ¹³Här står jag vid brunnen, och flickorna från staden är på väg hit ut för att hämta vatten. ¹⁴Jag kommer att be en av dem: Räck mig din kruka så att jag får dricka! Om hon då svarar: Drick du, och jag skall ge dina kameler vatten också, då är det den flickan som du har bestämt åt din tjänare Isak, och då vet jag att du har visat din godhet mot min husbonde.« ¹⁵Han hade knappt hunnit säga detta förrän Rebecka kom dit ut med sin kruka på axeln. Hon var dotter till Betuel, som var son till Milka, Abrahams bror Nachors hustru. ¹⁶Det var en mycket vacker flicka och hon var orörd, ingen man hade haft henne. Hon gick ner till källan och fyllde sin kruka, och när hon kom upp igen ¹⁷skyndade tjänaren fram och bad henne: »Låt mig få en klunk vatten ur din kruka.« — ¹⁸»Drick, herre«, sade hon och lyfte genast ner krukan på armen och lät honom dricka. ¹⁹När hon gett honom att dricka sade hon: »Jag skall hämta upp vatten åt dina kameler också, så att de kan dricka sig otörstiga.« ²⁰Hon tömde genast sin kruka i vattenhon och skyndade sedan till brunnen igen och hämtade upp vatten åt alla kamelerna. ²¹Själv stod han tyst och iakttog henne för att se om Herren hade gjort hans färd lyckosam eller inte.

24:10 *Nachors stad* Troligen Harran; se not till 11:31.

24:10 *Aram Naharajim* Namnet betyder »De båda flodernas ► Aram« och betecknar det nordliga området mellan floderna Eufrat och Tigris.

24:10 1 Mos 11:29 ff.

24:15 1 Mos 22:23

²²När alla kamelerna hade fått vatten tog mannen fram en guldring som vägde en halv sikel och satte den i hennes näsa, och på hennes armar satte han två armringar av guld som vägde tio siklar. ²³Sedan sade han till henne: »Tala om för mig vems dotter du är. Kan vi få nattkvarter i din fars hus?« ²⁴Hon svarade: »Jag är dotter till Betuel, Milkas son med Nachor.« ²⁵Och hon fortsatte: »Halm och foder har vi gott om, och husrum har vi också.« ²⁶Då föll mannen ner och tillbad Herren ²⁷och sade: »Prisad vare Herren, min husbonde Abrahams Gud, som inte har upphört att visa min husbonde sin godhet och trofasthet. Herren har lett mig till min husbondes frände.«

²⁸Flickan sprang hem och berättade för sin mor och de andra vad som hade hänt. ²⁹Rebecka hade en bror som hette Laban, och han skyndade sig ut till mannen vid källan. ³⁰Laban hade sett näsringen och armringarna som hans syster Rebecka bar och hört henne berätta vad mannen hade sagt till henne. Han kom ut till mannen, som stod hos kamelerna vid källan. ³¹»Kom, du som är välsignad av Herren«, sade Laban. »Inte skall du stå här ute, jag har gjort i ordning för dig där hemma, och kamelerna har vi också plats för.« ³²Då följde mannen med honom hem. Man lastade av kamelerna och gav dem halm och foder, och åt mannen och hans följeslagare gav man vatten så att de kunde tvätta av sina fötter.

³³När maten sattes fram sade mannen: »Jag vill inte äta förrän jag har framfört mitt ärende.« — »Gör det«, sade Laban. ³⁴Då sade mannen: »Jag är Abrahams tjänare. ³⁵Herren har välsignat min husbonde och gjort honom rik, han har gett honom får och kor, silver och guld, slavar och slavinnor, kameler och åsnor. ³⁶Sara, min husbondes hustru, födde honom en son på sin ålderdom, och åt honom har han gett allt han äger. ³⁷Nu har min husbonde låtit mig gå ed på att jag inte skall ta en hustru åt hans son bland kanaa-

24:22 *och satte den i hennes näsa* Med den ►samaritanska texten; orden saknas i MT.

neerna, i vilkas land han bor. ³⁸Han sade: 'Gå till mitt fädernehem, till min egen släkt, och ta en hustru åt min son.' ³⁹Då sade jag till min husbonde: 'Men om hon inte vill följa med mig?' ⁴⁰Han svarade: 'Herren, som jag alltid har hållit mig till, skall sända sin ängel med dig och göra din färd lyckosam, så att du kan ta en hustru åt min son från min släkt och mitt fädernehem. ⁴¹När du har kommit till mina släktingar skall du vara löst från din ed till mig, även om de inte vill ge henne åt dig; så blir du löst från eden.' ⁴²I dag när jag kom till källan bad jag: 'Herre, min husbonde Abrahams Gud, visa mig om du vill låta min färd bli lyckosam. ⁴³Här står jag vid brunnen. Kommer det nu en ung kvinna som skall hämta vatten, ber jag henne att hon låter mig få dricka lite ur hennes kruka. ⁴⁴Om hon då svarar: 'Drick du, och jag skall hämta upp vatten åt dina kameler också, då är det henne Herren har utsett till hustru åt min husbondes son.' ⁴⁵Knappt hade jag hunnit tänka detta förrän Rebecka kom dit ut med sin kruka på axeln. Hon gick ner till källan och hämtade vatten, och när jag bad henne att få dricka ⁴⁶lyfte hon genast ner krukans och sade: 'Drick du, jag skall ge dina kameler vatten också.' Jag drack och hon vattnade kamelerna. ⁴⁷Jag frågade henne vems dotter hon var, och hon svarade att hon var dotter till Betuel, Nachors son som Milka födde åt honom. Då satte jag ringen i hennes näsa och armingarna på hennes armar ⁴⁸och föll ner och tillbad Herren. Jag prisade Herren, min husbonde Abrahams Gud, som hade fört mig på rätt väg och låtit mig finna en dotter till min husbondes frände åt hans son. ⁴⁹Säg mig nu om ni vill visa min husbonde godhet och trofasthet. Om inte, säg mig då det, så att jag vet vad jag har att rätta mig efter.«

⁵⁰Laban och Betuel svarade: »Detta kommer från Herren, vi har ingenting att säga. ⁵¹Här är Rebecka. Ta henne med dig, må hon bli hustru åt din husbondes son, så som Herren har sagt.« ⁵²När Abrahams tjänare hörde deras svar föll han ner och tillbad Herren.

⁵³Sedan tog han fram silversmycken och guldsmycken och kläder och överlämnade till Rebecka; också hennes bror och hennes mor fick dyrbara gåvor. ⁵⁴Sedan åt och drack tjänaren och hans följeslagare och gick till vila.

När de stigit upp nästa morgon sade tjänaren: »Låt mig nu återvända till min husbonde.« ⁵⁵Men brodern och modern bad att flickan skulle få stanna hos dem en vecka eller två innan hon lämnade dem. ⁵⁶Tjänaren svarade: »Håll mig inte kvar nu när Herren har gjort min färd lyckosam, låt mig få återvända till min husbonde.« ⁵⁷De sade: »Vi kallar hit flickan och frågar henne själv.« ⁵⁸De kallade på Rebecka och frågade henne: »Vill du följa med den här mannen?« Hon svarade: »Ja, det vill jag.« ⁵⁹Då lät de sin syster Rebecka och hennes amma följa med Abrahams tjänare och hans män. ⁶⁰De välsignade Rebecka och sade till henne:

»Vår syster, av dig skall komma
tusen sinom tusen.
Dina ättlingar skall erövra
fiendens städer.«

⁶¹Rebecka och hennes tjänarinnor satt upp på kamelerna och följde med mannen. Så tog tjänaren Rebecka med sig och gav sig i väg.

⁶²Isak hade kommit till Beer Lachaj Roi och bodde nu i Negev.

⁶³I kvällningen gick han ut på fälten. När han såg sig omkring fick han se kameler närma sig. ⁶⁴Och när Rebecka fick se Isak satt hon av ⁶⁵och frågade tjänaren: »Vem är den där mannen som kommer emot oss över fälten?« Tjänaren svarade: »Det är min husbonde.« Då dölde hon sig i sin slöja.

⁶⁶Tjänaren berättade för Isak om allt han hade gjort. ⁶⁷Isak förde Rebecka till tältet, han tog henne till hustru, och han älskade henne. Så fann Isak tröst i sorgen efter sin mor.

24:62 Beer Lachaj Roi Se not till 16:14.

24:63 gick han ut Ett ord i grundtexten med okänd betydelse har lämnats översatt.

Abrahams barn med Ketura. Hans död

25 ¹Abraham tog sig åter en hustru. Hon hette Ketura ²och födde honom Simran, Jokshan, Medan, Midjan, Jishbak och Shuach. ³Jokshan blev far till Saba och Dedan, och Dedans ättlingar var ashureerna, letusheerna och leummeerna. ⁴Midjans söner var Efa, Efer, Henok, Avida och Eldaga. Alla dessa härstammade från Ketura. ⁵Abraham gav allt han ägde åt Isak. ⁶Åt sönerna till sina bihustrur gav Abraham gåvor, och medan han ännu levde skilde han dem från sin son Isak genom att skicka dem österut, till Östlandet.

⁷Detta är den levnadsålder som Abraham uppnådde: 175 år. ⁸Sedan slutade Abraham sina dagar. Han dog efter ett långt liv, gammal och mätt av år, och förenades med fäderna. ⁹Hans söner Isak och Ismael begravde honom i Makpelagrottan på det fält som tillhört hettiten Efron, Sochars son, och som ligger utanför Mamre, ¹⁰det fält som Abraham hade köpt av hettiterna. Där begravdes Abraham och hans hustru Sara. ¹¹Efter Abrahams död välsignade Gud hans son Isak. Isak bodde vid Beer Lachaj Roi.

Ismaels släkttavla

¹²Detta är släkttavlan för Abrahams son Ismael, som Saras egyptiska slavinna Hagar födde åt Abraham. ¹³Detta är Ismaels söner med namnen i åldersordning: Nevajot, hans förstfödde, Kedar, Adbeel, Mivsam, ¹⁴Mishma, Duma, Massa, ¹⁵Hadad, Tema, Jetur, Nafish och Kedma. ¹⁶Detta var namnen på Ismaels söner efter läger och byar, tolv hövdingar och deras stammar. — ¹⁷Detta är den levnadsålder som Ismael uppnådde: 137 år. Sedan slutade han sina dagar; han dog och förenades med fäderna.

25:2 ff. *Simran ... Eldaga* Arabiska stammar som levde söder och öster om Palestina. En del av dem har inte kunnat identifieras.

25:6 *sina bihustrur* Hagar och Ketura.

25:6 *Östlandet* Uttrycket kan ange ett bestämt geografiskt område (= »kadmoneernas land«, 29:1; jfr 15:19 ff. med not) eller vara en allmän beteckning för »landet i öster«.

25:13 ff. *Nevajot ... Kedma* Arabiska stammar; jfr not till v. 2 ff.

25:1–4 1 Krön 1:32 f.

25:10 1 Mos 23

25:12 1 Mos 16:15

25:13–16a 1 Krön 1:29–31

¹⁸De hade sina boplatser från Havila fram till Shur, öster om Egypten. Öster om alla sina bröder hade han sina lägerplatser.

Esau och Jakob

¹⁹Detta är berättelsen om Isaks, Abrahams sons, släkt. Abraham blev far till Isak. ²⁰Isak var 40 år då han tog Rebecka till hustru; hon var dotter till aramén Betuel från Paddan Aram och syster till aramén Laban. ²¹Isak bad till Herren för sin hustru, eftersom hon var ofruktsam, och Herren hörde hans bön, och hans hustru Rebecka blev havande. ²²Men barnen sparkade varandra i hennes liv. Då sade hon: »Om det skall vara så här, står jag inte ut!« Hon gick för att fråga Herren, ²³och Herren svarade henne:

»Två folk finns i ditt sköte,
två stammar, skilda åt från moderlivet.
Det ena folket blir starkare än det andra.
Den äldre skall tjäna den yngre.«

²⁴När tiden var inne födde hon tvillingar. ²⁵Den förste som kom fram var rödhårig och luden som en skinnfäll över hela kroppen, och man gav honom namnet Esau. ²⁶Sedan kom hans bror fram, med handen i ett fast grepp om Esaus fot, och han fick namnet Jakob. Isak var 60 år när de föddes.

²⁷Pojkarna växte upp. Esau blev en skicklig jägare och höll till i skog och mark, men Jakob förde ett lugnt liv och bodde i tält. ²⁸Eftersom Isak hade smak för vilt tyckte han bäst om Esau, men Jakob var Rebeckas älsklingsson.

25:18 *Havila* Område i Arabien.

25:18 *Shur* Ort i ►Negev.

25:18 *Öster om alla sina bröder hade han sina lägerplatser* Eller »Han låg i strid med alla sina bröder«; jfr 16:12 med not.

25:20 *Paddan Aram* Ett område i nordöstra Syrien, identiskt med eller del av Aram Naharajim; jfr 24:10 med not.

25:23 *Två folk* Israeliter, dvs. Jakobs (= Israels) efterkommande, och edomeer, dvs. Esaus (= ►Edoms) efterkommande.

25:25 *rödhårig* I hebreiskan anspelning på Esaus andra namn Edom (»röd«, *adôm*).

25:25 *skinnfäll* I hebreiskan anspelning på ►Seir, det bergland söder om Döda havet där edomeerna bodde.

25:26 *Jakob* I hebreiskan anspelning på *akēb*, »häl«, »fot«; jfr 27:36 med not.

25:18 1 Mos 16:12

25:26 Hos 12:3

25:23 1 Mos 27:29; 4 Mos 24:18; Rom 9:10 ff.

Esau säljer sin förstfödslorätt

²⁹En dag när Jakob kokade soppa kom Esau från markerna, alldeles utsvulten. ³⁰»Ös upp av det röda åt mig, det röda där«, bad han Jakob, »jag är alldeles utsvulten.« Därav fick han namnet Edom. ³¹Men Jakob svarade: »Bara om du ger mig din förstfödslorätt i utbyte.« ³²Då sade Esau: »Jag håller på att dö, vad har jag för glädje av förstfödslorätten?« — ³³»Ge mig först din ed«, sade Jakob. Esau gav honom sin ed och sålde så sin förstfödslorätt till Jakob. ³⁴Då gav Jakob honom bröd och linsoppa. Han åt och drack, reste sig och gick. Så litet brydde sig Esau om sin förstfödslorätt.

Isak och Rebecka i Gerar

26 ¹Det blev hungersnöd i landet — en annan än den förra hungersnöden, den på Abrahams tid. Då begav sig Isak till filisteerkungen Avimelek i Gerar. ²Herren uppenbarade sig för honom och sade: »Bege dig inte till Egypten utan stanna i det land som jag skall visa dig. ³Bli kvar en tid i detta land, så skall jag vara med dig och välsigna dig. Åt dig och dina ättlingar skall jag ge alla dessa länder, jag skall uppfylla det löfte som jag med ed gav din far Abraham. ⁴Jag skall göra dina ättlingar talrika som stjärnorna på himlen, jag skall ge dem alla dessa länder, och alla folk på jorden skall önska sig den välsignelse som dina ättlingar har fått. ⁵Detta skall ske därför att Abraham lydde mig och rättade sig efter vad jag befallt, mina bud och stadgar och lagar.«

⁶Isak slog sig ner i Gerar. ⁷Men när männen i staden frågade honom om hans hustru sade han: »Det är min syster.« Han vågade inte säga att hon var hans hustru. »Männen här kan döda mig för Rebeckas skull, hon är ju så vacker«, tänkte han. ⁸Han hade redan varit där en tid, när filisteerkungen Avimelek en dag tittade ut ge-

25:30 *det röda, det röda där* Se not till v. 25.

25:31 *förfödslorätt* Den förfödde sonen skulle bli ► familjens överhuvud och få dubbel arvslott; se 5 Mos 21:17.

26:1 *Gerar* Se not till 10:19.

26:4 *välsignelse* Se not till 12:3.

26:8 *vänslas* Ordagrant »le«. I hebreiskan anspelning på namnet Isak; jfr not till 17:17.

25:33 Heb 12:16

26:4

1 Mos 13:16•/12:2 f.•

26:1–11 1 Mos 12:10–20•

nom fönstret och fick se Isak vänslas med sin hustru Rebecka. ⁹Då kallade han till sig Isak och sade: »Hon är alltså din hustru. Varför har du sagt att hon är din syster?« Isak svarade: »Jag var rädd att bli dödad för hennes skull.« ¹⁰Men Avimelek sade: »Vad är det du har gjort mot oss? Det kunde ju lätt ha hänt att någon av männen här legat med din hustru, och då hade du dragit skuld över oss.« ¹¹Och Avimelek utfärdade en befallning till hela folket: »Den som rör den här mannen eller hans hustru skall straffas med döden.«

¹²Isak sådde där i landet och fick det året hundrafalt igen. Herren välsignade honom ¹³och han blev rik. Hans rikedom blev allt större; till sist var han mycket rik. ¹⁴Han ägde hjordar av får och kor och hade många tjänare. Allt detta väckte avund bland filisteerna. ¹⁵Alla de brunnar som hans far Abrahams män hade grävt på dennes tid fyllde de med jord. ¹⁶Och Avimelek sade till Isak: »Du måste flytta härifrån, du har blivit alldeles för stor för oss.« ¹⁷Då flyttade Isak; han slog läger i Gerardalen och bodde där.

¹⁸Isak grävde åter upp de brunnar som hans far Abrahams män hade grävt men som filisteerna hade fyllt igen efter Abrahams död, och han gav brunnarna samma namn som hans far hade gett dem. ¹⁹När Isaks män grävde efter vatten i dalen fann de en källåder. ²⁰Men herdarna från Gerar kom i tvist med Isaks herdar och sade: »Det är vårt vatten!« Och han kallade brunnen Esek, därför att de trätte med honom. ²¹Sedan grävde Isaks män en annan brunn, och det blev tvist om den också; därför kallade han den Sitna. ²²Han bröt upp därifrån och grävde ytterligare en brunn. Den blev det ingen tvist om, och därför kallade han den Rechovot, »ty«, sade han, »nu har Herren gett oss utrymme, så att vi kan föröka oss här i landet«.

26:20 *Esek* I hebreiskan anspelning på »träta«.

26:21 *Sitna* I hebreiskan anspelning på ett ord för »fiendskap«.

26:22 *Rechovot* I hebreiskan anspelning på »utrymme«.

26:15 1 Mos 21:25

Isak och Avimelek sluter förbund

²³Isak flyttade därifrån och kom till Beer Sheva. ²⁴Den natten uppenbarade sig Herren för honom och sade:

»Jag är din far Abrahams Gud.
 Var inte rädd, ty jag är med dig,
 jag skall välsigna dig
 och göra dina ättlingar talrika
 för min tjänare Abrahams skull.«

²⁵Där byggde Isak ett altare och åkallade Herren, där slog han läger, och där grävde hans män en brunn.

²⁶En dag kom Avimelek till honom från Gerar tillsammans med sin rådgivare Achussat och sin befälhavare Pikol. ²⁷Då sade Isak till dem: »Varför kommer ni hit, ni som tyckte så illa om mig att ni drev bort mig!« ²⁸De svarade: »Vi har tydligt sett att Herren har varit med dig, och nu har vi sagt oss att vi och du måste svära varandra en ed. Slut ett fördrag med oss ²⁹och lova att du inte skall göra oss något ont, liksom vi aldrig har ofredat dig utan bara gjort dig gott. Du fick dra bort i fred, och nu har Herren välsignat dig.«

³⁰Isak gav ett gästabud för dem, och de åt och drack. ³¹Tidigt nästa morgon svor de varandra en ed. Därefter tog Isak farväl av dem, och de skildes i sämja.

³²Samma dag kom Isaks män och berättade för honom att de hade funnit vatten i brunnen de grävde. ³³Isak kallade brunnen Shiva. Därför heter staden än i dag Beer Sheva.

³⁴När Esau var 40 år tog han till hustrur Judit, hettiten Beeris dotter, och Basemat, hettiten Elons dotter. ³⁵De förbittrade livet för Isak och Rebecka.

26:33 *Shiva* I hebreiskan anspelning på »ed«.

26:26–33 1 Mos 21:22–33

26:34 1 Mos 36:2 f.

26:35 1 Mos 27:46

Jakob får sin fars välsignelse

27 ¹Isak hade nu blivit gammal, och ögonen hade försvagats så att han inte kunde se. Då kallade han en dag till sig sin äldste son Esau. »Min son«, sade han, och Esau svarade: »Ja, far.« ²Isak sade: »Jag är gammal och vet inte hur långt jag har kvar. ³Hämta dina vapen, kogret och bågen, och gå ut och skjut ett villebråd åt mig. ⁴Laga till en av mina älsklingsrätter och bär in till mig så att jag får äta. Sedan skall jag ge dig min välsignelse innan jag dör.«

⁵Men Rebecka hade hört när Isak talade med sin son Esau, och då Esau hade gått ut för att skjuta ett villebråd åt sin far ⁶sade hon till sin son Jakob: »Jag hörde hur din far talade med din bror Esau och sade till honom: ⁷Skaffa något vilt och laga till något gott, så att jag får äta och sedan kan välsigna dig inför Herren innan jag dör. — ⁸Hör på nu, min son, och gör som jag säger. ⁹Gå bort till småboskapen och hämta två fina killingar, så skall jag laga till en av din fars älsklingsrätter. ¹⁰Den skall du bära in till din far, så att han får äta och sedan kan välsigna dig innan han dör.« ¹¹Jakob invände: »Men min bror Esau är ju luden och jag är alldeles slät. ¹²Om min far rör vid mig står jag där som en bedragare och drar över mig förbannelse i stället för välsignelse.« ¹³Hans mor svarade: »Den förbannelsen får komma över mig, min son! Gör nu som jag säger och gå och hämta killingarna.«

¹⁴Han gick och hämtade killingarna åt sin mor, och hon lagade till en av hans fars älsklingsrätter. ¹⁵Och Rebecka tog fram sin äldste son Esaus festkläder, som hon hade hos sig, och lät Jakob, den yngste sonen, sätta på sig dem. ¹⁶Med skinnet från killingarna täckte hon hans händer och hans bara hals. ¹⁷Sedan gav hon Jakob den välsmakande rätten och bröd som hon hade bakat, ¹⁸och han bar in det till sin far. »Far«, sade han och Isak svarade: »Ja, min son. Vem är du?« ¹⁹Jakob sade: »Jag är Esau, din förstfödde. Jag har gjort

27:1–46 Jakob använder list och bedrägeri för att få den välsignelse som egentligen tillkom Esau. Handlingen var omoralisk, men berättelsen visar hur Gud kan använda även ohederliga handlingar för sina syften. Gud hade redan utvalt Jakob till bärare av Abrahamsförbundets välsignelse (25:23; Rom 9:10–13). (KKK 302–303, 312.)

som du sade till mig. Sätt dig upp och ät av viltet som jag har fått, så att du sedan kan ge mig din välsignelse.«²⁰Då sade Isak: »Hur fick du tag i det så snabbt, min son?« Jakob svarade: »Herren, din Gud, lät det komma i min väg.«²¹Isak sade: »Kom fram hit, min son, så att jag får röra vid dig och känna om du verkligen är min son Esau.«²²Jakob gick fram till sin far Isak så att han fick röra vid honom, och Isak sade: »Rösten är Jakobs, men händerna är Esaus.«²³Han kände inte igen honom, eftersom Jakobs händer var ludna som hans bror Esaus, och därför välsignade han honom.²⁴Han frågade: »Är du verkligen min son Esau?« — »Ja«, svarade Jakob.²⁵Då sade Isak: »Sätt fram maten, min son, så att jag får äta av viltet som du har med dig och kan ge dig min välsignelse.« Jakob satte fram åt honom, så att han fick äta, och gav honom vin att dricka.²⁶Sedan sade Isak till honom: »Kom fram, min son, och kyss mig.«²⁷När han då gick fram och kysste honom kände Isak lukten av hans kläder. Och han välsignade honom och sade:

»Som doften från marker som Herren välsignat
är doften av min son.

²⁸Gud skall ge dig dagg från himlen,
fruktbar jord,
säd och vin i rikt mått.

²⁹Folkslag skall tjäna dig,
folk bli dig underdåniga.
Härska över dina bröder!
Må din mors söner böja sig för dig.
Förbannad den som förbannar dig
och välsignad den som välsignar dig!«

³⁰När Isak hade välsignat Jakob och Jakob just hade lämnat sin far kom hans bror Esau hem från jakten.³¹Också han lagade en god måltid och bar in den till sin far och sade till honom: »Vill du

resa dig upp, far, och äta av viltet som din son har med sig, så att du sedan kan ge mig din välsignelse:«³²Isak frågade honom: »Vem är du?« — »Jag är Esau, din son, din förstfödde«, svarade han.³³Isak greps av förfäran och sade: »Vem var det då som kom in till mig med något vilt han hade skjutit? Jag åt av allt innan du kom, och sedan gav jag honom min välsignelse.«³⁴När Esau hörde vad hans far sade gav han upp ett skri av förtvivlan. »Välsigna mig också, far«, bad han.³⁵Isak svarade: »Din bror handlade svekfullt och tog välsignelsen du skulle ha fått.«³⁶Då sade Esau: »Inte för inte heter han Jakob: två gånger har han bedragit mig. Min förstfödsörätt tog han, och nu har han tagit min välsignelse.« Och Esau frågade: »Har du ingen välsignelse kvar åt mig?«³⁷Isak svarade Esau: »Jag har satt honom att härskas över dig, alla hans bröder har jag gjort till hans tjänare, säd och vin har jag gett honom. Vad kan jag då göra för dig, min son?« —³⁸»Far«, sade Esau, »hade du bara denna enda välsignelse att ge bort? Välsigna mig också, far!« Och han grät högljutt.³⁹Detta var det svar hans far Isak gav honom:

»Långt från den fruktbara jorden skall du bo,
där ingen dagg faller från himlen.

⁴⁰Av ditt svärd skall du leva,
och du skall tjäna din bror.
Men en gång skall du göra dig fri
och kasta av dig hans ok.«

⁴¹Esau fattade agg till Jakob för att fadern hade gett honom välsignelsen. Och Esau tänkte: »Snart kommer den tid då vi sörjer vår far. Då skall jag döda min bror Jakob.«⁴²Rebecka fick reda på vad hennes äldste son Esau tänkte och skickade efter sin yngste son Jakob och sade till honom: »Din bror Esau ruvar på hämnd och tänker döda dig.«⁴³Hör nu på vad jag säger, min son: Fly genast till min bror Laban i Harran⁴⁴och stanna där en tid, tills din brors vre-

27:36 *Jakob* I hebreiskan anspelning på *akáb*, »bedra«; jfr 25:26 med not.

27:40 *en gång skall du göra dig fri* Grundtextens innebörd osäker.

27:36 1 Mos 25:29–34

27:40 2 Kung 8:20 ff.

de har lagt sig. ⁴⁵När vreden har lagt sig och han har glömt vad du har gjort honom, skickar jag bud och låter hämta hem dig igen. Inte skall jag behöva mista er båda på samma gång.«

Isak sänder Jakob till Laban

⁴⁶Rebecka sade till Isak: »De här hettitiskorna tar livet av mig. Om Jakob också tar en hettitisk flicka till hustru, en flicka från detta land, då vill jag inte leva längre.«

28 ¹Då kallade Isak till sig Jakob. Han välsignade honom och sade till honom: »Du får inte ta en kanaaneiska till hustru. ²Bege dig i stället till Paddan Aram, till din morfar Betuels familj, och ta dig en hustru där, en av din morbror Labans döttrar. ³Må Gud den Väldige välsigna dig och göra dig fruktsam, så att du förökar dig och blir till många folk. ⁴Och må han ge dig och dina ättlingar den välsignelse som han gav Abraham, så att det land där du nu bor som främling blir din egendom, det land som Gud gav åt Abraham.« ⁵Så skickade Isak i väg Jakob, och Jakob begav sig till Paddan Aram, till Laban, som var son till aramén Betuel och bror till Rebecka, Jakobs och Esaus mor.

⁶Esau fick veta att Isak hade välsignat Jakob och skickat honom till Paddan Aram för att ta sig en hustru där. Han hade välsignat honom och befallt: »Du får inte ta en kanaaneiska till hustru«, ⁷och Jakob hade lytt sin far och mor och begett sig till Paddan Aram. ⁸Då förstod Esau hur illa hans far Isak tyckte om de kanaaneiska kvinnorna. ⁹Han gick därför till Ismael och tog till hustru — utöver de hustrur han redan hade — Machalat, dotter till Abrahams son Ismael och syster till Nevajot.

27:45 *mista er båda* Om Esau dödade sin bror skulle han själv bli offer för blodshämnden eller tvingas fly; jfr 2 Sam 13–14.

27:46 *hettitiskorna* Esaus hustrur; se 26:34 f. ► Hettiter.

28:4 *välsignelse* Se not till 12:3.

27:46 1 Mos 26:34 f.

28:9 1 Mos 36:3

28:3 f. 1 Mos 12:2 f.; 12:7*

Jakobs dröm i Betel

¹⁰Jakob lämnade Beer Sheva och tog vägen mot Harran. ¹¹Han kom fram till en plats där han stannade för natten, eftersom solen hade gått ner. Han tog en av stenarna på platsen för att ha den vid huvudgården. Sedan lade han sig att sova där.

¹²I drömmen såg han en trappa som ledde från jorden ända upp till himlen, och Guds änglar gick upp och ner för den. ¹³Och Herren stod framför honom och sade: »Jag är Herren, din fader Abrahams Gud och Isaks Gud. Marken som du ligger på skall jag ge åt dig och dina ättlingar. ¹⁴De skall bli som stoftkornen på jorden, och du skall utbreda dig åt väster och öster, åt norr och söder, och alla folk på jorden skall önska sig den välsignelse som du och dina ättlingar har fått. ¹⁵Och jag skall vara med dig och skydda dig vart du än går; jag skall föra dig tillbaka till detta land. Jag kommer inte att överge dig, jag skall fullgöra det som jag har lovat dig.«

¹⁶Jakob vaknade upp ur sömnen. »Sannerligen«, sade han, »Herren är på denna plats, och jag visste det inte!« ¹⁷Och han greps av bävan och sade: »Detta är en plats som väcker bävan, det måste vara Guds boning, här är himlens port.« ¹⁸Tidigt nästa morgon tog Jakob stenen som han haft vid huvudgården och reste den som en stod och göt olja över den. ¹⁹Han kallade platsen Betel; tidigare hette staden Lus.

²⁰Jakob avgav ett löfte: »Om Gud är med mig och skyddar mig på denna min färd och ger mig mat att äta och kläder att klä mig med, ²¹så att jag kommer välbehållen hem igen, då skall Herren vara min Gud, ²²och stenen som jag har rest som en stod skall bli en Guds boning. Och av allt du låter mig få skall jag ge dig tionde.«

28:12 *trappa* Tempeltornen i Babylonien (zikkuraterna) kan vara en bakgrund till drömmens »trappa« (traditionellt kallad »Jakobs stega«). Trappor eller ramper ledde upp till ett litet tempel högst uppe på tornet och symboliserade enligt babylonisk uppfattning förbindelsen mellan himmel och jord; se not till 11:4 och jfr nedan v. 17.

28:19 *Betel* Namnet betyder »Guds boning« (eller »Els boning«; jfr not till 14:18). ►Betel.

28:10–22 Hos 12:4

28:12 Joh 1:51

28:14 1 Mos 13:16+ / 12:2 f.+

28:18 f. 1 Mos 31:13; 35:14 f.

Jakob kommer till Laban

29:4 *bröder* Jakob använder här ordet »bröder« om stamfränder, vilket visar ordets breda betydelse under biblisk tid. Bröder och släktingar används synonymt (jfr »Jesu bröder« Matt 12:46–49 med not). (KKK 500.)

29:6 *Rakel* Patriarken Jakobs hustru och första kärlek. Josef var Rakels förstfödde son följd av Benjamin, vars förlossning orsakade Rakels död (35:16–20). Hennes liv var fyllt av smärta och lidande. I judisk tradition vördas Rakel som Israels moder (hebr. *Rachel Immenu*, »Rakel vår moder«) som på ett särskilt sätt ser till Israels barn och deras lidanden (se Jer 31:15 med not). Man anser att hennes förmedlande förböner har stor kraft (*Genesis Rabbah* 82.10; *Eichah Rabbah* 24). På samma sätt vördar kyrkan Maria som sin moder (se Joh 19:27 med not) och räknar med hennes förmedlande förböner (se Joh 2:3; 1 Tim 2:5 med noter).

29 ¹Jakob fortsatte sin färd och begav sig till kadmoneernas land. ²Där fick han se en brunn ute på öppna fältet och tre fårhjordar som låg runt omkring den. Man brukade nämligen vattna hjordarna ur den brunnen. Över brunnsöppningen låg en stor sten; ³först när alla hjordarna var samlade kunde man vältra undan stenen från brunnen och vattna fåren. Sedan lade man tillbaka stenen på dess plats över brunnsöppningen.

⁴Jakob frågade dem: »Varifrån kommer ni, bröder?« De svarade: »Vi är från Harran.« — ⁵»Då känner ni kanske Laban, Nachors son«, sade Jakob, och de svarade att de kände honom. ⁶»Hur har han det?« frågade Jakob. »Bra«, svarade de. »Och där borta kommer hans dotter Rakel med fåren.« ⁷Jakob fortsatte: »Solen står fortfarande högt på himlen, det är för tidigt att samla ihop boskapen. Vattna fåren och driv ut dem på bete igen!« — ⁸»Nej«, sade de, »det kan vi inte göra förrän alla hjordarna är samlade och stenen vältrats undan från brunnen. Då vattnar vi fåren.«

⁹Medan han ännu talade med dem kom Rakel med fåren, som hon brukade valla åt sin far. ¹⁰När Jakob fick se sin morbror Labans dotter Rakel komma med Labans får gick han fram och vältrade undan stenen från brunnen och vattnade sin morbror Labans får. ¹¹Och Jakob kysste Rakel, och han brast i gråt. ¹²Han berättade för henne att han var nära släkt med hennes far och var Rebeckas son. Då sprang hon och berättade det för sin far, ¹³och när Laban fick höra nyheten om sin systerson Jakob skyndade han sig ut för att ta emot honom. Han omfamnade och kysste honom och tog honom med sig hem. Där berättade Jakob för Laban allt som hade hänt, ¹⁴och Laban sade till honom: »Ja, du är verkligen mitt kött och blod.«

29:1 *kadmoneernas land* Se not till 25:6.

29:5 *Nachors son* Dvs. »ättling till Nachor«. Enligt kap. 24 var Laban son till Betuel, Nachors son. Formuleringen här kan tolkas som att Nachor var Labans stamfar, eller också följer berättaren en tradition enligt vilken Laban (och Rebecka) var barn till Nachor.

29:2–14 1 Mos 24:11–32

Lea och Rakel

Jakob stannade hos honom en månads tid, ¹⁵och en dag sade Laban till Jakob: »Visst är du min släkting, men inte skall du behöva arbeta åt mig utan lön. Säg mig vad du vill ha!« ¹⁶Nu hade Laban två döttrar, den äldsta hette Lea och den yngsta hette Rakel. ¹⁷Leas ögon var utan glans, men Rakel var vacker och välväxt. ¹⁸Jakob älskade Rakel, och därför sade han: »Jag arbetar åt dig i sju år för din yngsta dotter Rakel.« ¹⁹Laban svarade: »Det är bättre att jag ger henne åt dig än åt en främling. Stanna du hos mig.« ²⁰Så arbetade Jakob för Rakel i sju år, och han tyckte det var som några få dagar, eftersom han älskade henne.

²¹Jakob sade till Laban: »Ge mig nu min hustru, tiden har gått. Låt mig komma samman med henne.« ²²Då inbjöd Laban alla i grannskapet och ställde till med fest. ²³Men när det blev kväll tog han sin dotter Lea och förde henne till Jakob, och han låg med henne. ²⁴Laban gav sin slavflicka Silpa som slavflicka åt sin dotter Lea. ²⁵På morgonen upptäckte Jakob att det var Lea. Då sade han till Laban: »Vad är det du har gjort mot mig? Det är ju för Rakel jag har arbetat hos dig. Varför har du lurat mig?« ²⁶Laban svarade: »Det är inte skick och bruk här på orten att ge bort den yngre dottern före den äldre. ²⁷Fira nu bröllopsveckan till slut med Lea, så skall du få också den andra på villkor att du arbetar sju år till i min tjänst.« ²⁸Jakob samtyckte och fullbordade bröllopsveckan med Lea. Sedan gav Laban honom sin dotter Rakel till hustru. ²⁹Laban gav sin slavflicka Bilha som slavflicka åt sin dotter Rakel. ³⁰Så låg Jakob med Rakel också, och han älskade henne mer än Lea. Han arbetade sedan hos Laban i ytterligare sju år.

29:23–27 Jakob som hade lurat till sig Isaks välsignelse (27:1–46) blir själv lurad av Laban. Den långa tiden med hårt arbete hos Laban (31:38–42) har uppfattats som Jakobs botgöring.

29:17 *var utan glans* Eller »var milda«.

29:15 ff. 3 Mos 18:18

Jakobs söner

30:1–24 Barnrika familjer har i både den judiska och den kristna traditionen setts som ett tecken på Guds välsignelse. Jakob följde den dåtida traditionen med polygami eftersom den inte uttryckligen var avvisad. Den moraliska lagen i sin helhet var ännu inte uppenbarad. Genom Gamla testamentet vägleder Gud förbundets folk gradvis. (KKK 16:10, 16:45, 23:74.)

³¹När Herren såg att Lea blev åsidosatt gjorde han henne fruktsam. Men Rakel var ofruktsam. ³²Lea blev havande och födde en son. Hon gav honom namnet Ruben, »ty«, sade hon, »Herren har sett min nöd, och nu kommer min man att älska mig«. ³³Hon blev åter havande och födde en son. Då sade hon: »Herren hörde att jag blev åsidosatt och har därför gett mig också denne son.« Och hon gav honom namnet Simon. ³⁴Hon blev åter havande och födde en son. Då sade hon: »Nu kommer min man att hålla sig till mig, jag har ju fött honom tre söner.« Därför fick han namnet Levi. ³⁵Hon blev åter havande och födde en son. Då sade hon: »Nu vill jag tacka Herren.« Därför gav hon honom namnet Juda. Sedan slutade hon föda.

30 ¹När Rakel fann att hon inte födde barn åt Jakob blev hon avundsjuk på sin syster och sade till Jakob: »Ge mig barn, annars vill jag dö!« ²Då blev Jakob ond på Rakel och sade: »Jag är väl inte Gud! Det är han som vägrar dig att få barn.« ³Rakel sade: »Jag har ju min slavflicka Bilha. Gå till henne, så får hon föda i mitt ställe, och jag får barn genom henne.« ⁴Så gav hon honom sin slavflicka Bilha, och Jakob låg med henne. ⁵Bilha blev havande och födde en son åt Jakob. ⁶Då sade Rakel: »Gud har skaffat mig rätt, han har hört min bön och gett mig en son.« Därför gav hon honom namnet Dan. ⁷Rakels slavflicka Bilha blev åter havande och födde sin andre son åt Jakob. ⁸Då sade Rakel: »Jag har utkämpat en hård kamp med min syster, och jag har segrat.« Och hon gav honom namnet Naftali.

⁹När Lea fann att hon inte fick fler barn gav hon sin slavflicka Silpa åt Jakob. ¹⁰Leas slavflicka Silpa födde en son åt Jakob. ¹¹Då

29:32 *Ruben* I hebreiskan anspelning på »se«.

29:33 *Simon* I hebreiskan anspelning på »höra«.

29:34 *Levi* I hebreiskan anspelning på »hålla sig till«.

29:35 *Juda* I hebreiskan anspelning på »tacka«.

30:3 *föda i mitt ställe* Ordagrant »föda i mitt knä«. Att ta emot ett barn i sitt knä kunde vara en rituell handling som innebar att man adopterade barnet.

30:6 *Dan* I hebreiskan anspelning på »han har skaffat rätt«.

30:8 *Naftali* I hebreiskan anspelning på »utkämpa«.

30:3 I Mos 16:2

sade Lea: »Vilken fröjd!« och hon gav honom namnet Gad. ¹²När Leas slavflicka Silpa födde sin andre son åt Jakob ¹³sade Lea: »Vilken lycka! Ja, kvinnorna skall prisa mig lycklig.« Och hon gav honom namnet Asher.

¹⁴En gång under veteskörden när Ruben var ute på fälten fann han kärleksäpplen och tog dem med sig hem till sin mor Lea. Då sade Rakel till Lea: »Ge mig några av din sons kärleksäpplen.« ¹⁵Hon svarade: »Är det inte nog att du har tagit min man ifrån mig, skall du nu ta min sons kärleksäpplen också?« Men Rakel sade: »Han får ligga hos dig i natt, om jag får din sons kärleksäpplen.« ¹⁶På kvällen när Jakob kom hem från fälten gick Lea emot honom och sade: »Det är till mig du skall komma, jag har betalat för dig med min sons kärleksäpplen.« Så låg han med henne den natten. ¹⁷Och Gud bönhörde Lea: hon blev havande och födde sin femte son åt Jakob. ¹⁸Då sade Lea: »Gud har belönat mig för att jag gav min slavflicka åt min man.« Och hon gav honom namnet Isaskar. ¹⁹Lea blev åter havande och födde sin sjätte son åt Jakob. ²⁰Då sade Lea: »Jag har fått en god skänk av Gud. Nu kommer min man att ära mig, när jag har fött honom sex söner.« Och hon gav honom namnet Sebulon. ²¹Därefter födde hon en dotter, som hon gav namnet Dina.

²²Men Gud glömde inte Rakel; han bönhörde henne och gjorde henne fruktsam, ²³hon blev havande och födde en son. Då sade hon: »Gud har gjort slut på min vanära.« ²⁴Och hon gav honom namnet Josef, hon sade: »Må Herren ge mig ännu en son.«

30:22–24 Josef är Rakels förstfödde son och Jakobs älskade son (37:3). På samma sätt är Jesus Marias förstfödde son och Guds älskade son (Matt 1:25; 3:17).

30:11 *Gad* I hebreiskan anspelning på »fröjd«.

30:13 *Asher* I hebreiskan anspelning på »lycka«.

30:14 *kärleksäpplen* Troligen de gula bären av alrunan, som ansågs öka fruktsamheten.

30:18 *Isaskar* I hebreiskan anspelning på »belönat«.

30:20 *ära* Det hebreiska ordets betydelse osäker.

30:20 *Sebulon* I hebreiskan anspelning på »har fått en skänk« och »kommer att ära mig«.

30:24 *Josef* I hebreiskan anspelning på »må ge mig ännu en« och »har gjort slut på« (v. 23).

30:23 Luk 1:25

Jakob överlistar Laban och blir rik

30:27 *Spådomstecknen visar*
Metoden är en form av ockult-
ism. Kyrkan förbjuder uttryck-
ligen allt samröre med spådom
och magi (jfr 5 Mos 18:10).
(KKK 2115–2117.)

²⁵Sedan Rakel hade fött Josef sade Jakob till Laban: »Låt mig få vända hem till mitt eget land. ²⁶Ge mig mina hustrur och barn, som jag har förvärvat genom att arbeta åt dig, och låt mig gå. Du vet ju själv hur jag har arbetat åt dig.« ²⁷Laban svarade: »Var snäll och lyssna på mig. Spådomstecknen visar att det är för din skull som Herren har välsignat mig.« ²⁸Och han fortsatte: »Bestäm vad du vill ha i lön av mig, så får du det.« ²⁹Jakob sade: »Du vet själv hur jag har arbetat åt dig och vad det har blivit av din boskap när jag har haft hand om den. ³⁰Det lilla du hade innan jag kom har växt till och förökats, och överallt där jag har varit har Herren gett dig välsignelse. När skall jag äntligen kunna göra något för min egen familj?« ³¹Laban frågade: »Vad skall jag ge dig?« — »Du skall inte ge mig någonting«, svarade Jakob. »Om du bara gör som jag föreslår skall jag fortsätta att vakta dina får och getter. ³²Låt mig få gå igenom din hjord i dag och skilja ut alla mörka djur bland fåren och alla brokiga och spräckliga bland getterna: det skall vara min lön. ³³Jag sätter min heder i pant: när du sedan kommer för att se vad som har blivit min lön, då skall alla getter du finner hos mig som inte är spräckliga eller brokiga och alla får som inte är mörka betraktas som stulna.« — ³⁴»Gott«, svarade Laban, »det får bli som du säger.« ³⁵Samma dag skilde Laban ut de strimmiga och brokiga bockarna, alla spräckliga och brokiga getter, alla med något vitt på, och alla mörka djur bland fåren och överlämnade dem åt sina söner. ³⁶Han lade ett avstånd på tre dagsmarscher mellan sig och Jakob, som vaktade resten av Labans hjord.

³⁷Jakob tog färska grenar av poppel, mandelträd och platan och skar strimlor av barken så att det vita på grenarna blev synligt. ³⁸Dessa grenar som han skurit strimlor på ställde han sedan i hörna, vattenkaren dit djuren kom för att dricka, mitt framför dju-

30:32 ff. Fåren brukade vara vita och getterna svarta. Jakob skulle alltså få de djur som hade ovanlig färg eller teckning.

ren. De parade sig nämligen när de kom för att dricka,³⁹och eftersom de parade sig framför grenarna, blev deras ungar strimmiga, spräckliga och brokiga.⁴⁰Jakob skilde ifrån ungdjuren. På så sätt skaffade han sig egna hjordar som han inte blandade med Labans hjord.⁴¹Varje gång det var kraftiga djur som skulle para sig ställde Jakob grenar i hoarna, så att de såg dem när de parade sig framför dem.⁴²Men när det var svaga djur ställde han inte dit några grenar. Så fick Laban de svaga djuren och Jakob de starka.⁴³Och Jakobs rikedomar växte, han hade får och getter i mängd, slavinnor och slavar, kameler och åsnor.

Jakob lämnar Laban

31 ¹Jakob fick höra att Labans söner sade: »Jakob har tagit allt vad vår far ägde, hela hans rikedom kommer från det som tillhör vår far.«²Och Jakob såg på Laban att han inte var lika vänligt inställd till honom som förut.³Då sade Herren till Jakob: »Vänd tillbaka till dina faders land och till din släkt. Jag skall vara med dig.«

⁴Jakob skickade bud till Rakel och Lea och bad dem komma ut till honom på betesmarken där han var med sin hjord.⁵Han sade till dem: »Jag ser på er far att han inte är lika vänligt stämd mot mig som förut. Men min faders Gud har varit med mig.⁶Ni vet själva att jag har arbetat för er far så mycket jag har förmått.⁷Ändå har er far lurat mig och gång på gång ändrat min lön. Men Gud har inte tillåtit honom att göra mig någon skada:⁸lovade han mig de spräckliga djuren som lön fick hela hjorden spräcklig avkomma, och lovade han mig de strimmiga fick hela hjorden strimmig avkomma.⁹Så tog Gud er fars boskap och gav den åt mig.¹⁰En gång under parningstiden såg jag i en dröm att hannarna som betäckte småboskapen var strimmiga, spräckliga och fläckiga.¹¹I drömmen ropade Guds ängel till mig: Jakob! Jag svarade: Här är jag,¹²och

31:19 *husgudar* Små statyer som avbildade hedniska gudar och användes i Labans hus-håll (jfr Hes 21:21; Sak 10:2). Rakels stöld antyder, att hon fortfarande drogs till dyrkan av främmande gudar. Gud förbjuder uttryckligen denna dyrkan i Jakobs familj (35:1–4). (KKK 57, 2110–2114.)

han sade: Se, alla hannarna som betäcker småboskapen är strim-miga, spräckliga och fläckiga. Jag har sett hur Laban behandlar dig. ¹³Jag är den Gud som visade sig för dig i Betel, där du smorde en stod och där du avgav ett löfte till mig. Lämna nu detta land och vänd tillbaka till ditt hemland.«

¹⁴Rakel och Lea svarade honom: »Vi har inte längre någon del och lott i vår fars hus. ¹⁵Är vi inte som främlingar för honom? Han har ju sålt oss och själv gjort slut på det han fick för oss. ¹⁶Men den rikedom som Gud har berövat vår far, den tillhör helt och hållet oss och våra barn. Gör därför allt vad Gud har sagt till dig.«

¹⁷Då bröt Jakob upp och lät sina barn och hustrur sitta upp på kamelerna. ¹⁸Han förde med sig all sin boskap och alla ägodelar han hade förvärvat — den boskap han hade förvärvat i Paddan Aram. Han skulle nu bege sig till sin far Isak i Kanaan. ¹⁹Laban var borta och klippte sina får, och så kunde Rakel stjäla med sig sin fars husgudar. ²⁰Jakob lurade aramén Laban och talade inte om för honom att han tänkte ge sig i väg. ²¹Han gav sig i väg med allt han hade, han gick över Eufkrat och ställde färden mot Gileads bergs-bygd.

Laban hinner upp Jakob

²²På tredje dagen fick Laban veta att Jakob hade flytt. ²³Då tog han med sig männen i sin släkt och satte efter honom, och efter sju dagar hade han hunnit ifatt honom i Gileads bergsbygd. ²⁴Men på natten kom Gud till aramén Laban i en dröm och sade till honom: »Akta dig för att säga ett enda ord till Jakob!« ²⁵När nu Laban hann upp Jakob hade Jakob slagit läger i bergen. Också Laban och hans män slog läger i Gileads bergsbygd. ²⁶Laban sade till Jakob: »Vad är nu detta? Du har lurat mig och rövat bort mina döttrar som om de vore krigsbyte. ²⁷Varför smög du dig bort och lurade mig,

31:13 *den Gud som visade sig för dig i Betel* Med ►Septuaginta och ►Targumen; MT har »guden Betel«.

31:19 ►Husgudar.

31:13 1 Mos 28:10–22

varför sade du ingenting till mig, så att jag kunde ta avsked av dig med fest och sång, med tamburin och lyra? ²⁸Du unnade mig inte ens att kyssa mina barnbarn och mina döttrar till avsked. Du har handlat som en dåre. ²⁹Det står i min makt att skada dig, men din faders Gud sade till mig i natt: 'Akta dig för att säga ett enda ord till Jakob!' ³⁰Och om du nu hade en sådan hemlängtan att du måste i väg, så behövde du väl inte stjäla mina gudar?«

³¹Jakob svarade Laban: »Jag var rädd och trodde att du skulle ta dina döttrar ifrån mig med våld. ³²Men den som du finner dina gudar hos skall inte få leva. Undersök här i våra släktingars närvaro om det finns något hos mig som tillhör dig, och ta det i så fall.« Jakob visste inte att Rakel hade stulit gudarna.

³³Laban gick in i Jakobs tält och Leas tält och i de båda slavinnornas tält men fann ingenting. När han kom ut från Lea gick han in i Rakels tält. ³⁴Men Rakel hade lagt husgudarna i kamelsadeln och satt sig på dem. Laban sökte igenom hela tältet men fann ingenting. ³⁵Rakel sade till sin far: »Ta inte illa upp, herre, men jag kan inte resa mig för dig, jag har mina dagar just nu.« Och hur han än letade hittade han inte husgudarna.

³⁶Då blev Jakob vred och började anklaga Laban. Jakob sade: »Vad har jag gjort för ont, vilket är mitt brott, eftersom du jagar mig? ³⁷Nu har du letat igenom allt jag äger och har — har du hittat en enda sak som tillhör dig? Lägg det i så fall här inför dina och mina släktingar, så att de kan döma mellan oss. ³⁸Under de tjugo år jag varit hos dig har dina tackor och getter aldrig fött i otid, och av baggarna i din hjord har jag inte ätit. ³⁹Jag kom aldrig till dig med rivna djur, jag fick själv betala för dem. Du krävde ersättning av mig när något hade stulits, vare sig det skett på dagen eller på natten. ⁴⁰Om dagen plågades jag av hetta, om natten av köld, och jag fick aldrig en blund i ögonen. ⁴¹I tjugo år har jag varit hos dig:

31:39 En herde var inte ersättningsskyldig inför hjordens ägare om han kunde bevisa att ett saknat djur hade blivit ihjälrivet; jfr också 2 Mos 22:13; Am 3:12.

31:39 2 Mos 22:12 f.

31:53 *fruktade* Gudsfruktan är ett tecken på en persons erkännande av Guds makt och majestät. Samtidigt är det möjligt att ha en personlig relation med Gud. Gudsfruktan är en av Andens sju gåvor (jfr Ords 1:7; Jes 11:2 med noter). (KKK 1831.)

fjorton år arbetade jag åt dig för dina båda döttrar och sex år för dina får och getter, och gång på gång ändrade du min lön. ⁴²Om inte min faders Gud hade varit med mig, Abrahams Gud och Isaks Frukthan, då hade du säkert skickat i väg mig tomhänt. Men Gud såg hur jag led och hur jag fick slita, och han fällde sin dom i natt.«

Laban och Jakob sluter förbund

⁴³Laban svarade Jakob: »Det är mina döttrar, barnen är mina och fåren och getterna är mina, allt du ser här är mitt. Men som det nu är, vad kan väl jag göra med mina döttrar eller med barnen de har fött? ⁴⁴Låt oss alltså sluta ett förbund, du och jag.« Och han fortsatte: »Även om ingen människa är närvarande står dock Gud som vittne mellan dig och mig.« ⁴⁵Då tog Jakob en sten och reste den som en stod. ⁴⁶Och han sade åt sina släktingar att plocka stenar, och de hämtade stenar och byggde ett röse. Sedan höll de måltid där på röset. ⁴⁷Laban kallade röset Jegar Sahaduta och Jakob kallade det Galed. ⁴⁸Laban sade: »Detta röse står i dag som vittne mellan dig och mig.« Därför fick det namnet Galed. ⁴⁹Det kallades också Mispa, ty Laban sade: »Herren skall hålla vakt mellan dig och mig när vi är utom synhåll för varandra. ⁵⁰Om du behandlar mina döttrar illa eller tar dig andra hustrur vid sidan av dem, så tänk på att Gud står som vittne mellan dig och mig, även om ingen människa är närvarande.«

⁵¹Laban sade till Jakob: »Här är detta röse och här är stenstoden som jag har rest mellan dig och mig. ⁵²De är vittnen, detta röse och stoden: jag skall inte passera detta röse på väg mot dig med ont uppsåt, och du skall inte passera röset och stoden på väg mot mig med ont uppsåt. ⁵³Må Abrahams Gud och Nachors Gud döma mellan oss.« Och Jakob svor eden vid honom som hans far Isak fruktade. ⁵⁴Han offrade slaktoffer på berget och inbjöd sina

31:42 *Isaks Frukthan* Denna gudsbeteckning förekommer bara här och i v. 53. Andra tolkningar »Isaks frände«; »Isaks tillflykt«. ►Gudsnamn.

31:44 *Och han fortsatte: »Även om ingen människa är närvarande står dock Gud som vittne mellan dig och mig.«* Texten rekonstruerad med stöd av ►Septuaginta; MT har »och det skall vara vittne mellan dig och mig«.

31:47 *Jegar Sahaduta, Galed* Båda namnen betyder »edsröse«, det första är arameiska, det andra hebreiska.

31:49 *Mispa* Namnet betyder »vaktställe«. ►Mispa.

31:52 ►Vittna.

31:45 ff. Jos 22:27+

släktingar till en måltid. De åt och stannade sedan på berget över natten.

⁵⁵Tidigt nästa morgon kysste Laban sina barnbarn och sina döttrar till avsked och välsignade dem. Sedan återvände han hem.

Jakob bereder sig att möta Esau

32 ¹Jakob fortsatte sin färd, och plötsligt råkade Guds änglar på honom. ²När Jakob såg dem sade han: »Detta är Guds skara«, och han kallade platsen Machanajim.

³Jakob skickade budbärare i förväg till sin bror Esau i Seir, dvs. landet Edom, ⁴med detta uppdrag: »Säg till min herre Esau: Så säger din tjänare Jakob: Jag har varit hos Laban och bott där borta ända tills nu. ⁵Jag har fått kor, åsnor och får, slavar och slavinnor, och nu skickar jag bud för att underrätta dig, herre, i hopp om att vinna din välvilja.« ⁶Budbärarna kom tillbaka till Jakob och berättade: »Vi har varit hos din bror Esau, han är redan på väg mot dig med 400 man.« ⁷Då blev Jakob förskräckt och fylldes av oro. Han delade upp folket han hade med sig, liksom får och kor och kameleler, i två skaror. ⁸Han tänkte: »Om Esau överfaller den ena, så kan den andra slippa undan.«

⁹Jakob bad: »Min fader Abrahams Gud och min fader Isaks Gud, Herre, du som sade till mig: 'Vänd tillbaka till ditt land och din släkt, så skall jag låta det gå dig väl.' ¹⁰Jag är inte värd alla dina välgärningar och all den trofasthet du har visat mig. Jag ägde inte mer än min stav när jag gick över Jordan, och nu står jag här med dessa båda skaror. ¹¹Rädda mig undan min bror Esau, jag fruktar att han annars kommer och slår ihjäl mig och de mina, både mödrarna och barnen. ¹²Du har ju själv sagt: Jag skall låta det gå dig väl och göra dina ättlingar oräkneliga, de skall bli som sanden vid havet.«

31:55–32:32 Motsvarar i MT 32:1–33; ►Kapitel- och versindelning.

32:2 *Machanajim* Ort ca 25 km öster om Jordan, nära floden Jabbok; jfr not till v. 22. Namnet kan tolkas »två skaror« (jfr v. 7 och 10). Man kan också tolka det »två läger«; i så fall måste Jakobs utrop översättas »Detta är Guds läger«.

32:3 ►Seir.

32:6 *mot dig* Av hebreiskan framgår inte om Esau kom i fredliga eller fientliga avsikter.

32:12 1 Mos 13:16+

32:22–32 Berättelsen är en teologisk vändpunkt i Jakobs liv vilket markeras genom namnbytet. Jakob förstår nu, att den som uttalar välsignelsen är den Gud som han haft med sig hela tiden. Nu råder harmoni mellan Jakobs välsignelse och hans liv. Jakobs kamp med den okände budbäraren har i kyrkans tradition setts som en bild för den uthålliga bönen. (KKK 2573, 2725, 2752.)

¹³Jakob stannade där över natten och valde ut en gåva till sin bror Esau av det han hade förvärvat: ¹⁴200 getter och 20 bockar, 200 tackor och 20 baggar, ¹⁵30 kamelston som gav di och deras föl, 40 kor och 10 tjurar, 20 åsneston och 10 åsnehingstar. ¹⁶Han lämnade djuren åt sina män, var hjord för sig, och sade åt dem att gå före honom och hålla avstånd mellan hjordarna. ¹⁷Till den förste sade han: »När min bror Esau möter dig och frågar vems tjänare du är, vart du är på väg och vem som äger djuren du driver framför dig, ¹⁸då skall du svara: De tillhör din tjänare Jakob, de är en gåva han skickar till dig, min herre Esau; han kommer själv efter oss.« ¹⁹På samma sätt sade han till den andre och den tredje, till alla dem som drev hjordarna: så skulle de säga till Esau när de mötte honom. ²⁰De skulle också säga: »Din tjänare Jakob kommer efter oss.« Jakob tänkte nämligen: »Jag skall blidka honom med gåvorna jag skickar i förväg och först därefter komma inför honom. Då kanske han visar mig välvilja.« ²¹Så skickades Jakobs gåva i väg före honom, medan han själv stannade i lägret den natten.

Jakob brottas med en okänd

²²Under natten steg Jakob upp, tog med sig sina båda hustrur och sina båda slavinnor och sina elva söner och gick över Jabbok vid vadstället. ²³Han lät dem gå över floden och lät föra över allt som tillhörde honom. ²⁴Jakob blev ensam kvar. Då brottades en man med honom tills dagen grydde. ²⁵När han såg att han inte kunde besegra Jakob slog han till honom på höftbenet, så att höften gick ur led när de brottades med varandra. ²⁶»Släpp mig«, sade mannen, »dagen gryr!« Men Jakob svarade: »Jag släpper dig inte förrän du välsignar mig.« ²⁷Han frågade honom: »Vad är ditt namn?« — »Jakob«, svarade han. ²⁸Då sade han: »Ditt namn skall inte längre vara Jakob utan Israel, ty du har kämpat med Gud och människor och

32:22 *Jabbok* Biflod till Jordan på dess östra sida med utlopp ca 40 km norr om Döda havet.

32:28 *Israel* I hebreiskan anspelning på »kämpa« och »gud«, *el*; jfr not till 14:18.

32:22–32 Hos 12:3 f.

32:28 1 Mos 35:10

32:24 2 Mos 4:24 ff.

segrat.«²⁹Jakob bad honom: »Låt mig få veta ditt namn.« Han svarade: »Varför frågar du mig om mitt namn?« Och han välsignade honom där.³⁰Jakob kallade platsen Penuel, »ty«, sade han, »jag såg Gud ansikte mot ansikte och ändå skonades mitt liv«. ³¹När han lämnade Penuel såg han solen gå upp. Och han haltade på grund av sin skadade höft. ³²Detta är anledningen till att israeliterna ännu i denna dag inte äter nervsträngen över höftbenet: han slog Jakob på höftbenet, på höftnerven.

32:30 såg Gud ansikte mot ansikte Inte ett direkt skådande av Gud, men Guds härlighets ljus brutet genom en ängels ansikte (jfr Dom 13:21–22). Flera kyrkofäder uppfattar händelsen som en uppenbarelse av Kristus (jfr Joh 14:9). Skådadet av Gud hör framtiden till (se 1 Kor 13:12 med not).

Jakob försonas med Esau

33 ¹Jakob fick se Esau komma med 400 man i följe. Han fördelade barnen på Lea och Rakel och de båda slavinnorna. ²Slavinnorna och deras barn lät han gå främst, Lea och hennes barn bakom dem och sist Rakel och Josef. ³Självgick han framför dem. Han bugade sig sju gånger till jorden medan han gick fram till sin bror. ⁴Men Esau skyndade emot honom och tog honom i famn. Han föll honom om halsen och kysste honom. Och de grät.

⁵När Esau fick se kvinnorna och barnen frågade han: »Vilka är det du har där?« Jakob svarade: »Det är barnen som Gud har skänkt mig, herre.« ⁶Så steg slavinnorna fram tillsammans med sina barn och bugade sig till jorden. ⁷Därefter steg Lea fram med sina barn och bugade sig, och slutligen steg Josef och Rakel fram och bugade sig.

⁸Esau sade: »Den där stora skaran jag mötte, varför skickade du den?« — »För att vinna din välvilja, herre«, svarade Jakob. ⁹»Jag har vad jag behöver«, sade Esau, »behåll vad du har, broder.« ¹⁰Men Jakob sade: »Nej, jag ber dig! Visa mig välvilja och ta emot min gåva. Jag har ju kommit inför dig så som man kommer inför Gud,

32:30 *Penuel* Ort ca 15 km öster om Jordan, nära floden Jabbok. Namnet kan tolkas »Guds ansikte«.

32:30 *ändå skonades mitt liv* Se not till 16:13.

32:32 *höftnerven* Det hebreiska uttryckets betydelse osäker; troligen avses ischiasnerven.

33:10 *så som man kommer inför Gud* Dvs. med gåvor; se 2 Mos 23:15.

32:29 Dom 13:17 f.

32:30 2 Mos 33:20*

och du har inte avvisat mig. ¹¹Därför ber jag dig: ta emot gåvan som jag lät föra till dig. Gud har varit god mot mig, och jag har allt jag behöver.« Och Jakob bad honom så enträget att han tog emot gåvan.

¹²Esau sade: »Låt oss nu bryta upp och dra vidare, jag slår följe med dig.« ¹³Men Jakob svarade: »Som du ser, herre, är barnen små. Jag måste också tänka på mina tackor och kor som ger di. Driver man dem för hårt en enda dag, så dör hela hjorden. ¹⁴Därför ber jag dig, herre, att du går i förväg, så kan jag följa långsamt efter, med tanke på djuren jag har att driva och med tanke på barnen, tills jag kommer fram till dig i Seir.« ¹⁵Esau sade: »Låt mig åtminstone få lämna kvar en del av mitt folk hos dig.« — »Ta inte illa upp, herre«, svarade Jakob, »men det behöver du inte.«

¹⁶Redan samma dag återvände Esau till Seir. ¹⁷Men Jakob begav sig till Suckot, där han byggde sig ett hus. För boskapen gjorde han skjul, och därför fick platsen namnet Suckot.

¹⁸På återvägen från Paddan Aram kom Jakob välbehållen till Shekems stad i Kanaan och slog läger utanför staden. ¹⁹Marken där han slog upp sitt tält köpte han av sönerna till Hamor, Shekems far, för hundra kesitor. ²⁰Och där reste han ett altare, som han gav namnet »El är Israels Gud«.

Dina och Shekem

34 ¹Dina, den dotter som Lea hade fött åt Jakob, gick en dag ut för att träffa flickorna i trakten. ²Shekem, som var son till hivén Hamor, hövdingen i landet, fick syn på henne, och han överföll och våldtog henne. ³Men han fäste sig vid Dina, Jakobs dotter, han blev förälskad i flickan och sökte vinna hennes hjärta. ⁴Han sade till sin far Hamor: »Ordna så att den flickan blir min hustru.«

33:17 *Suckot* Ort strax norr om Jabboks nedre lopp. Namnet betyder »skjul«, »hyddor».

33:18 *välbehållen* Hebreiskan kan tolkas »välbehållen« (jfr 28:21), »vänligt sinnad« (jfr 34:21) eller »till Shalem«, en ort öster om ►Shekem.

33:19 *kesitor* ►Mynt och vikt.

33:20 *El är Israels Gud* Se not till 14:18.

34:2 *bivén* Hiveerna brukar nämnas bland de folk som bodde i Palestina före israeliterna; se 2 Mos 3:8, 17.

33:19 Jos 24:32

³Jakob fick veta att hans dotter Dina hade blivit skändad, men eftersom hans söner var ute på fälten med boskapen väntade han med att säga något tills de kom tillbaka. ⁶Hamor, Shekems far, gick för att tala med Jakob. ⁷Då hade Jakobs söner kommit hem från fälten. När de hörde vad som hänt kände de sig djupt kränkta och fylldes av vrede, eftersom Shekem hade gjort något som hölls för ett nidingsdåd i Israel, något som inte får ske, när han låg med Jakobs dotter.

⁸Hamor vände sig till dem och sade: »Min son Shekem har fattat kärlek till er syster. Låt honom få henne till hustru. ⁹Knyt släktskapsband med oss, ge era döttrar åt oss och tag ni våra döttrar. ¹⁰Ni kan bo bland oss, landet skall ligga öppet för er. Här kan ni vistas och flytta omkring som ni vill och skaffa er egendom.«
¹¹Och Shekem sade till Dinas far och hennes bröder: »Visa mig er välvilja, så skall jag ge er allt vad ni begär. ¹²Sätt brudpriset så högt ni vill och kräv vad ni vill i gåva! Jag skall ge er vad ni begär, bara ni ger mig flickan till hustru.«

¹³Jakobs söner gav Shekem och hans far Hamor ett svekfullt svar, eftersom Shekem hade skändat deras syster Dina. ¹⁴De sade till dem: »Så kan vi aldrig göra, ge vår syster åt en man med förhud. Det vore en skam för oss. ¹⁵Bara på ett villkor kan vi ge vårt samtycke: att ni blir som vi och låter omskära alla av manligt kön. ¹⁶Då skulle vi kunna ge våra döttrar åt er och själva ta era döttrar, och då kunde vi bo bland er så att vi blev till ett enda folk. ¹⁷Men om ni inte går med på att omskära er, då tar vi flickan och ger oss i väg.«

34:12 *brudpriset* Brudpris erlades av brudgummen eller hans släkt som kompensation till brudens familj (jfr 31:15), i detta fall också för att gottgöra brottet (se 2 Mos 22:16).

34:15 1 Mos 17:9–14

¹⁸Hamor och hans son Shekem godtog deras förslag, ¹⁹och den unge mannen gick strax till verket, eftersom han var så betagen i Jakobs dotter. Och han var den främste i hela sin fars släkt.

²⁰Hamor och hans son Shekem gick till stadsporten och talade till männen i sin stad. ²¹»Dessa män är vänligt sinnade«, sade de. »Låt dem få vistas bland oss här i landet och flytta omkring här — landet räcker ju till för dem också. Så tar vi deras döttrar till hustrur och ger dem våra döttrar. ²²Men det är bara på ett villkor de samtycker till att bo bland oss så att vi blir till ett enda folk: att vi låter omskära alla av manligt kön, liksom de är omskurna. ²³Deras boskap och bohag och alla deras lastdjur kommer ju att tillhöra oss. Låt oss nu bara ge dem vårt samtycke så att de bosätter sig bland oss.« ²⁴Alla män i staden biföll Hamors och hans son Shekems förslag, och alla av manligt kön lät omskära sig, alla som bodde i staden.

²⁵På tredje dagen, när männen led av sina sår, tog två av Jakobs söner, Simon och Levi, Dinas bröder, sina svärd och gick in i staden utan att möta motstånd och dödade alla av manligt kön. ²⁶De dödade Hamor och hans son Shekem med svärd och tog sedan med sig Dina från Shekems hus och gav sig i väg. ²⁷Jakobs söner gick fram över de slagna och plundrade staden, därför att deras syster hade blivit skändad. ²⁸De tog deras får och kor och åsnor, både inne i staden och utanför. ²⁹De förde bort alla deras ägodelar och alla barn och kvinnor och tog allt som fanns i husen.

³⁰Men Jakob sade till Simon och Levi: »Ni har dragit olycka över mig och gjort mig förhatlig för dem som bor i landet, kanaaneerna och perisseerna. Vi är så få, och går de nu samman och anfäller mig, kommer både jag och min familj att förintas.« ³¹De svarade: »Skall man få behandla vår syster som en hora?«

Jakob åter i Betel

35 ¹Gud sade till Jakob: »Dra upp till Betel och stanna där och bygg ett altare åt den Gud som visade sig för dig när du flydde undan din bror Esau.« ²Och Jakob sade till sin familj och till alla han hade med sig: »Gör er av med de främmande gudarna som ni har hos er, rena er och byt kläder. ³Vi skall dra upp till Betel, och där skall jag bygga ett altare åt den Gud som hörde min bön när jag var i nöd och som har varit med mig på min färd.« ⁴Då gav de Jakob alla främmande gudar de hade och sina örringar, och Jakob grävde ner dem under terebinten vid Shekem. ⁵Sedan bröt de upp, och Gud slog städerna runt omkring med skräck, så att ingen vågade förfölja Jakobs söner.

⁶Så kom Jakob fram till Lus, det nuvarande Betel, i Kanaan, han och alla han hade med sig. ⁷Där byggde han ett altare, och han kallade platsen El Betel, eftersom Gud hade uppenbarat sig för honom där när han flydde undan sin bror.

⁸Debora, Rebeckas amma, dog och blev begravd nedanför Betel, under en ek som man gav namnet Gråteken.

⁹Gud visade sig ännu en gång för Jakob sedan han kommit tillbaka från Paddan Aram. Gud välsignade honom ¹⁰och sade till honom: »Ditt namn har varit Jakob, men nu skall du inte längre heta Jakob. Du skall heta Israel.« Och han gav honom namnet Israel.

¹¹Gud sade till honom: »Jag är Gud den Våldige. Var fruktsam och föröka dig. Av dig skall bli ett folk, ja, många folk, och du skall bli stamfar till kungar. ¹²Landet som jag gav åt Abraham och Isak skall jag ge åt dig. Också åt dina ättlingar skall jag ge detta land.«

¹³Sedan lämnade Gud honom och steg upp igen.

¹⁴Jakob reste en stod på den plats där Gud hade talat med honom, en stenstod, och han utgöt dryckesoffer och olja över den.

¹⁵Och Jakob gav platsen där Gud hade talat med honom namnet Betel.

35:4 *terebinten vid Shekem* Jfr »Orakelterebinten« (12:6).

35:4 *örringar* Sådana smycken förbands med främmande kult; jfr Dom 8:24 ff.; Hos 2:13.

35:5 *Gud slog städerna ... med skräck* Eller »städerna ... greps av stor skräck«; jfr 1 Sam 14:15.

35:7 *El Betel* Namnet betyder »Betels Gud«.

35:1 1 Mos 28:10 ff.

35:2 1 Mos 31:19; Jos 24:23; 1 Sam 7:3

35:6 f. 1 Mos 28:12 ff.

35:8 1 Mos 24:59

35:10 1 Mos 32:28

35:12 1 Mos 12:7+

35:14 f. 1 Mos 28:18 f.

35:10 *Du skall heta Israel* Ett särskilt uppdrag hör i Bibeln ofta ihop med ett särskilt namn (jfr 17:5 med not). Jakob blev Israel precis som Abram blev Abraham. När Jesus utvalde Simon till den främste bland apostlarna blev denne Petrus (se Matt 16:17–18 med not). Israel kom att bli namnet på förbundsfolket (47:27; 5 Mos 1:1). (KKK 59, 881.)

Rakels död

35:16–20 Rakel begravs inte i familjegraven (jfr 23:1–20). Hennes grav nära Betlehem får särskild uppmärksamhet i samband med Herodes mord på de oskyldiga barnen i samband med Jesu födelse (Matt 2:16–18). Rakel räknas där som ett medlidande vittne till mordet, likt en moder som sörjer och medlar för sina barn. Rakels grav är sedan lång tid en vallfartsplats, där judar i bön vänder sig till moder Rakel med önskan om att hon ska medla inför Gud för de bedjandes räkning, i synnerhet i samband med graviditet eller önskan om att bli havande. I judisk tradition är Rakel den mest älskade av Israels mödrar och en bild för idealmodern. När Rakel gråter lyssnar Gud. Vördandet av Rakel i judisk tradition har många paralleller med vördandet av Maria i katolsk tradition.

¹⁶De bröt upp från Betel, och strax före Efrata var tiden inne för Rakel att föda. Förlossningen blev svår, ¹⁷men när det var som svårast sade barnmorskan till henne: »Var lugn, också denna gång får du en son.« ¹⁸Hon var nu döende, och när livet höll på att fly gav hon honom namnet Ben-Oni. Men hans far kallade honom Benjamin. ¹⁹Så dog Rakel och blev begravd vid vägen till Efrata, det nuvarande Betlehem. ²⁰Jakob reste en sten över hennes grav; denna Rakels gravsten står där än i dag.

²¹Israel drog vidare och slog läger på andra sidan Migdal-Eder.

²²En gång när Israel bodde i denna trakt låg Ruben med Bilha, sin fars bihustru, och Israel fick reda på det.

Jakobs tolv söner. Isaks död

Jakobs söner var nu tolv: ²³Leas söner var Ruben, Jakobs förstfödde, och vidare Simon, Levi, Juda, Isaskar och Sebulon. ²⁴Rakels söner var Josef och Benjamin. ²⁵Bilhas, Rakels slavinnas, söner var Dan och Naftali. ²⁶Silpas, Leas slavinnas, söner var Gad och Asher. Detta var Jakobs söner, som föddes åt honom i Paddan Aram.

²⁷Jakob kom hem till sin far Isak i Mamre vid Kirjat Arba, det nuvarande Hebron, där Abraham och Isak hade bott. ²⁸Isaks livstid blev 180 år. ²⁹Sedan slutade han sina dagar; han dog och förenades med fäderna, gammal och mätt av år. Hans söner Esau och Jakob begravde honom.

35:16 *Efrata* Orten identifieras i v. 19 och 48:7 med Betlehem, vilket troligen är felaktigt. Det fanns två orter med namnet Efrata. Den som avses här låg en knapp mil norr om Jerusalem.

35:18 *Ben-Oni* Namnet kan tolkas »min smärtas son« eller »min sorgs son«.

35:18 *Benjamin* Namnet kan tolkas »lyckoson« eller »son av södern« (Benjamins stam var en av de sydliga stammarna).

35:21 *Migdal-Eder* Okänd ort. Namnet betyder »hjord-torn« (herdetorn), och det kan ha funnits flera orter med detta namn (jfr Mik 4:8).

35:22 1 Mos 49:4; 1 Krön 5:1

Släkttavlor för edomeer och horeer

36¹Detta är Esaus, dvs. Edoms, släkt. ²Esau tog kanaaneiska kvinnor till hustrur: Ada, hettiten Elons dotter, Oholivama, dotter till Ana, hivén Sivons son, ³och Basemat, dotter till Ismael och syster till Nevajot. ⁴Ada födde Elifas åt Esau, Basemat födde Reguel, ⁵och Oholivama födde Jeush, Jalam och Korach. Detta var Esaus söner, som föddes åt honom i Kanaan.

⁶Esau tog med sig sina hustrur, sina söner och döttrar och allt sitt folk, sin boskap och sina lastdjur och all egendom han hade förvärvat i Kanaan och flyttade till Seir, bort från sin bror Jakob. ⁷De hade nämligen så mycket boskap att de inte kunde bo på samma plats; landet där de uppehöll sig räckte inte till för dem, eftersom de hade så många djur. ⁸Så bosatte sig Esau i Seirs bergsbygd. Esau är densamme som Edom.

⁹Detta är släkttavlan för Esau, stamfadern till edomeerna i Seirs bergsbygd. ¹⁰Detta är namnen på Esaus söner: Elifas, son till Esaus hustru Ada, Reguel, son till Esaus hustru Basemat.

¹¹Elifas söner var Teman, Omar, Sefo, Gatam och Kenas. ¹²Timna, som var bihustru till Esaus son Elifas, födde honom Amalek. Detta var Adas, Esaus hustrus, ättlingar. ¹³Detta är Reguels söner: Nachat, Serach, Shamma och Missa. Detta var Basemats, Esaus hustrus, ättlingar. ¹⁴Detta är sönerna till Esaus hustru Oholivama, dotter till Sivons son Ana: hon födde Jeush, Jalam och Korach åt Esau.

¹⁵Detta är de klanhövdingar som härstammade från Esaus söner.

Elifas, Esaus förstföddes, ättlingar: hövdingarna Teman, Omar, Sefo, Kenas, ¹⁶Korach, Gatam och Amalek; detta var Elifas klanhövdingar i Edom, dvs. Adas ättlingar. ¹⁷Detta är Reguels, Esaus sons, ättlingar: hövdingarna Nachat, Serach, Shamma och Missa;

36 Kapitlet innehåller olika traditioner om Esaus efterkommande, edomeerna, och om horeerna, det folk som bodde i ► Edom före edomeerna. Traditionerna är ibland motsägande.

36:2 *hivén Sivons son* Folkslagsnamnen »hiveer« och »horeer« tycks ibland växla; jfr v. 20. ►Folknamn.

36:2f. 1 Mos 26:34; 28:9

36:10–43 1 Krön 1:35–54

detta var Reguels klanhövdingar i Edom, dvs. Basemats, Esaus hustrus, ättlingar. ¹⁸Detta är Oholivamas, Esaus hustrus, ättlingar: hövdingarna Jeush, Jalam och Korach; detta var Oholivamas, Anas dotters och Esaus hustrus, klanhövdingar. ¹⁹Detta var Esaus söner och de klanhövdingar som härstammade från dem. Esau är densamme som Edom.

²⁰Detta är horén Seirs söner, urinvånarna i landet: Lotan, Shoval, Sivon, Ana, ²¹Dishon, Eser och Dishan; detta var horeernas, Seirs söners, klanhövdingar i Edom.

²²Lotans söner var Hori och Hemam, Lotans syster var Timna. ²³Detta är Shovals söner: Alvan, Manachat, Eval, Shefo och Onam. ²⁴Detta är Sivons söner: Aja och Ana. Det var denne Ana som fann de varma källorna i öknen när han vaktade åsnorna åt sin far Sivon. ²⁵Detta är Anas barn: Dishon och Oholivama, Anas dotter. ²⁶Detta är Dishons söner: Hemdan, Eshban, Jitran och Keran. ²⁷Detta är Esers söner: Bilhan, Saavan och Akan. ²⁸Detta är Dishans söner: Us och Aran.

²⁹Detta är horeernas klanhövdingar: hövdingarna Lotan, Shoval, Sivon, Ana, ³⁰Dishon, Eser och Dishan; detta var horeernas klanhövdingar i Seir, hövding för hövding.

³¹Detta är de kungar som regerade i Edom innan någon israelitisk kung regerade där. ³²Bela, Beors son, blev kung i Edom, med säte i Din hava. ³³När Bela dog blev Jovav, Serachs son, från Bosra kung efter honom. ³⁴När Jovav dog blev Husham från temaneernas land kung efter honom. ³⁵När Husham dog blev Hadad, Bedads son, kung efter honom. Han besegrade midjaniterna i Moab, och han hade sitt säte i Avit. ³⁶När Hadad dog blev Samla från Masreka kung efter honom. ³⁷När Samla dog blev Saul från Rechovot vid floden kung efter honom. ³⁸När Saul dog blev Baal Hanan, Akbors son, kung efter honom. ³⁹När Baal Hanan, Akbors son, dog blev Hadad kung efter honom, med säte i Pagu.

36:20 *borén Seir* Seir, som annars är namnet på det edomeiska berglandet söder om Döda havet, jfr not till 25:25, är här personnamn. Om horeerna se not till 14:6.

36:24 *de varma källorna* Det hebreiska ordets betydelse osäker.

36:31 *innan någon israelitisk kung regerade där* Eller »innan det fanns någon israelitisk kung«.

Hans hustru hette Mehetavel, dotter till Matred, dotter till Me Sahav.

⁴⁰Detta är namnen på Esaus klanhövdingar efter familj och ort, namn för namn: hövdingarna Timna, Alva, Jetet, ⁴¹Oholivama, Ela, Pinon, ⁴²Kenas, Teman, Mivsar, ⁴³Magdiel och Iram. Detta var Edoms klanhövdingar efter deras boplatser i det land som är deras; Edom är densamme som Esau, edomeernas stamfar.

Josef och hans bröder

37 ¹Jakob bosatte sig i det land där hans far hade bott, i Kanaan.

²Detta är berättelsen om Jakob och hans släkt.

När Josef var sjutton år vallade han fåren tillsammans med sina bröder; som pojke brukade han vara med sönerna till Bilha och Silpa, sin fars hustrur. Allt ont som berättades om dem förde han vidare till fadern. ³Israel älskade Josef mer än alla sina andra söner, han hade ju fått honom på gamla dagar. Han hade låtit göra en fotsid dräkt åt honom. ⁴Men när bröderna såg att deras far älskade Josef mer än alla sina andra söner greps de av hat och kunde inte tala vänligt med honom.

⁵En gång hade Josef en dröm. När han berättade den för sina bröder blev deras hat ännu starkare. ⁶»Hör vad jag har drömt«, sade han. ⁷»Vi var ute på åkern och band kärvar, och min kärve reste sig och stod upprätt och era kärvar ställde sig i en ring och bugade sig för min kärve.« ⁸Då sade bröderna: »Skall du bli kung över oss? Skall du härskas över oss?« Och deras hat blev ännu starkare på grund av hans drömmar och hans prat.

37:1–50:26 Första Mosebokens sista avsnitt lyfter fram Jakobs son Josef samt i något mindre utsträckning Juda. Josef blir nyckelpersonen till Israels folks numerära tillväxt från en stam till ett folk (jfr 2 Mos 1:5–9). Från Juda kommer kungar att utgå, i synnerhet David och Salomo samt deras ättling Jesus från Nasaret (jfr Matt 1:1–17). Det finns många paralleller mellan Josef och Jesus, vilket tidigt har uppmärksammats i kyrkans utläggningstradition (t.ex. den syriske kyrkofadern Afrahat, *Demonstrations* 21.9; Ambrosius, *De Ioseph* 3.14). Avsnittets övergripande tema är Guds försyn (50:20).

37:5–11 Josef tog i sina drömmar emot budskap från Gud om framtiden. Kyrkan lär, att privata uppenbarelser visserligen inte hör till trosskatten men att de ändå kan vara till hjälp för människor som vill leva efter »Kristi definitiva uppenbarelse«. (KKK 67.)

37:3 *fotsid* Det hebreiska ordets betydelse osäker. Andra tolkningar »färggrann»; »broderad«. Jfr 2 Sam 13:18 med not.

⁹Sedan hade han en annan dröm som han berättade för sina bröder. »Jag har haft en dröm igen«, sade han. »Jag drömde att solen och månen och elva stjärnor bugade sig för mig.« ¹⁰Men när han berättade detta för sin far och sina bröder tillrättavisade fadern honom: »Vad är det för en dröm! Skall vi komma och buga oss till jorden för dig, jag och din mor och dina bröder?« ¹¹Bröderna retade sig på honom, men hans far kunde inte glömma vad han hade sagt.

¹²En gång när Josefs bröder var borta och vallade faderns får vid Shekem ¹³sade Israel till Josef: »Du vet att dina bröder är med fåren vid Shekem, och nu tänker jag skicka dig till dem.« — »Ja, far«, svarade han, ¹⁴och Israel fortsatte: »Se efter om allt är som det skall med dina bröder och med fåren och kom sedan tillbaka och berätta för mig.« Och Israel skickade i väg honom från Hebrondalen.

När Josef kom fram till Shekem ¹⁵och irrade omkring på fälten där mötte han en man som frågade: »Vad letar du efter?« — ¹⁶»Jag letar efter mina bröder«, svarade Josef. »Kan du tala om för mig var de vallar fåren?« ¹⁷Mannen sade: »De har gett sig i väg härifrån, jag hörde dem säga att de skulle till Dotan.« Josef följde då efter sina bröder och fann dem i Dotan.

¹⁸Bröderna såg Josef på långt håll, och innan han kom fram till dem började de smida planer på att döda honom. ¹⁹De sade till varandra: »Titta, där har vi vår drömmare! ²⁰Kom så dödar vi honom! Vi kastar honom i en brunn och säger att han har blivit uppäten av ett vilddjur. Då får vi se vad det blir av hans drömmar!« ²¹Men när Ruben hörde detta försökte han rädda honom från de andra och sade: »Nej, vi får inte slå ihjäl honom!« ²²Och Ruben sade till dem: »Spill inget blod! Kasta honom i brunnen här ute i öknen, men skada honom inte!« Han ville nämligen rädda honom från de andra för att sedan kunna föra honom tillbaka till hans far.

37:17 *Dotan* Ort ca 25 km norr om Shekem.

37:18–36 *planer på att döda honom* Några drag i berättelsen tyder på att två olika traditioner har flätats samman. Enligt den ena var det Ruben som ville rädda Josef undan brödernas mordplaner. Josef kastades i en brunn, ur vilken midjanitiska köpmän drog upp honom (v. 28a) och förde honom till Egypten (v. 36). Enligt den andra traditionen såljs Josef på Judas förslag till en ismaelitisk karavan (v. 25) som för honom till Egypten (v. 28b).

²³När Josef kom fram till sina bröder slet de av honom hans dräkt, den fotsida dräkt som han hade på sig. ²⁴Sedan tog de honom och kastade honom i brunnen. Brunnen var tom, där fanns inget vatten. ²⁵När de sedan hade slagit sig ner för att äta fick de syn på en karavan med ismaeliter; de kom från Gilead och deras kameler var lastade med ladanum, balsam och mastix som skulle föras ner till Egypten. ²⁶Juda sade då till sina bröder: »Vad har vi för glädje av att döda vår bror och tvingas dölja vårt brott? ²⁷Kom så sälj vi honom till ismaeliterna. Då behöver inte vi bruka våld mot honom — det är ju ändå vår egen bror.« Och bröderna rättade sig efter honom.

²⁸Några midjanitiska köpmän som kom förbi drog upp Josef ur brunnen. De sålde Josef för tjugo siklar silver till ismaeliterna, och dessa tog med sig Josef till Egypten.

²⁹När Ruben kom tillbaka till brunnen upptäckte han att Josef inte var där. Då rev han sönder sina kläder ³⁰och återvände till bröderna. »Pojken är borta«, ropade han, »vad skall jag ta mig till?«

³¹Bröderna tog Josefs fotsida dräkt, slaktade en bock och dopade dräkten i blodet. ³²Sedan skickade de dräkten till sin far och sade: »Den här har vi hittat. Se efter om det är din sons dräkt.« ³³Han såg på den och sade: »Det är hans! Min son är uppäten av ett vilddjur, Josef är ihjälrivnen!« ³⁴Och Jakob rev sönder sina kläder, han band säcktyg kring höfterna och sörjde sin son under lång tid. ³⁵Alla hans söner och döttrar kom för att trösta honom, men han ville inte låta sig tröstas utan sade: »Jag skall sörja min son tills jag själv stiger ner i dödsriket.« Så begrät hans far honom.

³⁶I Egypten sålde midjaniterna Josef till Potifar, hovman hos farao och befälhavare för livgardet.

37:25–36 Josef säljs för tjugo siklar silver av Juda (v. 26–27), en av de tolv bröderna. Jesus säljs för trettio silvermynt av Judas, en av de tolv apostlarna (Matt 26:15, 30).

37:25 *ismaeliter* Ett folk som räknades som efterkommande till Abrahams son Ismael; se 25:12 ff. Enligt Dom 8:24 var beteckningen utbytbar mot midjaniter; jfr v. 28. ► Folknamn.

37:25 *ladanum, balsam och mastix* De hebreiska ordens betydelse osäker. — Ladanum och mastix är olika hartser, som användes bl.a. i rökelse och inom medicinen.

37:28 *midjanitiska köpmän* ► Midjaniterna var en nomadstam från området kring Akabaviken, söder om Palestina.

37:36 *farao* Se not till 2 Mos 1:11.

Juda och Tamar

38:9 *lät han sin säd spillas* Onans synd bestod inte främst i onani utan i vägran att fullgöra svågerplikten (jfr 5 Mos 25:5). Därmed stängde han kärleksakten för möjligheten till nytt liv. Katolska kyrkan lär att »varje äktenskaplig akt *per se* skall vara öppen för att ge livet vidare» (KKK 2366). (KKK 2352, 2366–2370.)

38¹Vid denna tid lämnade Juda sina bröder och slöt sig till en man i Adullam som hette Hira. ²Där mötte han dottern till en kanaané som hette Shua, och henne tog han till hustru. Han låg med henne, ³och hon blev havande och födde en son, som fick namnet Er. ⁴Hon blev åter havande och födde en son, som hon gav namnet Onan. ⁵Och hon födde ännu en son, som hon gav namnet Shela; hon befann sig i Kesiv när hon födde honom.

⁶Juda tog en hustru åt sin förstfödde son Er; hon hette Tamar. ⁷Men Er, Judas förstfödde, väckte Herrens misshag, och Herren dödade honom. ⁸Då sade Juda till Onan: »Gå till din brors hustru och gör din svågerplikt mot henne och skaffa avkomma åt din bror.« ⁹Men Onan visste att barnet inte skulle räknas som hans, och var gång han låg med sin brors hustru lät han sin säd spillas på marken för att slippa skaffa barn åt sin bror. ¹⁰Därmed väckte han Herrens misshag, och därför dödade Herren också honom. ¹¹Då sade Juda till sin svärdotter Tamar: »Nu får du bo som änka i din fars hus tills min son Shela blir vuxen.« Han var rädd att också Shela skulle dö, liksom hans bröder. Så flyttade Tamar hem till sin far.

¹²Tiden gick, och Shuas dotter, Judas hustru, dog. När sorgedagen var över gick Juda en dag tillsammans med sin vän Hira i Adullam upp till Timna för att vara med om fårklippningen. ¹³När Tamar fick höra att hennes svärfar skulle gå till fårklippningen i Timna ¹⁴lade hon av sig änkekläderna, satte på sig en slöja och sminkade sig. Sedan satte hon sig vid porten till Enajim, som ligger på vägen mot Timna. Hon hade förstätt att man inte skulle ge henne till hustru åt Shela, fastän han nu var vuxen.

38:1 *Adullam* Ort 18 km nordväst om Hebron, på västsluttningen av Juda bergsbygd.

38:5 *Kesiv* Kanske samma ort som i Jos 15:44 heter Aksiv, 5 km sydväst om Adullam.

38:8 *svågerplikt* Syftar på föreskriften i 5 Mos 25:5 f.

38:12 *Timna* Troligen en ort 7 km nordost om Adullam.

38:12 *fårklippningen* I samband med den årliga fårklippningen brukade man hålla en fest; jfr 2 Sam 13:23 f.

38:14 *sminkade sig* Det hebreiska ordets betydelse osäker.

38:14 *vid porten till Enajim* Okänd ort.

38:6 ff. 5 Mos 25:5 ff.+

¹⁵När Juda fick syn på henne trodde han att det var en prostituerad, eftersom hon var beslöjad. ¹⁶Och han gick bort till henne där hon satt vid vägkanten. »Låt mig ligga med dig«, sade han; han visste inte att det var hans svärdotter. Hon sade: »Vad betalar du för det?« ¹⁷Juda svarade: »Jag skickar en killing ur min hjord.« — »Då får du ge mig en pant tills du har skickat den«, sade hon. ¹⁸»Vad skall du ha i pant?« frågade han. Hon svarade: »Ditt sigill och sigillsnodden och staven du har i handen.« Han gav henne vad hon begärde och låg sedan med henne, och hon blev havande. ¹⁹Hon gick därifrån, lade av sig slöjan och tog på sig änkekläderna.

²⁰Juda skickade över killingen med sin vän från Adullam för att få tillbaka panten av kvinnan, men han kunde inte finna henne. ²¹Han frågade folk på platsen: »Var är den där tempelflickan som håller till vid vägen i Enajim?« De svarade: »Här har inte varit någon tempelflicka.« ²²Han kom tillbaka till Juda och berättade att han inte kunnat finna henne och att folket på platsen förnekade att det hade varit någon tempelflicka där. ²³Juda sade: »Då får hon väl behålla panten. Bara nu inte detta drar skam över oss. Jag skickade i alla fall den här killingen, fast du inte kunde finna henne.«

²⁴Omkring tre månader senare sade man till Juda: »Din svärdotter Tamar har horat, och nu är hon med barn.« Då sade Juda: »För ut henne, hon skall brännas!« ²⁵Men när hon fördes ut skickade hon bud till sin svärfar och lät säga: »Ägaren till de här sakerna är far till mitt barn. Se efter vems det här är: sigillet, snodden och staven.« ²⁶Juda kände igen dem. »Hon har rätten på sin sida«, sade han, »eftersom jag inte gav henne åt min son Shela.« Men han låg aldrig mer med henne.

38:21 *tempelflickan* Ordagrant »den heliga«. Ordet antas beteckna en kvinna som hade samlag med tempelbesökare. Om sådan kultisk prostitution verkligen har praktiserats i Israel eller hos dess grannfolk är omstritt.

38:16 3 Mos 18:15

²⁷När det var tid för henne att föda visade det sig att hon skulle få tvillingar. ²⁸Vid förlossningen stack först en hand ut. Då tog barnmorskan ett rött band och knöt kring handen. »Han kom först«, sade hon. ²⁹Men han drog tillbaka handen, och hans bror kom fram. Då sade hon: »Så du bryter fram!« Och han fick namnet Peres. ³⁰Därefter kom hans bror, han som hade det röda bandet kring handen, och han fick namnet Serach.

Josef hos Potifar

39 ¹Josef hade förts ner till Egypten, där Potifar, hovman hos farao och befälhavare för livgardet, en egypter, köpte honom av ismaeliterna, som hade fört honom dit. ²Herren var med Josef och allting lyckades för honom. Han fick göra tjänst hemma hos sin egyptiske husbonde, ³som såg att Herren var med Josef och lät honom lyckas i allt han företog sig. ⁴Josef vann hans välvilja och blev hans personlige tjänare. Egyptern gav honom ansvaret för sitt hus och lämnade allt han ägde i Josefs vård. ⁵Från den stund han gett honom ansvaret för sitt hus och för allt han ägde välsignade Herren egypterns hus för Josefs skull. Herrens välsignelse vilade över allt han ägde, både hans hem och hans ägor. ⁶Han överlät allt han ägde i Josefs vård, och med honom i sin tjänst behövde han inte bekymra sig om annat än maten han skulle äta.

Josef var välväxt och vacker. ⁷Efter en tid började husbondens hustru kasta sina blickar på honom. »Ligg med mig«, sade hon. ⁸Men Josef avvisade henne och sade: »Min husbonde har lämnat alla bekymmer i huset åt mig och anförtrott allt han äger i min vård. ⁹Här i huset har han inte mer att säga till om än jag, han nekade mig ingenting — utom dig, eftersom du är hans hustru. Hur skulle jag då kunna handla så illa och synda mot Gud?« ¹⁰Och fast hon dag ut och dag in försökte övertala honom, lyssnade han inte på henne och ville inte ligga med henne och vara henne nära.

38:29 Peres I hebreiskan anspelning på »bryter fram«.

¹¹En dag kom han som vanligt in i huset för att sköta sitt arbete, och ingen av husets folk var inne. ¹²Då högg hon tag i hans mantel och sade: »Ligg med mig!« Men han lämnade manteln i hennes hand och sprang sin väg. ¹³När hon såg att han lämnade manteln och flydde ¹⁴ropade hon på husets folk och sade till dem: »Se bara, han har tagit hit en hebré som vill roa sig på vår bekostnad. Han kom och ville ligga med mig. Men jag skrek så högt jag kunde, ¹⁵och när han hörde hur jag ropade och skrek lämnade han kvar sin mantel och sprang sin väg.«

¹⁶Hon lät sedan hans mantel ligga kvar tills hans husbonde kom hem. ¹⁷Då upprepade hon sin berättelse för honom: »Den hebreiske slaven som du har tagit hit, han kom in till mig och ville roa sig. ¹⁸Men jag ropade och skrek, och då lämnade han kvar sin mantel och flydde.« ¹⁹När husbonden hörde sin hustru berätta om hur hans slav hade burit sig åt mot henne fylldes han av vrede. ²⁰Husbonden lät gripa honom och sätta honom i det fängelse där kungens fångar hölls inspärrade.

Josef tyder två hovmäns drömmar

Så satt nu Josef i fängelse. ²¹Men Herren var med honom och lät honom möta barmhärtighet. Han gjorde fängelsechefen vänligt stämd mot honom, ²²och denne lät Josef få uppsikt över alla fångarna i fängelset och ha hand om allt som skulle göras där. ²³Fängelsechefen behövde inte ha någon tillsyn över det som anförtrotts Josef, eftersom Herren var med honom. Och Herren lät honom lyckas i allt han företog sig.

40 ¹En tid därefter hände det att den egyptiske kungens munskänk och bagare gjorde sig skyldiga till förseelser mot sin herre, kungen av Egypten. ²Farao blev vred på sina båda hovmän, förste munskänken och förste bagaren, ³och lät sätta dem i häkte hos befälhavaren för livgardet, i det fängelse där Josef satt fången. ⁴Och gardesbefälhavaren gav Josef i uppdrag att betjäna dem.

40:1–23 Josef är fängslad tillsammans med två män, en av dem blir benådad och får tillbaka sitt liv i frihet. Jesus korsfästs tillsammans med två män, den ena blir förlåten av Jesus och får evigt liv (Luk 23:32, 39–43).

Efter en tid i häkte ⁵hade de båda under samma natt var sin dröm, den egyptiske kungens munskänk och bagare, där de satt i fängelset, och varje dröm krävde sin särskilda tydning. ⁶När Josef kom in till dem på morgonen såg han att de var betryckta. ⁷Då frågade han faraos hovmän, som tillsammans med honom själv satt i häkte i hans husbondes hus: »Varför ser ni så dystra ut i dag?« ⁸De svarade honom: »Vi har drömt, men det finns ingen som kan tyda våra drömmar.« Josef sade: »Att tyda är Guds sak. Berätta nu för mig.«

⁹Då berättade förste munskänken sin dröm för Josef: »Jag drömde att jag hade en vinstock framför mig. ¹⁰Den hade tre rankor, och knappt hade den börjat skjuta skott förrän den stod i full blom, och den bar klasar med mogna druvor. ¹¹Jag höll faraos bägare i handen, och jag plockade druvorna och pressade ut saften i bägaren och räckte den till farao.« ¹²Josef sade: »Detta är uttydningen: de tre rankorna betyder tre dagar. ¹³Om tre dagar skall farao upphöja dig och ge dig tillbaka ditt ämbete, och du skall åter få räcka farao hans bägare som förut när du var hans munskänk. ¹⁴Men tänk på mig när det går bra för dig och visa att du är min vän genom att påminna farao om mig, så att jag slipper ut härifrån. ¹⁵Jag rövades bort från hebreernas land, och här har jag oförskyllt kastats i fängelse.«

¹⁶När förste bagaren hörde att Josef gav en så gynnsam uttydning sade han till honom: »Det var likadant i min dröm, jag drömde att jag bar tre brödkorgar på huvudet. ¹⁷I den översta korgen låg bakverk till farao av alla de slag. Men fåglarna åt dem ur korgen på mitt huvud.« ¹⁸Josef svarade: »Detta är uttydningen: de tre korgarna betyder tre dagar. ¹⁹Om tre dagar skall farao upphöja dig och låta hänga upp dig på en påle, och fåglarna skall äta ditt kött.«

²⁰Tredje dagen därefter inföll faraos födelsedag. Då höll han ett gästabad för hela hovet, och då upphöjde han i kretsen av hovet

förste munskänken och förste bagaren. ²¹Han lät förste munskänken få tillbaka sin tjänst, så att han åter fick räcka farao hans bägare, ²²och förste bagaren lät han hänga upp, alldeles som Josef hade sagt dem i sin uttydning. ²³Men förste munskänken tänkte inte på Josef utan glömde bort honom.

Josef tyder faraos drömmar

41 ¹Två år därefter hade farao en dröm: han stod vid Nilen, ²och upp ur floden kom sju vackra och feta kor och började beta i strandgräset. ³Efter dem kom sju andra kor upp ur Nilen, fula och magra, och de ställde sig på stranden bredvid de andra korna. ⁴Och de fula och magra korna åt upp de sju vackra och feta. Sedan vaknade farao. ⁵Men han somnade om och hade en ny dröm. Han såg sju ax komma upp på samma strå, välmatade och fina. ⁶Efter dem såg han sju andra ax skjuta upp, tunna och svedda av östanvinden. ⁷Och de tunna axen slukade de sju välmatade och fulla axen. Sedan vaknade farao och förstod att han hade drömt.

⁸På morgonen var farao fylld av oro och skickade bud efter alla siarpräster och visa män i Egypten. Farao berättade sina drömmar för dem, men ingen kunde tyda dem åt honom. ⁹Då tog förste munskänken till orda: »Nu måste jag påminna om mina försyndelser. ¹⁰En gång hade farao blivit vred på sina tjänare och låtit sätta mig i häkte hos befälhavaren för livgardet, mig och förste bagaren. ¹¹Där hade vi under samma natt var sin dröm, han och jag, och våra drömmar hade var sin särskilda tydning. ¹²Hos oss hade vi en ung hebré som var slav hos gardesbefälhavaren. Vi berättade våra drömmar för honom, och han tydde dem för oss, varje dröm för sig. ¹³Och så som han hade uttytt för oss, så blev det: jag fick tillbaka min ställning och den andre blev upphängd.«

¹⁴Då lät farao skicka efter Josef, och man skyndade sig att hämta honom från fängelset. Josef fick raka sig och byta kläder, och så

kom han inför farao. ¹⁵Farao sade till Josef: »Jag har haft en dröm, men det finns ingen som kan tyda den. Nu har jag fått veta att du kan tyda de drömmar som du får höra.« ¹⁶Josef svarade farao: »Inte jag! Men Gud skall ge farao ett lyckosamt svar.«

¹⁷Då sade farao till Josef: »Jag drömde att jag stod på Nilstranden. ¹⁸Upp ur floden kom då sju feta och fina kor och började beta i strandgräset. ¹⁹Efter dem kom sju andra kor upp, så eländiga och fula och magra att jag aldrig sett så fula kor i hela Egypten. ²⁰Och de magra och fula korna åt upp de sju första, de feta. ²¹Men när de hade fått dem i sig märktes det inte på dem, de var lika fula som förut. Så vaknade jag. ²²Sedan drömde jag att jag såg sju ax komma upp på samma strå, fullmatade och fina. ²³Efter dem såg jag sju andra ax skjuta upp, torra och tunna och svedda av östanvinden. ²⁴Och de tunna axen slukade de sju fulla axen. — Jag har berättat detta för siarprästerna, men ingen kan förklara det för mig.«

²⁵Josef sade till farao: »Faraos drömmar är en och samma dröm. Gud har talat om för farao vad han tänker göra. ²⁶De sju feta korna betyder sju år, de sju fulla axen betyder också sju år: det är en och samma dröm. ²⁷De sju magra och fula korna som kom upp efter dem betyder sju år, liksom de sju axen som var tunna och svedda av östanvinden. Det skall bli sju hungerår. ²⁸Det är som jag redan har sagt farao: Gud har visat farao vad han tänker göra. ²⁹Det skall komma sju år med stort överflöd i hela Egypten. ³⁰Men efter dem kommer sju hungerår, så svåra att man inte skall minnas något av överflödet som var i Egypten. Hungersnöden kommer att föröda landet, ³¹och det skall inte finnas några spår av det överflöd som fanns där, ty den hungersnöd som kommer blir mycket svår. ³²Att farao drömde två gånger betyder att Gud har fattat ett fast beslut och att han snart skall sätta det i verket.

³³Därför bör farao nu se sig om efter en klok och förständig man att göra till styresman över Egypten. ³⁴Farao bör gripa in och

tillsätta fogdar i landet och kräva in en femtedel av skördarna i Egypten under de sju överflödsåren. ³⁵Under de kommande goda åren skall fogdarna samla in livsmedel: i städerna skall de lägga upp spannmålsförråd som står till faraos förfogande, och de skall hålla lagren under bevakning. ³⁶På det viset får Egypten ett förråd av livsmedel för de sju hungeråren som kommer över landet, så att det inte dukar under för hungersnöden.«

Josef styresman över Egypten

³⁷Farao och hela hans hov fann förslaget gott, ³⁸och farao sade till sina hovmän: »Finns det någon som äger Guds ande så som han?« ³⁹Sedan sade han till Josef: »Eftersom Gud har låtit dig få veta allt detta, kan ingen vara så klok och förständig som du. ⁴⁰Du skall förvalta de kungliga egendomarna, och hela mitt folk skall rätta sig efter dina befallningar. Tronen skall vara mitt enda företråde framför dig.«

⁴¹Farao sade till Josef: »Härmed gör jag dig till styresman över hela Egypten.« ⁴²Och farao drog av sig sin sigillring och satte den på Josefs finger, han klädde honom i kläder av fint linne och hängde en guldkedja om hans hals. ⁴³Han lät honom åka i den näst förnämsta vagnen, och framför honom ropade man: »Avrek!« Så gjorde farao honom till styresman över hela Egypten. ⁴⁴Och farao sade till Josef: »Jag är farao, men utan din befallning skall ingen i hela Egypten lyfta hand eller fot.« ⁴⁵Farao gav Josef namnet Safenat Paneach och gav honom till hustru Asenat, dotter till Poti Fera, prästen i On. — ⁴⁶Josef var 30 år när han stod inför farao, kungen av Egypten.

Josef lämnade farao och företog en resa genom hela Egypten. ⁴⁷Under de sju överflödsåren gav landet rika skördar, ⁴⁸och under dessa sju år av överflöd i Egypten lät Josef samla in alla livsmedel och lagra dem i städerna: i varje stad lagrades de grödor som vuxit

41:40–44 Josef upphöjs till faraos högra sida och blir styresman över hela Egypten. Jesus upphöjs till Guds högra sida och styr över himmelriket (Apg 2:32–33).

41:46 Josef var trettio år när han stod inför farao. Jesus var trettio år när han började sin tjänst (Luk 3:23).

41:43 *Avrek* Egyptiskt ord som inte kunnat identifieras.

41:45 *Safenat Paneach* Egyptiska ord som betyder »Gud talar, och han (bäraren av namnet) lever«.

41:45 *Asenat* Egyptiskt ord som betyder »tillhörande (gudinnan) Neit«.

41:45 *On* Stad strax nordost om det nuvarande Kairo, centrum för dyrkan av solguden. Dess grekiska namn Heliopolis betyder »solstaden«. Prästerna i On hade stort inflytande på den egyptiska politiken.

41:55–57 Josef räddar Israel och de andra folken från döden och ger dem säd. Jesus räddar från andlig död och ger dem livets bröd (Joh 6).

på åkrarna runt omkring. ⁴⁹Josef lade upp förråd av spannmål i stor mängd, den var som havets sand. Till sist fick man sluta räkna, det gick inte att hålla räkning längre.

⁵⁰Innan det första hungeråret kom fick Josef två söner med Ase-nat, dotter till Poti Fera, prästen i On. ⁵¹Den förstfödde gav Josef namnet Manasse, »ty«, sade han, »Gud har fått mig att glömma både mina olyckor och min släkt«. ⁵²Den andre sonen gav han namnet Efraim, »ty«, sade han, »Gud har gett mig livsfrukt i mina vedermödors land«.

⁵³När de sju överflödsåren i Egypten var förbi ⁵⁴började de sju hungeråren, så som Josef hade förutsagt. Alla länder drabbades av hungersnöd, men överallt i Egypten hade man bröd. ⁵⁵När man började känna av hungersnöden över hela Egypten och folket ropade till farao efter bröd svarade han: »Gå till Josef och gör som han säger.« ⁵⁶Då nu hungersnöden hade drabbat hela landet öppnade Josef alla spannmålsförråden och sålde säd till egypterna, eftersom hungersnöden var svår i Egypten. ⁵⁷Och från hela jorden kom man till Egypten för att köpa säd av Josef, ty det var svår hungersnöd överallt.

Josefs bröder kommer till Egypten

42 ¹När Jakob fick veta att det fanns säd i Egypten sade han till sina söner: »Vad väntar ni på? ²Jag har hört att det finns säd nere i Egypten. Far dit och köp åt oss, så att vi överlever och inte svälter ihjäl.« ³Då gav sig tio av Josefs bröder i väg för att köpa spannmål i Egypten. ⁴Josefs bror Benjamin ville Jakob inte skicka med bröderna, för att han inte skulle råka ut för någon olycka.

⁵Bland alla andra som kom för att köpa säd kom också Israels söner, ty hungersnöden hade drabbat Kanaan. ⁶Josef var den som

41:51 *Manasse* I hebreiskan anspelning på »fått mig att glömma«.

41:52 *Efraim* I hebreiskan anspelning på »ge mig livsfrukt«.

42:4 *Josefs bror* Benjamin var Josefs ende helbror; båda var söner till Rakel.

hade makten i Egypten, det var han som sålde säd till alla i landet, och därför kom nu Josefs bröder och bugade sig till jorden för honom. ⁷När Josef fick se sina bröder kände han igen dem, men han gav sig inte till känna för dem utan frågade bryskt: »Varifrån kommer ni?» — »Från Kanaan för att köpa brödsäd«, svarade de.

⁸Josef kände igen sina bröder, men de kände inte igen honom. ⁹Han kom ihåg drömmarna som han hade drömt om dem, och han sade till dem: »Ni är spioner! Ni har kommit för att se var det finns blottor i landets försvar.« — ¹⁰»Nej, herre«, svarade de, »dina tjänare har bara kommit för att köpa brödsäd. ¹¹Vi är alla söner till samme man, vi är hederliga människor och inga spioner.« ¹²Men Josef sade: »Jo, ni har kommit för att se var det finns blottor i landets försvar.« ¹³De svarade: »Vi var tolv bröder, herre, söner till en och samme man i Kanaan. Men den yngste är kvar hos vår far, och en finns inte mer.« ¹⁴Josef sade till dem: »Det är som jag redan har sagt er: ni är spioner. ¹⁵Men låt mig sätta er på prov: så sant farao lever, ni slipper inte härifrån förrän er yngste bror kommer hit. ¹⁶Skicka en av er att hämta er bror. Ni andra skall hållas fångslade tills det blir provat om ni har talat sanning. Har ni inte det är ni spioner, så sant farao lever.« ¹⁷Sedan satte han dem alla i häkte i tre dagar.

¹⁸Den tredje dagen sade Josef till dem: »Om ni gör som jag säger skall ni få leva — jag fruktar Gud. ¹⁹Nu skall vi se om ni är hederliga: en av er får stanna kvar i häktet, och ni andra får ge er av med säd till era svältande familjer. ²⁰Sedan tar ni med er yngste bror till mig. Det blir beviset för att ni har talat sanning, och då slipper ni dö.« Och så måste de göra. ²¹Men bröderna sade till varandra: »Detta är straffet för det vi gjorde mot vår bror. Vi såg hur förtvívlad han var, han bad om förbarmande, men vi lyssnade inte på honom. Därför har vi nu själva drabbats av denna olycka.«

²²Ruben svarade dem: »Jag sade ju att ni inte skulle göra pojken illa. Men ni ville inte höra på, och nu kommer vedergällningen för hans blod.« ²³De visste inte att Josef förstod vad de sade, eftersom han hade talat med dem genom tolk. ²⁴Nu vände han sig bort och gick ut och grät. Sedan kom han tillbaka och talade till dem. Han skilde Simon från de andra och lät fångsla honom inför ögonen på dem.

²⁵Sedan befallde Josef att man skulle fylla deras säckar med spannmål och lägga tillbaka vars och ens pengar i hans säck och att man skulle ge dem mat för resan. Så gjorde man också, ²⁶och bröderna lastade säden på sina åsnor och gav sig i väg. ²⁷Men när en av dem öppnade sin säck vid nattlägret för att utfodra sin åsna fick han se sina pengar överst i säcken. ²⁸»Jag har fått mina pengar tillbaka«, ropade han till bröderna, »titta, här ligger de i min säck!« De blev alldeles utom sig, de såg skräckslagna på varandra och sade: »Vad är det Gud har gjort mot oss!«

²⁹Så kom de hem till sin far Jakob i Kanaan och berättade för honom allt vad de hade varit med om: ³⁰»Han som är landets herre talade bryskt till oss och behandlade oss som spioner. ³¹Men vi sade till honom: Vi är hederliga människor och inga spioner. ³²Vi var tolv bröder, söner till samme far, men en finns inte mer, och den yngste är nu hos vår far i Kanaan. ³³Då sade han som är landets herre: Nu skall jag ta reda på om ni är hederliga. Lämna kvar en av er hos mig och ta med er säden till era svältande familjer och ge er av. ³⁴Sedan skall ni föra hit er yngste bror till mig, så att jag får förvissa mig om att ni inte är spioner utan hederliga människor. Då får ni tillbaka er bror och kan röra er fritt i landet.«

³⁵När de sedan tömde sina säckar hittade var och en sin penningpung i säcken. Både de och deras far blev förfärade när de fick syn på penningpungarna. ³⁶Deras far Jakob sade till dem: »Ni gör mig barnlös! Josef finns inte mer, Simon finns inte mer, och nu vill ni ta Benjamin. Det är mig det går ut över, alltsammans!« ³⁷Då

42:22 *Ruben svarade dem* Jfr not till 37:18–36.

42:33 *säden* Med ►Septuaginta; ordet saknas i MT.

42:22 1 Mos 37:21 f.

sade Ruben till sin far: »Du får döda mina båda söner om jag inte har honom med mig tillbaka till dig. Anför tro honom åt mig, jag skall föra honom tillbaka till dig.«³⁸ Men han svarade: »Min son får inte följa med er. Hans bror är död och han är ensam kvar. Skulle en olycka hända honom på er resa, då driver ni er gamle far med sorg ner i dödsriket.«

Brödernas andra resa till Egypten

43¹ Men hungersnöden var svår i landet, ² och när de hade gjort slut på säden de fört hem från Egypten sade deras far till dem: »Res dit igen och köp litet brödsäd åt oss.«³ Juda svarade honom: »Mannen sade klart och tydligt att vi inte fick visa oss för honom om vi inte hade vår bror med oss. ⁴ Om du nu låter vår bror följa med oss, så far vi ner och köper brödsäd åt dig. ⁵ Men om du inte låter honom följa med, vill vi inte fara, för mannen sade till oss: Visa er inte för mig om ni inte har er bror med er!«⁶ Då sade Israel: »Varför skulle ni ställa till det så för mig och tala om för mannen att ni har en bror till?«⁷ De svarade: »Han förhörde sig noga om oss och vår släkt och frågade: Lever er far ännu? Har ni någon bror? Och vi talade om för honom hur det var. Inte kunde vi veta att han skulle säga: För hit er bror!«⁸ Juda sade till sin far Israel: »Låt pojken följa med mig, och låt oss genast komma i väg, så att vi överlever och inte svälter ihjäl, vi och du själv och våra kvinnor och barn. ⁹ Jag tar ansvar för honom, mig kan du ställa till svars: om jag inte har honom med mig tillbaka och överlämnar honom här till dig, så skall jag stå som en brottsling inför dig i alla mina dagar. ¹⁰ Hade vi bara inte dröjt så här, hade vi redan kunnat vara tillbaka både en och två gånger.«

¹¹ Då svarade deras far Israel dem: »Om det nu måste ske, gör då så här. Ta av det bästa vi har i landet och lägg det i säckarna och för med det som gåva åt mannen: lite balsam, lite honung, ladanum och mastix, pistaschnötter och mandlar. ¹² Och ta dubbelt

43:11 balsam, ladanum, mastix Se not till 37:25.

med pengar, så att ni kan lämna igen det ni fick tillbaka överst i era säckar. Det kan ju ha varit ett misstag. ¹³Ta så er bror med er och far genast tillbaka. ¹⁴Må Gud den Våldige låta er möta barmhärtighet hos mannen, så att han låter både er andre bror och Benjamin följa med tillbaka. Och mister jag mitt barn, så må det ske.«

¹⁵Bröderna tog med sig sina gåvor och dubbelt med pengar, och så Benjamin, och gav sig i väg till Egypten. Där fick de företräde hos Josef, ¹⁶och då Josef såg att Benjamin var med dem sade han till sin förvaltare: »Ta med männen hem till mig, slakta och gör i ordning en måltid, för de skall äta middagsmålet tillsammans med mig.« ¹⁷Han gjorde som Josef hade sagt och tog med sig bröderna till Josefs hus. ¹⁸Men de blev rädda när de fördes dit och tänkte: »Det är för pengarnas skull man för oss hit, pengarna som var med tillbaka i våra säckar förra gången. Nu tänker de kasta sig över oss och övermannas oss. Sedan gör de oss till slavar och tar våra åsnor.« ¹⁹Vid ingången till huset vände de sig till Josefs förvaltare. ²⁰»Hör på oss, herre«, sade de. »Förra gången vi var här för att köpa brödsäd ²¹och kom till nattlägret och öppnade våra säckar, fann var och en av oss sina pengar överst i säcken, allt vad han hade betalt. De pengarna har vi nu tagit med oss tillbaka. ²²Och vi har med oss mer pengar, som vi kan köpa brödsäd för. Vi vet inte vem som lade pengarna i våra säckar.« — ²³»Ni kan vara lugna«, sade han. »Var inte rädda, det är er och er fars Gud som har låtit er finna en skatt i era säckar. Jag fick era pengar.« Och han förde ut Simon till dem.

²⁴Så tog mannen med sig bröderna in i Josefs hus. Han lät sätta fram vatten så att de fick tvätta av sina fötter, och han lät utfodra deras åsnor. ²⁵De ställde i ordning sina gåvor i väntan på att Josef skulle komma vid middagstiden; de hade nämligen fått höra att de skulle äta där.

²⁶När Josef kom hem lämnade de fram gåvorna de haft med sig och bugade sig till jorden för honom. ²⁷Han hälsade dem och frågade: »Hur är det med er gamle far som ni talade om? Lever han ännu?« — ²⁸»Ja«, svarade de, »allt är väl med vår far, din tjänare. Han lever ännu.« Och de föll ner inför honom. ²⁹När han fick se sin bror Benjamin, sin mors son, frågade han: »Är detta er yngste bror som ni talade om?« Sedan sade han: »Gud välsigne dig, min son!« ³⁰Och Josef skyndade ut, eftersom kärleken till brodern överväldigade honom och han var nära att brista i gråt. Han gick in i ett annat rum och grät.

³¹Sedan tvättade han ansiktet och gick ut igen. Han behärskade sina känslor och befallde att man skulle sätta fram maten. ³²Man serverade honom för sig och bröderna för sig och egypterna som åt med honom för sig. Egypterna kan nämligen inte äta tillsammans med hebreer, det skulle vara anstötligt för dem. ³³Men bröderna fick sitta mitt emot Josef, i åldersordning från den äldste till den yngste. De såg förundrat på varandra. ³⁴Josef lät servera dem från sitt bord, och Benjamin fick fem gånger så mycket som de andra. Och de drack sig glada tillsammans med honom.

Josefs bägare i Benjamins säck

44 ¹Josef befallde sedan sin förvaltare: »Fyll männens säckar med säd, så mycket de kan ta med sig, och lägg vars och ens pengar överst i hans säck. ²Och min bägare, silverbägaren, skall du lägga överst i den yngstes säck tillsammans med pengarna han betalade för säden.« Han gjorde som Josef hade sagt. ³Så snart det blev morgon fick bröderna ge sig av med sina åsnor. ⁴De hade inte hunnit långt från staden när Josef sade till sin förvaltare: »Sätt genast efter männen. När du hinner upp dem skall du säga: Varför har ni lönat gott med ont? ⁵Det är ju den här som min herre brukar dricka ur och som han också använder när han tyder tecken. Det var skamligt gjort!«

44:5 *tyder tecken* Man sökte utforska framtiden och avslöja hemligheter bl.a. genom att studera det mönster som bildades av olja som hällts i en bägare med vatten.

43:33–34 Josef hedrar på ett särskilt sätt Benjamin, den yngste av de tolv, vid en måltid. Jesus hedrar på ett särskilt sätt vid den sista måltiden Johannes, den lärjunge som han älskade (Joh 13:23).

⁶Förvaltaren hann upp dem och sade detta till dem. ⁷Bröderna svarade: »Hur kan du säga något sådant, herre? Det skulle aldrig falla oss in att handla på det viset. ⁸Pengarna vi fann överst i våra säckar tog vi ju med oss tillbaka till dig från Kanaan. Varför skulle vi då stjäla silver eller guld från din herres hus? ⁹Om man finner den hos någon av oss skall han dö, och vi andra skall bli slavar åt dig.« ¹⁰Då sade han: »Nå, det får bli som ni säger. Den som man finner den hos skall bli slav åt mig, men ni andra går fria.« ¹¹Bröderna skyndade sig att lyfta ner sina säckar på marken. Var och en öppnade sin säck, ¹²och förvaltaren satte i gång att leta, han började hos den äldste och slutade hos den yngste. Och bågaren blev funnen i Benjamins säck. ¹³Då rev de sönder sina kläder. Sedan de lastat sina åsnor återvände de till staden.

¹⁴Så kom Juda och hans bröder till Josefs hus. Josef var fortfarande kvar där, och de kastade sig till marken inför honom. ¹⁵Josef sade till dem: »Vad är det ni har gjort? Förstår ni inte att en man som jag kan tyda tecken?« ¹⁶Juda svarade: »Vad skall vi säga, herre? Hur skall vi lägga våra ord och hur skall vi kunna hävda vår oskuld? Gud har uppdagat vår skuld, och vi är dina slavar, herre, både han som bågaren blev funnen hos och vi andra.« ¹⁷Josef sade: »Det skulle aldrig falla mig in att göra så. Den som bågaren blev funnen hos, han skall bli min slav. Ni andra kan lugnt bege er hem till er far.«

Juda vädjar till Josef

¹⁸Juda vände sig till honom och sade: »Lyssna på mig, herre. Låt mig få säga ett ord, och bli inte vred på din tjänare, du som är faraos like. ¹⁹Du frågade oss, herre, om vi hade far eller bror. ²⁰Vi svarade dig, herre: Vi har vår gamle far, och han har en son, en ung pojke som han har fått på gamla dagar. Pojkens bror är död.

Därför är han ensam kvar efter sin mor, och han är sin fars älsklingsson. — ²¹Då befallde du oss att föra honom hit till dig, så att du fick se honom. ²²Men vi svarade dig, herre, att pojken inte kunde lämna sin far, hans far skulle dö om han lämnade honom. ²³Då sade du till oss att om inte vår yngste bror följde med oss hit skulle vi aldrig mer få visa oss för dig. ²⁴Så kom vi hem till vår far, din tjänare, och berättade för honom vad du sagt. ²⁵När sedan vår far sade åt oss att fara tillbaka och köpa litet brödsäd ²⁶svarade vi: Det kan vi inte. Bara om vår yngste bror följer med oss kan vi fara. Vi får inte visa oss för mannen om inte vår yngste bror är med. ²⁷Då sade vår far: Ni vet ju att min hustru födde mig två söner. ²⁸Den ene försvann ifrån mig, och jag förstod att han var ihjälriven. Jag har inte sett honom mer. ²⁹Om ni tar också den här sonen ifrån mig och det händer honom en olycka, så driver ni er gamle far med smärta ner i dödsriket. — ³⁰Om jag kommer hem till min far och vi inte har med oss pojken som han är så fäst vid, ³¹och han ser att pojken inte är med, så blir det hans död. Vi skulle driva vår gamle far, din tjänare, med sorg ner i dödsriket. ³²Herre, jag har lovat min far att ta ansvar för pojken. Jag har sagt att om jag inte har honom med mig tillbaka, så skall jag stå som en brottsling inför min far i alla mina dagar. ³³Därför ber jag dig, herre, att du låter mig stanna som slav hos dig i stället för pojken, så att han får fara hem tillsammans med sina bröder. ³⁴Hur skulle jag kunna fara tillbaka till min far utan att ha pojken med mig? Förskona mig från att se den smärta det skulle vålla min far.«

Josef ger sig till känna för sina bröder

45 ¹Nu kunde Josef inte längre behärska sina känslor inför hovmännen. »Låt alla gå ut härifrån«, ropade han, och ingen av dem var kvar hos honom då han gav sig till känna för sina bröder. ²Och Josef brast i gråt. Han grät så högt att egypterna hör-

44:33 i stället för pojken Juda, den som föreslog att Josef skulle säljas som slav (37:27), är nu beredd att bli slav i Benjamins ställe och bära hans straff. En föraning om Kristi ställföreträdande lidande. Den nära relationen mellan Juda och Benjamin uttrycks senare i Israels historia då dessa båda stammar förenades i Juda rike, i lojalitet med Jerusalem och den davidiska kungaätten (jfr not till 1 Kung 12:16).

de det, och faraos hov fick veta vad som hänt. ³Josef sade till sina bröder: »Jag är Josef. Lever min far?« Hans bröder kunde inte svara honom, så förskräckta blev de. ⁴Då sade Josef till bröderna: »Kom fram hit.« De gick fram till honom, och Josef sade: »Jag är Josef, er bror, som ni sålde till Egypten. ⁵Men var inte bedrövade för att ni sålde mig hit och förebrå er ingenting. Det var för att rädda liv som Gud skickade mig hit före er. ⁶I två år har det nu varit hungersnöd i landet, och det kommer fem år till då man varken skall plöja eller skörda. ⁷Gud skickade mig före er för att trygga er fortlevnad på jorden och för att bevara er vid liv och rädda många. ⁸Det är alltså inte ni som har skickat mig hit, utan Gud, och han har gjort mig till faraos främste rådgivare, till ledare för hans förvaltning och styresman över hela Egypten.

⁹Skynda er tillbaka till min far och säg till honom: Så säger din son Josef: Gud har gjort mig till herre över hela Egypten. Kom hit till mig utan dröjsmål. ¹⁰Du skall få bo i Goshen, där du är nära mig, du själv med dina barn och barnbarn, dina får och dina kor och allt du äger. ¹¹Där skall jag sörja för dig, ty ännu återstår fem år av hungersnöd. Du skall inte lida någon brist, varken du eller din familj eller någon av dem som tillhör dig. — ¹²Ni ser ju själva, både min bror Benjamin och ni andra, att det verkligen är jag som talar till er. ¹³Berätta för min far om vilken ställning jag har i Egypten och om allt ni har sett, och hämta honom hit så fort ni kan.«

¹⁴Han föll sin bror Benjamin om halsen och grät, och Benjamin grät i hans famn. ¹⁵Josef kysste alla sina bröder, tog dem i famn och grät. Sedan talade han och bröderna med varandra.

Bröderna återvänder till sin far

¹⁶I faraos palats hade man fått höra att Josefs bröder kommit, och det gladdade farao och hans hovmän. ¹⁷Farao uppmanade Josef att säga till sina bröder: »Så här skall ni göra: lasta era djur och far hem

45:10 *Goshen* Område i Nildeltat, nordost om det nuvarande Kairo.

45:5 1 Mos 50:20

till Kanaan ¹⁸och hämta er far och era familjer och kom sedan till mig. Jag skall ge er det bästa Egypten har att bjuda, och ni skall få njuta av landets rikedomar. — ¹⁹Du skall befalla dem: Så här skall ni göra: ta med er vagnar från Egypten för era barn och kvinnor, och hämta er far och kom. ²⁰Bry er inte om era tillhörigheter, ni skall få det allra bästa Egypten har att bjuda.«

²¹Israels söner gjorde så. Josef gav dem vagnar enligt faraos befallning, och han gav dem mat för resan. ²²Åt var och en av dem gav han en högtidsdräkt, men åt Benjamin gav han 300 siklar silver och fem högtidsdräkter. ²³Till sin far skickade han följande: tio åsnor lastade med det bästa Egypten kunde bjuda och tio åsneston med spannmål, bröd och andra förnödenheter som hans far skulle ha på resan. ²⁴Så tog Josef farväl av sina bröder, och när de gav sig av sade han till dem: »Bli inte ovänner på vägen!«

²⁵De lämnade Egypten och kom tillbaka till Kanaan, till sin far Jakob. ²⁶Där berättade de för honom: »Josef lever, och han är styresman över hela Egypten.« Jakob blev förstummad, han kunde inte tro dem. ²⁷Men när de talade om för sin far allt som Josef hade sagt till dem och när han dessutom såg vagnarna som Josef hade skickat för att hämta honom, levde han upp. ²⁸»Det är nog«, sade Israel. »Min son Josef lever. Jag måste fara, så att jag får se honom innan jag dör.«

Jakob beger sig till Egypten

46 ¹Israel bröt nu upp med allt han ägde och kom till Beer Sheva. Där offrade han slaktoffer åt sin far Isaks Gud. ²I en uppenbarelse om natten talade Gud till Israel: »Jakob, Jakob!« Han svarade: »Här är jag.« ³Och Gud sade: »Jag är Gud, din fars Gud. Var inte rädd att fara till Egypten, ty där skall jag göra dig till ett stort folk. ⁴Jag skall själv fara till Egypten tillsammans med dig, och jag skall själv föra dig därifrån. Och Josef skall bli den som sluter dina ögon.« ⁵Så lämnade Jakob Beer Sheva.

Israels söner lät sin far Jakob och sina barn och kvinnor stiga upp i vagnarna som farao hade skickat för att hämta honom. ⁶De tog med sig sin boskap och ägodelarna de hade förvärvat i Kanaan, och så kom de till Egypten, Jakob och hela hans släkt. ⁷Sina söner och sonsöner, sina döttrar och sondöttrar, ja, hela sin släkt förde han med sig till Egypten.

Jakobs släkt

⁸Detta är namnen på israeliterna som kom till Egypten, Jakob och hans söner. Jakobs förstfödde var Ruben. ⁹Rubens söner var Henok, Pallu, Hesron och Karmi. ¹⁰Simons söner var Jemuel, Jamin, Ohad, Jakin, Sochar och Saul, kanaaneiskans son. ¹¹Levis söner var Gershon, Kehat och Merari. ¹²Judas söner var Er, Onan, Shela, Peres och Serach, men Er och Onan dog i Kanaan. Peres söner var Hesron och Hamul. ¹³Isaskars söner var Tola, Puva, Jashuv och Shimron. ¹⁴Sebulons söner var Sered, Elon och Jachleel. ¹⁵Detta var Leas söner som hon födde åt Jakob i Paddan Aram. Därtill kom dottern Dina. Söner och döttrar var sammanlagt trettiofyra personer.

¹⁶Gads söner var Sifjon, Haggi, Shuni, Esbon, Eri, Arodi och Areli. ¹⁷Ashers söner var Jimna, Jishva, Jishvi och Beria. Deras syster hette Serach. Berias söner var Hever och Malkiel. ¹⁸Detta var sönerna till Silpa, som Laban hade gett åt sin dotter Lea. Hon födde dessa åt Jakob. Det var sammanlagt sexton personer.

¹⁹Jakobs hustru Rakels söner var Josef och Benjamin. ²⁰Josef hade i Egypten fått sönerna Manasse och Efraim med Asenat, dotter till Poti Fera, prästen i On. ²¹Benjamins söner var Bela, Bekker, Ashbel, Gera, Naaman, Achiram, Shufam, Hufam och Ard. ²²Detta var Rakels söner som hon födde åt Jakob. Det var sammanlagt fjorton personer.

²³Dans son var Hushim. ²⁴Naftalis söner var Jachseel, Guni, Jesser och Shillem. ²⁵Detta var sönerna till Bilha, som Laban hade gett åt sin dotter Rakel. Hon födde dessa åt Jakob. Det var sammanlagt sju personer.

²⁶De som Jakob hade med sig till Egypten och som härstammade från honom, hans sonhustrur alltså oräknade, var sammanlagt sextiosex personer, ²⁷och eftersom de söner Josef fick i Egypten var två, blev det sammanlagt sjuttio personer av Jakobs släkt som kom till Egypten.

Jakob och hans släkt kommer till Egypten

²⁸Israel hade skickat Juda i förväg till Josef, för att få reda på vägen till Goshen. När de kom fram dit ²⁹lät Josef spanna för sin vagn och åkte till Goshen för att möta sin far Israel. När han nu stod inför honom föll han honom om halsen och grät länge. ³⁰Och Israel sade till Josef: »Nu kan jag dö, nu har jag sett dig och vet att du lever.«

³¹Josef sade till sina bröder och till de andra i sin fars familj: »Jag skall uppsöka farao och underrätta honom om att mina bröder och hela min fars familj har kommit till mig från Kanaan. ³²De är herdar', skall jag säga, 'de har alltid hållit boskap, och de har med sig sina får och kor och alla sina tillhörigheter.' ³³När sedan farao kallar er till sig och frågar vad ni livnär er på ³⁴skall ni svara: 'Herre, vi har hållit boskap i hela vårt liv, vi liksom våra fäder.' Då kommer ni att få bo i Goshen. Herdar är nämligen något orent för egypterna.«

47 ¹Josef kom till farao och underrättade honom om att hans far och hans bröder hade kommit från Kanaan med sina får och kor och allt de ägde och nu var i Goshen. ²Josef hade tagit med sig fem av bröderna och lät dem träda fram inför farao. ³När farao frågade dem vad de livnärde sig på svarade de: »Vi är herdar, herre, vi liksom våra fäder.« ⁴Sedan sade de till farao: »Vi har kommit för

att vara en tid här i landet, vi har inget bete till våra får och getter, eftersom det är så svår missväxt i Kanaan. Vi ber dig, herre: låt oss få bo i Goshen.«⁵Farao sade till Josef: »Din far och dina bröder har alltså kommit till dig. ⁶Hela Egypten ligger öppet för dig. Låt din far och dina bröder bosätta sig i den bästa delen av landet: de får bo i Goshen. Och om du känner några av dem som duktiga karlar, kan du ge dem uppsikten över min boskap.«

⁷Sedan hämtade Josef sin far Jakob och föreställde honom för farao. Jakob hälsade farao, ⁸och farao frågade honom om hans ålder. ⁹»Min vandrings tid har varat 130 år«, svarade Jakob. »Få och svåra har mina levnadsår varit, de har inte blivit så många som mina fäders vandringsår.«¹⁰Jakob tog farväl av farao och lämnade honom.

¹¹Josef lät sin far och sina bröder bo i Egypten och gav dem jord där, i den bästa delen av landet, i Ramses, så som farao hade befallt. ¹²Och Josef sörjde för att hans far och hans bröder och hela hans fars släkt fick livsmedel alltefter familjernas storlek.

Josef gör Egypten till faraos egendom

¹³På hela jorden var man nu utan bröd, hungersnöden var mycket svår, och både Egypten och Kanaan var nära att förgås av hunger. ¹⁴Genom att låta folket köpa säd samlade Josef alla pengar som fanns i Egypten och i Kanaan och förde dem till farao. ¹⁵När pengarna hade tagit slut i Egypten och Kanaan kom egypterna till Josef. »Ge oss bröd«, bad de. »Eller måste vi dö här i din åsyn bara för att vi inte har några pengar?«¹⁶Då svarade Josef: »Är pengarna slut, så kom hit med er boskap. Då ger jag er bröd i utbyte.«¹⁷De kom med sin boskap till Josef, och han gav dem bröd i utbyte mot hästarna, fårhjordarna, nötboskapen och åsnorna. Så försörjde han dem det året med bröd i utbyte mot all deras boskap.

¹⁸Året gick till ända, och följande år kom de till Josef och sade: »Vi måste säga som det är, herre: pengarna är slut och vår boskap

47:11 Ramses Betecknar här samma område som Goshen; jfr 45:10 och 2 Mos 1:11 med noter.

har du redan fått. Det enda vi kan ge dig är våra kroppar och vår jord. ¹⁹Eller måste vi dö inför ögonen på dig, vi och vår jord? Ta oss och vår jord i betalning för bröd. Vi och vår jord blir faraos egendom, bara du ger oss utsäde, så att vi kan överleva och inte behöver dö och vår jord slipper ligga öde.« ²⁰Då köpte Josef all jord i Egypten åt farao. Alla egypter sålde sina åkrar, eftersom hungersnöden var så svår. Jorden blev på detta sätt faraos egendom. ²¹Och överallt i hela Egypten gjorde han människorna till slavar. ²²Prästernas jord köpte han dock inte. De hade sitt lagstadgade underhåll från farao, de levde på det underhåll farao gav dem och behövde därför inte sälja sin jord.

²³Josef sade till folket: »Nu har jag köpt er och er jord åt farao. Här har ni säd så att ni kan beså jorden. ²⁴När skörden bärgas skall ni ge en femtedel åt farao. Fyra femtedelar får ni behålla till utsäde och till mat åt er och era familjer och alla ni har att försörja.« ²⁵Egypterna sade: »Du har räddat våra liv, herre. Vi är tacksamma att få vara slavar åt farao.« ²⁶Josef gjorde detta till en lag som gäller än i dag för jorden i Egypten: en femtedel till farao. Det var bara prästernas jord som inte blev faraos egendom.

Jakobs sista önskan

²⁷Israeliterna bosatte sig alltså i Goshen i Egypten. Där skaffade de sig jord, och de var fruktsamma och blev mycket talrika. ²⁸Jakob levde sjutton år i Egypten; hans livstid blev 147 år.

²⁹När tiden närmade sig då Israel skulle dö kallade han till sig sin son Josef och sade till honom: »Jag ber dig om en ynnest. Lägg handen mellan mina lår och svär att visa mig din kärlek och trofasthet: begrav mig inte i Egypten. ³⁰När jag har gått till vila hos fäderna, för mig då bort från Egypten och lägg mig i mina faders grav.« Josef svarade: »Jag skall göra som du har sagt.« — ³¹»Ge mig din ed«, sade Jakob, och han gav honom sin ed. Sedan knäföll Israel vid sängens huvudgärd.

47:21 *gjorde han människorna till slavar* Med den ►samaritanska texten och ►Septuaginta; MT har »överförde han människorna till städer«.

47:29 *Lägg handen mellan mina lår* Se not till 24:2.

47:29 f. 1 Mos 49:29 ff.*

47:29 1 Mos 24:2

Jakob välsignar Josefs söner

48 ¹Efter en tid fick Josef bud att hans far var sjuk. Då tog han med sig sina båda söner Manasse och Efraim, ²och man talade om för Jakob att hans son Josef hade kommit. Israel samlade då sina krafter och satte sig upp i sängen.

³Jakob sade till Josef: »Gud den Våldige uppenbarade sig för mig i Lus i Kanaan. Där välsignade han mig ⁴och sade till mig: 'Jag skall göra dig fruktsam, så att du förökar dig och blir till många folk. Och jag skall ge dina ättlingar detta land som egendom för all framtid.' — ⁵Nu skall de två söner som du har fått i Egypten innan jag kom hit till dig vara mina. Efraim och Manasse skall vara mina, på samma sätt som Ruben och Simon. ⁶Men de barn du får efter dem skall vara dina: de skall räknas in under sina bröder i det land som blir deras. — ⁷På färden genom Kanaan, när jag kom från Paddan, dog Rakel från mig, när det ännu var ett stycke kvar till Efrata. Jag begravde henne där, invid vägen till Efrata.« Efrata är det nuvarande Betlehem.

⁸När Israel fick se Josefs söner frågade han: »Vilka är detta?« ⁹Josef svarade sin far: »Det är mina söner som Gud har gett mig här.« — »Kom hit med dem till mig«, sade Israel, »så får jag välsigna dem.« ¹⁰Israel var skumögld av ålder och såg illa. Josef förde fram dem till honom, och han kysste dem och tog dem i famn. ¹¹Och Israel sade till Josef: »Jag trodde inte att jag skulle få se dig igen, och nu har Gud låtit mig få se dina barn också!«

¹²Josef lyfte ner dem ur Israels knä och bugade sig till jorden. ¹³Sedan tog Josef Efraim i sin högra hand, så att Israel fick honom till vänster, och Manasse i sin vänstra hand, så att Israel fick honom till höger, och förde fram dem till Israel. ¹⁴Men Israel sträckte ut sin högra hand och lade den på Efraims huvud, fastän han

48:3 *Lus* Äldre namn på Betel; se 28:19.

48:6 *räknas in under sina bröder* Om Josef fick fler söner skulle de inte bilda egna stammar.

48:7 *Efrata* Se not till 35:16.

48:9 ► Välsigna.

48:12 *ur Israels knä* Att Josefs söner sattes i Jakobs knä kan ha sammanhängt med en ritual för adoption; jfr not till 30:3.

48:3 f. 1 Mos 28:12–22; 35:9–15

48:7 1 Mos 35:19 f.

48:5 1 Mos 41:50 ff.

var den yngre, och sin vänstra hand lade han på Manasses huvud. Han korsade alltså sina händer. Men Manasse var den förstfödde.

¹⁵Israel välsignade dem och sade:

»Den Gud som mina fäder höll sig till,

Abraham och Isak,

den Gud som har varit min herde

från min första stund till denna dag,

¹⁶den ängel som löst mig från allt ont,

han må välsigna dessa barn.

Genom dem skall mitt namn leva vidare,

mitt och mina fäders, Abrahams och Isaks.

Må de föröka sig och bli talrika på jorden.«

¹⁷Josef ogillade att hans far lade sin högra hand på Efraims huvud och grep därför tag i faderns hand för att flytta den från Efraims huvud till Manasses. ¹⁸»Inte så, far«, sade Josef. »Det här är den förstfödde, lägg din högra hand på hans huvud.« ¹⁹Men det ville inte hans far utan sade: »Jag vet, min son, jag vet. Också han skall bli till ett folk, också han skall bli stor. Men hans yngre bror skall bli större än han, och av hans ättlingar skall bli stora folk.«

²⁰Den dagen välsignade han dem och sade: »När israeliterna välsignar skall de bruka era namn och säga: Må Gud göra dig sådan som Efraim och Manasse!« — Han satte alltså Efraim före Manasse.

²¹Israel sade till Josef: »Jag skall snart dö, men Gud skall vara med er och föra er tillbaka till era fäders land. ²²Jag ger dig nu, utöver vad dina bröder får, en bergsrygg som jag tagit från amoreerna med svärd och båge.«

48:22 *bergsrygg* Grundtextens ord, *shekém*, betyder vanligen »skuldra«, »axel« men används här tydligen om en naturformation. Troligen är det också en anspelning på staden ►Shekem, som blev en huvudort sedan israeliterna slagit sig ner i Kanaan. Shekem låg i gränsområdet mellan de båda stammarna Efraim och Manasse, och enligt Jos 24:32 fick Josef sin grav i Shekem.

48:22 *som jag tagit* Det är osäkert vad orden syftar på. Beskrivningen av Shekems erövring stämmer varken med 33:19 eller med kap. 34.

Jakobs sista ord till sina söner

49¹ Jakob kallade till sig sina söner och sade:

»Samlas här, jag vill förkunna
vad som händer er i kommande dagar.

² Kom hit och lyssna, Jakobs söner,
lyssna på Israel, er fader.

³ Ruben, du är min förstfödde,
min mannakrafts första frukt,
den främste i ära, den främste i styrka.

⁴ Du är som ett svallande vatten.
Du skall inte mer vara den främste,
ty du intog din faders säng,
du vanhelgade min bädd.

⁵ Simon och Levi är bröder,
deras svärd är våldets verktyg.

⁶ Jag skyr deras sällskap
och vill inte vara i lag med dem.
I sin vrede dräpte de män,
i övermod stympade de oxar.

⁷ Förbannad deras otyglade vrede,
deras skoningslösa raseri.
Jag skall sprida dem i Jakob,
skingra dem över Israel.

⁸ Juda, dig prisar dina bröder,
du slår dina fiender på flykten.
Din faders söner bugar sig för dig.

⁹ Ett ungt lejon är Juda.
Du reser dig upp från ditt byte, min son.
Han lägger sig ner och vilar som ett lejon,
ett lejon som ingen vågar störa.

49:1–27 Jakobs ord till sina tolv söner beskrivs i v. 1 som förutsägelser om vad som skall hända dem i framtiden. Till innehållet är det en serie omdömen om Israels ►stammar (jfr v. 28), troligen från tiden omkring kungadömet införande. Avsnittet kan jämföras med 5 Mos 33 och Dom 5:14–18. — MT är på flera ställen skadad och svårtolkad.

49:5 *deras svärd* Det hebreiska ordets betydelse osäker. Annan tolkning »deras planer«.

49:8 *prisar* I hebreiskan anspelning på namnet Juda; jfr 29:35 med not.

49 5 Mos 33

49:5 ff. 1 Mos 34:25–31

49:4 1 Mos 35:22*

49:9 4 Mos 24:9

- ¹⁰ Spiran skall förbli hos Juda,
härskarstaven i hans hand.
En gång skall han motta tribut
och folken tvingas till lydnad.
- ¹¹ Han binder sin åsna vid vinstocken,
sitt åsneförl vid rankan.
Han tvättar sin dräkt i vin,
sin klädnad i druvornas blod.
- ¹² Hans ögon är mörkare än vin,
hans tänder vitare än mjölk.
- ¹³ Sebulon bor vid havets kust,
vid kusten där skepp lägger till,
ända bort emot Sidon.
- ¹⁴ Isaskar är en stark åsna
som lagt sig till vila i fällan.
- ¹⁵ Han fann det gott att komma till ro
och såg att landet var ljuvligt.
Då böjde han nacken under bördan
och blev en ofri dagsverkare.
- ¹⁶ Dans folk är lika starkt
som någon annan stam i Israel.
- ¹⁷ Dan är en orm vid vägen,
en huggorm vid stigen
som hugger hästen i hasen,
så att ryttaren faller baklänges.
- ¹⁸ På din hjälp hoppas jag, Herre!
- ¹⁹ Gad överfalls av rövarband,
själv faller han dem i ryggen.

49:10 *Spiran skall förbli hos Juda* Utsagan syftar på Messias kungadöme. Han är ättling till Juda och uppfyller slutgiltigt profetian vid tronbestigningen i den himmelska världen (se Upp 5:5 med not). (KKK 436–439.)

49:10 *motta tribut* Rättelse; MT oklar, har bl.a. tolkats »komma till Shilo».

49:16 *är lika starkt* I hebreiskan anspelning på namnet Dan.

49:18 Utrop av ett slag som ofta återfinns i Psaltaren. Här kan det vara en marginalanteckning som införts i texten.

49:19 *överfalls av rövarband, faller* I hebreiskan anspelning på namnet Gad.

²⁰ Asher mättas av feta rätter,
han bjuder på kunglig spis.

²¹ Naftali är en hind som rör sig i frihet
och föder vackra kalvar.

²² Ett ungt fruktträd är Josef,
ett ungt fruktträd vid källan,
grenarna klättrar upp efter muren.

²³ Skyttar ansätter honom,
bågskyttar går till anfall,

²⁴ men han håller stadigt sin båge,
och smidigt rör sig hans hand.
Jakobs Mäktige, Herden, Israels Sten,

²⁵ din faders Gud, han skall hjälpa dig,
Gud den Våldige, han skall välsigna dig
med välsignelser från himlen därövan,
välsignelser från djupet som vilar därnedan,
med välsignelser från bröst och sköte,

²⁶ välsignelser från ax och blomma,
välsignelser från de uråldriga bergen,
lycka från de eviga höjderna.
Må detta strömma över Josefs huvud,
över hjässan på fursten bland bröder.

²⁷ Benjamin är en rovgirig varg,
på morgonen förtär han sitt rov,
mot kvällen fördelar han sitt byte.«

²⁸ Detta är alla Israels tolv stammar, och detta är vad deras far talade till dem. Han välsignade dem och gav var och en av dem den välsignelse som tillkom honom.

49:21 *föder vackra kalvar* Eller »framsäger vackra ord«.

49:22 *Ett ungt fruktträd ... efter muren* Grundtextens innebörd osäker. Annan tolkning »En ung vildåsna är Josef, en ung vildåsna vid källan, vilda åsnor på vallen«.

49:24 *men han håller ... band* Grundtextens innebörd osäker.

49:24 *Jakobs Mäktige* Guds-beteckning som förekommer också i Jesaja och Psaltaren. ► Guds-namn.

49:24 *Herden, Israels Sten* Grundtexten svårtolkad; att det är fråga om guds-beteckningar är dock klart.

49:25 *djupet som vilar därnedan* Vattnet i källor och floder hade enligt GT:s världsbild sitt ursprung i »djupets«, »urhavets«; jfr 7:11; Ps 104:6 ff.

Jakobs död och begravning

²⁹Sedan befallde han dem: »När jag nu förenas med mina fäder skall ni begrava mig hos dem i grottan på hettiten Efrons fält, ³⁰grottan på fältet i Makpela utanför Mamre i Kanaan, det fält som Abraham köpte som gravplats av hettiten Efron. ³¹Där begravdes Abraham och hans hustru Sara, där begravdes Isak och hans hustru Rebecka, och där begravde jag Lea.« — ³²Fältet med grottan förvärvades från hettiterna.

³³När Jakob hade sagt detta till sina söner drog han upp fötterna i sängen. Så dog han och förenades med sina fäder.

50 ¹Och Josef kastade sig ner över sin far och grät och kysste honom.

²Sedan befallde Josef läkarna han hade i sin tjänst att de skulle balsamerahans far, och läkarna balsamerade Israel. ³Det tog fyrtio dagar, den tid en balsamering tar. Egypterna begrät honom i sjuttio dagar, ⁴och när denna sorgetid var över talade Josef med faraos hovfolk och sade till dem: »Jag ber er om en ynnest: lägg fram min sak inför farao och tala om för honom ⁵att min far har tagit en ed av mig och sagt: 'När jag dör, lägg mig då i den grav som jag har låtit hugga ut åt mig i Kanaan.' Be honom att han låter mig resa dit upp och begrava min far. Sedan skall jag återvända hit.« ⁶Farao lät hälsa: »Res dit upp och begrav din far enligt den ed han har tagit av dig.«

⁷Josef reste för att begrava sin far, och med honom följde alla de äldsta ämbetsmännen vid faraos hov och alla Egyptens äldste ⁸och hela Josefs familj, hans bröder och hans fars familj. Kvinnor och barn lämnade de dock kvar i Goshen, liksom får och kor. ⁹Han hade med sig både vagnar och hästar, det var ett mycket stort följe.

49:29 ff. 1 Mos 23; 25:9 f.; 35:29; 47:29 f.

50:5 1 Mos 47:29 f.

50:20 Gud har vänt det till något gott Josef blev förkastad av sina egna, men blev i stället Israels räddare (45:7). Gud kan i enlighet med försynen använda också det onda för sina syften. Bibels tydligaste uttryck för detta är Kristi korsoffer. (KKK 312.)

¹⁰När de kom till Goren Haatad på andra sidan Jordan höll de en stor och högtidlig dödsklagan. Josef utlyste en sju dagars sorgeshögtid efter sin far. ¹¹Invånarna i landet, kanaaneerna, såg sorgeshögtiden i Goren Haatad, och de sade: »Där håller egypterna en stor sorgeshögtid.« Därför kallade man platsen Avel Misrajim; det ligger på andra sidan Jordan.

¹²Jakobs söner gjorde med sin far så som han hade befallt dem: ¹³de förde honom till Kanaan och begravde honom i grottan på fältet i Makpela, det fält utanför Mamre som Abraham köpt som gravplats av hettiten Efron. ¹⁴När Josef hade begravt sin far återvände han till Egypten med sina bröder och alla andra som hade följt med honom till hans fars begravning.

Joseflugnar sina bröder

¹⁵När Josefs bröder tänkte på att deras far var borta sade de: »Kanske Josef hyser agg till oss och vill ge igen för allt ont vi har gjort honom.« ¹⁶Därför skickade de bud till Josef och lät säga: »Innan han dog bad din far ¹⁷att vi skulle säga till dig: 'Vi ber dig förlåta oss, dina bröder, vår synd och skuld. Vi har gjort dig mycket ont.' Så förlåt oss, din fars Guds tjänare, den synd vi har begått!« Vid dessa ord brast Josef i gråt. ¹⁸Sedan kom också bröderna själva och föll ner inför honom och sade: »Vi är dina slavar.« ¹⁹Men Josef sade till dem: »Var inte rädda. Jag är ju inte Gud! ²⁰Ni ville mig ont, men Gud har vänt det till något gott. Han ville göra det som nu har skett och därigenom bevara många människor vid liv. ²¹Var inte rädda, jag skall sörja för er och era barn.« Så talade han lugnande och uppmuntrande till dem.

50:10 *Goren Haatad* Ort med okänt läge.

50:10 *på andra sidan Jordan* Dvs. öster om Jordan. Det är oklart varför man skulle ta denna omväg från Egypten till Kanaan och varför man firade en sorgeshögtid öster om Jordan, när begravningen skulle ske väster om Jordan. Möjligen är detta rester av en tradition som talat om Jakobs grav öster om Jordan.

50:11 *Avel Misrajim* Namnet betyder troligen »Egyptens bäck« eller »Egyptens äng«. Berättaren tolkar det som liktydigt med *ével Misrajim*, »Egyptens sorgeshögtid«.

50:12 f. 1 Mos 49:29 ff. +

50:20 1 Mos 45:5

50:18 1 Mos 37:7, 9 f.; 44:16

Josefs ålderdom och död

²²Josef bodde kvar i Egypten tillsammans med sin släkt, och han levde i 110 år. ²³På Efraims sida fick han se barn i tredje led, och barn till Manasses son Makir kunde han uppta som sina. ²⁴Josef sade till sina fränder: »Jag skall snart dö, men Gud kommer att ta sig an er och föra er från detta land upp till det land som han med ed har lovat Abraham, Isak och Jakob.« ²⁵Sedan tog han en ed av Israels ättlingar och sade: »Gud kommer att ta sig an er, och då skall ni föra mina ben härifrån.« ²⁶Så dog Josef i en ålder av 110 år, och han blev balsamerad och lagd i en kista i Egypten.

50:23 *i tredje led* Grundtexten är svårtolkad, och det framgår inte klart hur många efterföljande generationer Josef fick uppleva på Efraims sida.

50:23 *barn ... kunde han uppta som sina* Ordagrant »barn ... föddes i Josefs knä«, troligen ett uttryck för adoption; jfr noter till 30:3 och 48:12.

50:25 2 Mos 13:19; Jos 24:32